СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXV СЪЕЗДИ

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КП МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН | № 45 (16.431). | 25 февраль 1976 йил, чоршанба | Баҳоси 3 тийин.

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1976 йил 24 февраль куни эрталаб соат 10 да Москвада Кремлнинг Съездлар Саройида КПСС-нинг навбатдаги XXV съезди ўз ишини бошлади.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ қисқача кириш нутқи сўзлаб съездни очди.

Делегатлар съезд президиуми, секретариати, редакцион ва мандат комиссияларини якдиллик билан сайлайдилар.

Раислик қилувчи—КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ М. А. СУСЛОВ съездга коммунистик, ишчи, миллий-демократик ва социалистик партияларнинг делегациялари келганлигини маълум қилади. Съезд чет эллик меҳмонларни қизғин табриклайди.

Сўнгра съезднинг кун тартиби тасдиқланади:

1. КПСС Марказий Комитетининг ҳисоботи ҳамда ички ва ташқи сиёсат соҳасида партиянинг навбатдаги вазифалари—докладчи КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ.

2. КПСС Марказий ревизия комиссиясининг ҳисоботи—докладчи ревизия комиссиясининг раиси ўртоқ Г. Ф. СИЗОВ.

3. 1976—1980 йилларда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари—докладчи СССР Министрлар Советининг Раиси ўртоқ А. Н. КОСИГИН.

4. Партиянинг Марказий органларини сайлаш.

Залда ҳозир бўлган кишиларнинг ҳаммаси гулдурос, давомли қарсаклар, овация билан кутиб олган КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев КПСС Марказий Комитетининг ҳисобот докладини қилди.

* * *

Кечқурунги мажлисда ўртоқ Л. И. Брежневнинг доклади давом этди. Доклад қизғин қарсаклар билан кўп марталаб бўлиниб турди. Доклад тамом бўлганидан кейин партия XXV съездининг делегатлари ва меҳмонлари ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВни гулдурос карсаклар билан табриклайдилар. Бутун мажлис аҳли гур этиб ўрнидан туради, «Совет Иттифоқи Коммунистик партиясига, унинг ленинчи Марказий Комитетига шон-шарафлар!», «Яшасин шонли ленинчи партиямиз!», «Яшасин улуғ совет халқи!» деган хитоблар янграйди.

Москва. Кремлнинг Съездлар саройида КПСС XXV съезди очилди. Суратда: съезд президиуми. (ТАСС).

КРЕМЛНИНГ СЪЕЗДЛАР САРОЙИ, 24 ФЕВРАЛЬ

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXV съезди 24 февраль куни Кремлнинг Съездлар саройида тантанали вазиятда иш бошлади.

Эрталаб соат 10. Съезд делегатлари ва меҳмонлари КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ **Л. И. Брежневни**, Марказий Комитет Сиёсий бюросининг аъзолари **Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громико, А. П. Кириленко, А. Н. Косигин, Ф. Д. Кулаков, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорний, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, В. В. Шчербицкий** ўртоқларни узоқ давом этган гулдурос қарсаклар билан кутиб оладилар.

КПСС Марказий Комитетининг таклифига биноан съездга келган коммунистик, ишчи, миллий-демократик ва социалистик партиялар делегацияларининг раҳбарлари КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзолари билан бирга президиум ложаларидан жой оладилар.

Леонид Ильич Брежнев залда ҳозир бўлганларга қараб бундай дейди:

Делегат ўртоқлар! Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXV съездига 4998 делегат сайланган эди.

15 делегат узрли сабабларга кўра кела олмади.

Марказий Комитетнинг топширувига биноан Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXV съездини очиқ деб эълон қиламан.

Зал гумбазлари остида гулдурос давомли қарсаклар янграйди.

Сўнгра ўртоқ Л. И. Брежнев бундай дейди:

Ўртоқлар! Биз съезднинг раҳбар органларини — президиум, секретариат, редакцион ва мандат комиссияларини сайлашимиз лозим.

Кеча Кремлда республикалар, ўлкалар ва областлар партия ташкилотлари делегациялари вакилларининг маслаҳат мажлиси бўлди. Мажлис съезднинг раҳбар органлари составн тўғрисидаги таклифларни ишлаб чиқди ва съезд муҳокамасига тақдим этади. Бу таклифлар сизларнинг қўлингизга топширилган.

Делегациялар вакилларининг маслаҳат мажлиси съезд президиумини 120 кишидан иборат составда сайлашни таклиф қилади.

Делегатлар съезд президиумини бир овоздан сайлайдилар.

Сўнгра съезд секретариати, редакцион комиссияси ва мандат комиссияси бир овоздан сайланади.

Сўнгра КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ М. А. Суслов гапиради.

ЎРТОҚ М. А. СУСЛОВ НУТҚИ

Ўртоқлар! Сизларга шуни зўр мамнуният билан маълум қила оламизки. Марказий Комитетнинг таклифига мувофиқ съездимизга 96 мамлакатдан коммунистик, ишчи, миллий-демократик ва социалистик партияларнинг 103 делегацияси келди. **(Қарсаклар).**

Биз шу партияларнинг раҳбар органлари бизнинг таклифимизни қабул қилганликлари учун, уларнинг бирдамликлари учун уларга астойдил миннатдорчилик билдирамиз. Партиямизнинг бундан аввал бўлиб ўтган съездларидан ҳеч бирида бунча кўп дўст делегациялар ҳозир бўлмаган эди. Бу делегациялар составида коммунистик, ишчи ва миллий озодлик ҳаракатининг таниқли арбоблари бор.

Буларнинг ҳаммаси бизнинг партиямиз билан халқлар тинчлиги ва озодлиги йўлидаги, социал тараққиёт йўлидаги кураш жаҳоншумул фронти қатнашчиларининг ҳамма отрядларини маҳкам боғлаб турган ҳаётбахш интернационализм алоқалари янада кенгайиб, мустаҳкамланиб бораётганлигидан далолат беради. **(Қарсаклар).** Ленин партияси пролетар интернационализми муқаддас байроғини баланд кўтариб келмоқда ва бундан буён ҳам доимо баланд кўтариб бораверади. **(Давомли қарсаклар).**

Ўртоқлар, синфдош дўстларимиз ва қардошларимизни, курашдаги сафдошларимизни съезд делегатлари номидан ва ҳамма совет коммунистлари номидан самимий табриклашга ижозат бергайсизлар. **(Қарсаклар).**

Биз бу ерда ҳозир бўлган қардош социалистик мамлакатлар партияларининг делегацияларини:

ўртоқ Тодор Живков бошчилигидаги Болгария Коммунистик партияси делегациясини **(қарсаклар),**

ўртоқ Янош Кадар бошчилигидаги Венгрия Социалистик ишчи партияси делегациясини **(қарсаклар),**

ўртоқ Ле Зуан бошчилигидаги Вьетнам Меҳнаткашлар партияси делегациясини **(қарсаклар),**

ўртоқ Эрих Хонеккер бошчилигидаги Германия Бирлашган социалистик партияси делегациясини **(қарсаклар),**

ўртоқ Пак Сен Чер бошчилигидаги Корея Меҳнат партияси делегациясини **(қарсаклар),**

ўртоқ Фидель Кастро Рус бошчилигидаги Куба Коммунистик партияси делегациясини **(қарсаклар),**

ўртоқ Юмжагийн Цеденбал бошчилигидаги Монголия Халқ-революцион партияси делегациясини **(қарсаклар),**

ўртоқ Эдвард Герек бошчилигидаги Польша Бирлашган ишчи партияси делегациясини **(қарсаклар),**

ўртоқ Николае Чаушеску бошчилигидаги Руминия Коммунистик партияси делегациясини **(қарсаклар),**

ўртоқ Густав Гусак бошчилигидаги Чехословакия Коммунистлар партияси делегациясини **(қарсаклар),**

ўртоқ Стане Доланц бошчилигидаги Югославия Коммунистик союзи делегациясини **(қарсаклар)** қизғин табриклаймиз.

Шунингдек биз:

Австралия Социалистик партиясининг бош секретари ўртоқ Саймон бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Австрия Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ Мури бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Аргентина Коммунистик партиясининг бош секретари ўртоқ Арнедо бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Бельгия Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ Ван Гейт бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Боливия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Колле бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Бразилия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ Престес бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Буюк Британия Коммунистик партиясининг бош секретари ўртоқ Макленнан бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Венесуэла Коммунистик партиясининг бош секретари ўртоқ Фариа бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Гайана Халқ прогрессив партиясининг бош секретари ўртоқ Жаган бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Гваделупа Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ Данент бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Германия Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ Мис бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Ғарбий Берлин Бирлашган социалистик партиясининг раиси ўртоқ Данелиус бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Гондурас Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ Рамос бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Греция Коммунистик партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Флоракис бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Дания Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ Есперсен бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Доминикана Коммунистик партияси Марказий Комитети секретариатининг аъзоси ўртоқ Куэльо бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Исроил Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ Вильнер бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Ҳиндистон Коммунистик партияси миллий кенгашининг раиси ўртоқ Данге бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Иордания Коммунистик партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси ўртоқ Зиёвуддин бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Ироқ Коммунистик партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Муҳаммад бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Эрон Халқ партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Искандарий бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Ирландия Коммунистик партиясининг бош секретари ўртоқ О'Риордан бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Испания Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ Ибаррури бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Италия Коммунистик партиясининг бош секретари ўртоқ Берлингуэр бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Канада Коммунистик партиясининг бош секретари ўртоқ Каштан бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

Кипр Меҳнаткаш халқ прогрессив партиясининг бош секретари ўртоқ Папаиоанну бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар),**

(Давоми тўққизинчи бетда).

СЪЕЗДНИНГ РАҲБАР ОРГАНЛАРИ

ПРЕЗИДИУМ

Александров А. П.
Алиев Г. А.
Амбарцумян В. А.
Андропов Ю. В.
Архипов И. В.
Аскаров А.
Ашимов Б. А.
Байбаков Н. К.
Банников Н. В.
Бодюл И. И.
Бондаренко И. А.
Бородин А. М.
Бородин П. Д.
Ботвин А. П.
Брежнев Л. И.
Ватченко А. Ф.
Викторов А. В.
Виноградов В. П.
Воропаев М. Г.
Восс А. Э.
Галкин Д. П.
Ғапуров М. Ғ.
Георгиев А. В.
Гиталов А. В.
Гончар А. Т.
Горбачев М. С.
Горшков Л. А.
Горячев Ф. С.
Гречко А. А.
Гришин В. В.
Гришкявичус П. П.
Громико А. А.
Грушецкий И. С.
Демирчян К. С.
Демичев П. Н.
Добрик В. Ф.
Долгих В. И.
Димшиц В. Э.
Епишев А. А.
Злобин Н. А.
Капитонов И. В.
Катушев К. Ф.
Качура Б. В.
Кириленко А. П.
Кириллин В. А.
Киселев Т. Я.
Клепиков М. И.
Коваленко А. В.
Коноплев Б. В.
Конотоп В. И.
Костандов Л. А.
Косигин А. Н.
Кулаков Ф. Д.
Куликов В. Г.
Куличенко Л. С.
Кунаев Д. А.
Кэбин И. Г.
Лесечко М. А.
Ломакин В. П.
Ляшко А. П.
Мазуров К. Т.
Малинина П. А.
Манякин С. И.
Марков Г. М.
Машеров П. М.
Медунов С. Ф.
Мурзенко В. Г.
Мусахонов М. М.
Наумова Н. П.
Нежданов Н. П.
Николаева—Терешкова В. В.
Новиков В. Н.
Новиков И. Т.
Нуъмонов К. (Яшин)
Нуриев З. Н.
Орлов В. П.
Патоличев Н. С.
Патон Б. Е.
Пельше А. Я.
Подгорний Н. В.
Поляков И. Е.
Полянский Д. С.
Пономарев Б. Н.
Прохоров В. И.
Расулов Ж.
Рашидов Ш. Р.
Романов Г. В.
Руднев К. Н.
Рябов Я. П.
Сизов Г. Ф.
Смирнов Л. В.
Смирнова А. В.
Соломенцев М. С.
Суслов М. А.
Табеев Ф. А.
Тихонов Н. А.
Томский Н. В.
Тяжельников Е. М.
Умарова М.
Устинов Д. Ф.
Усубалиев Т. У.
Федирко П. С.
Храмцов А. И.
Хренников Т. Н.
Христораднов Ю. Н.
Черний А. К.
Чиряев Г. И.
Чуев А. В.
Шокиров М. З.
Шаталов В. А.
Шатухина А. В.
Шеварднадзе Э. А.
Шибаев А. И.
Шиповская Н. А.
Шокин А. И.
Шолохов М. А.
Шубин В. И.
Шчербицкий В. В.
Юнак И. Х.
Яснов М. А.
Пономарев М. А.
Прибыльнов В. Я.
Смирнов Г. Л.
Толкунов Л. Н.
Трапезников С. П.
Туребаева Ж. К.
Фуряев Г. И.
Христенко В. Т.
Худойбердиев Н. Ж.

СЕКРЕТАРИАТ

Адам-Юсупов Т. Д.
Аристов Б. И.
Березин А. И.
Бадер А. П.
Всеволожский М. Н.
Гогитидзе К. А.
Греков Л. И.
Ибраимов С. И.
Игнатов В. Н.
Кандренков А. А.
Клименко И. Е.
Кулижанов Л. А.
Лебедев Н. А.
Ломоносов В. Г.
Месяц В. К.
Модогоев А. У.
Паскарь П. А.
Петровичев Н. А.
Попов Б. В.
Приезжев Н. С.
Рибак Ю. П.
Скочилов А. А.
Соколов И. З.
Сурганов Ф. А.
Федосеев П. Н.
Цибулько В. М.
Черненко К. У.
Шилов Л. А.
Якубовский И. И.

РЕДАКЦИОН КОМИССИЯ

Аксенов А. Н.
Алексеев П. Ф.
Белуха Н. А.
Воронина М. А.
Воротников В. И.
Гончаренко Б. Т.
Ермин Л. Б.
Замятин Л. М.
Зимянин М. В.
Клюев В. Г.
Козлов С. В.
Козирь П. П.
Лапин С. Г.
Лошченков Ф. И.
Марисов В. К.
Меркулов Г. А.
Никонов В. П.
Ниёзбеков С. Б.
Павлов Г. П.
Пономарев Б. Н.

МАНДАТ КОМИССИЯСИ

Авраменко С. С.
Анисимов П. П.
Антонов Н. А.
Беспалов И. П.
Богомяков Г. П.
Бородин Л. А.
Васильев Н. Ф.
Гасанова З. М.
Георгадзе М. П.
Горбачева Ж. Е.
Городовиков Б. Б.
Дригин А. С.
Евграфов Л. В.
Кабалоев Б. Е.
Қадирбоева Ф.
Капитонов И. В.
Қличев А. М.
Князев Ф. К.
Колбин Г. В.
Коновалов Н. С.
Коритков Н. Г.
Крахмалев М. К.
Круглова З. М.
Леонов П. А.
Лигачев Е. К.
Мальбахов Т. К.
Матчонов Н. М.
Микулич В. А.
Моргун Ф. Т.
Морозов И. П.
Набиев Р.
Овчаренко Т. И.
Прокопьев И. П.
Раҳимов Б. Р.
Рубэн Ю. Я.
Рибаков А. М.
Сахнюк И. И.
Сенин Н. А.
Сенькин И. И.
Сидорова Л. И.
Трунов М. П.
Умаханов М.—С. И.
Харазов В. И.
Ширшин Г. Ч.
Школьников А. М.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ ҲИСОБОТИ ҲАМДА ИЧКИ ВА ТАШҚИ СИЁСАТ СОҲАСИДА ПАРТИЯНИНГ НАВБАТДАГИ ВАЗИФАЛАРИ

КПСС Марказий Комитети Бош секретари ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВнинг 1976 йил 24 февралдаги доклади

Съезд делегатлари, ўртоқлар!

Ҳурматли меҳмонлар!

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXIV съезди шу залда ишлаган кунлардан бери орадан беш йил вақт ўтди. Фақат беш йил ўтди, холос, лекин шу вақтнинг ўзи воқеаларга жуда бой бўлди. Бу давр коммунистлар учун, бутун халқимиз учун ҳақиқатан жуда катта аҳамиятга эга воқеалар ва ишлар даври бўлди.

Жаҳоннинг ўзи худди кўз олдимизда ўзгариб бормоқда ва ўзгарганда ҳам яхшилик томон ўзгармоқда. Халқимиз, партиямиз шу ўзгаришларнинг пассив шоҳидлари эмас. Йўқ, биз шу ўзгаришларнинг актив иштирокчиларимиз. Коммунизм қураётган совет халқининг меҳнати, КПСС ва Совет давлатининг халқаро майдондаги фаолияти — мана шуларнинг ҳаммаси ижтимоий тараққиёт ишига муносиб ҳисса қўшмоқда. Ахир булар билан фахрланмай бўладими. **(Қарсаклар).** Ғояларимизнинг кучини, сиёсатимизнинг таъсирчанлигини, халқимизнинг бунёдкорлик ғайратини кўриб, ниҳоят даражада мамнуният ҳиссига тўлиб-тошмай бўладими, ахир. **(Қарсаклар).**

Ўтган XXIV съезд бизнинг олдимизга принципиал характерга эга бўлган бир қанча улкан вазифаларни қўйган эди. Шу вазифалар қандай ҳал этилганлигини, қандай натижалар қўлга киритилганлигини билганимиз учун ҳам бугун биз: йўлимиз тўғри ишлаб чиқилган экан, деб ишонч билан айтишимиз мумкин. **(Қарсаклар).**

Съезд омманинг аҳволини яхшилашни биринчи галдаги иш қилиб олиш керак, деган Ленин васиятига содиқ бўлиб, ички сиёсат соҳасидаги вазифани белгилар экан, халқ турмушининг моддий ва маданий даражасини анча юксалтиришни таъминлаш керак, деб уқтирди. Бундай юксалиш томон бориш йўли ҳам кўрсатиб берилди, бу йўл — фан-техника тараққиёти негизида меҳнат унумдорлигини ўстиришни тезлаштириб, ижтимоий ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини қатъий равишда ошириш йўлидир.

Биз шу йўлдан бориб, коммунизмнинг моддий-техника базасини вужудга келтиришда янги марраларга эришдик. Ватаннинг қудрати ўсди. Совет кишилари моддий жиҳатдан ҳам, маънавий жиҳатдан ҳам янада фаровон яшайдиган бўлиб қолдилар. Бу эса биз учун, ҳеч сўзсиз, жуда муҳимдир. **(Қарсаклар).**

Совет жамиятининг маънавий сиёсий бирлиги, мамлакатимиздаги барча халқларнинг қардошларча дўстлиги тағин ҳам кўпроқ мустаҳкамланди. Социалистик демократиямиз янада ривож топди, тўлақонлироқ бўлиб қолди, бутун ижтимоий ҳаёт янги бўёқлар билан жилваланадиган бўлиб қолди. Меҳнатда, ишлаб чиқаришни бошқаришда, ижтимоий ва давлат вазифаларини ҳал этишда совет кишиларининг активлиги ошди. Халқнинг куч-ғайрати нақадар барқ уриб бораётганлигини, унинг ижодий кучлари нақадар ўсиб бораётганлигини кўришдан кўра қувончлироқ нарса бўлиши мумкинми, ахир.

Ташқи сиёсат соҳасида XXIV съезд Тинчлик программасини белгилаб берди. Бу программанинг асосий маъноси — жаҳон социализмининг куч-қудратига, жипслигига ва активлигига, унинг барча тараққийпарвар ва тинчликсевар кучлар билан мустаҳкамланиб бораётган иттифоқига таяниб, халқаро муносабатларни ривожлантиришда бурилиш бўлишига эришишдан иборат эди, «совуқ уруш»дан турли ижтимоий тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшаши томон бурилишдан, портлаш хавфини туғдираётган кескинликдан ўзаро манфаатли нормал ҳамкорлик томон бурилишдан иборат эди. Биз улуғ Лениннинг: «уруш хавфини батамом йўқотиш тўғрисида галирмаганда ҳам лекин ҳақикатан тинчликка олиб борадиган» қарорлар ва чора-тадбирлар мумкин қадар кўпроқ бўлсин. деб талаб қилган кўрсатмасига амал қилдик.

Кейинги беш йил ичида бу борада биз эришишга муваффақ бўлган натижалар ҳақиқатан ҳам жуда зўр аҳамиятга эга. Мамлакатимизда ва қардош социалистик мамлакатларда тинч қурилишга шарт-шароитни таъминлаб бермоқ учун, барча халқларнинг тинчлиги ва хавфсизлиги учун мумкин бўлган ҳамма ишлар қилинди. Советлар мамлакатининг ташқи сиёсатини бутун дунёда кўп миллионли халқ оммаси ҳурматлаб, қўллаб-қувватламоқда. **(Қарсаклар).** Бундан буён ҳам шу сиёсатни ғайратимизга-ғайрат қўшиб давом эттираверамиз, уруш ва агрессия кучларини жиловлаб қўйишга, ялпи тинчликни мустаҳкамлашга, халқларнинг эркинлик, мустақиллик ва социал тараққиётга бўлган ҳуқуқларини таъминлашга ҳаракат килаверамиз. **(Қарсаклар).**

Шундай қилиб, ўртоқлар, бундан беш йил муқаддам қабул қилинган қарорларни амалга ошира бориб кўпгина натижаларга эришдик. Биз бу натижаларга қандай қилиб эришдик? Бунда ҳеч қандай сир йўқ. Гап шундаки, биз коммунистик жамият қуришдан иборат улуғ мақсад сари съезддан съездгача изчиллик билан олға бормоқдамиз, шу мақсад яқинлашаберган сари омманинг ғайрати ҳам кучаяверади. XXIV съезд қарорларини амалга ошириш учун курашда партиямизнинг ўзи ҳам ўсиб мустаҳкамланаверди. Унинг ташкилотлари тағин ҳам жанговар, коммунистлар тағин ҳам актив, ташаббускор бўлиб қолдилар. Халкимиз партия сиёсатини чуқур тушуниб олди ва бу сиёсатни сидқидилдан ва ҳеч сўзсиз қўллаб-қувватлади. Ўзининг ишлари билан, зарбдор меҳнат билан, умумхалқ социалистик мусобақасини кенг қулоч ёйдириш билан қўллаб-қувватлади. Бунинг якунида партия билан халқнинг бирлиги тағин ҳам кўпроқ мустаҳкамланди, навбатдаги беш йилликни ҳамма соҳаларда янги муваффақиятлар билан нишонламоқ учун шарт-шароит вужудга келтирилди.

Бизнинг календарларимизда: 1976 йил — Улуғ Октябрь социалистик революциясининг эллик тўққизинчи йили деб ёзиб қўйилган. **(Қарсаклар).** Бу шунчаки ёзиб қўйилган сўзлар эмас, Совет халқининг ҳозирги кундаги бунёдкорликлари Октябрь ишларининг бевосита давомидир. **(Қарсаклар).** Бу бунёдкорликлар улуғ Ленин ғояларининг амалда мужассамланганидир. Партиямиз бу ишга, бу ғояларга содиқ бўлиб келмоқда ва ҳамиша содиқ бўлиб қолади! **(Давомли қарсаклар).**

I.

ЖАҲОНДАГИ АҲВОЛ ВА КПССНИНГ ХАЛҚАРО ФАОЛИЯТИ

1. СОЦИАЛИСТИК МАМЛАКАТЛАР БИЛАН ДЎСТЛИК ВА ҲАМКОРЛИКНИНГ ЯНАДА МУСТАҲКАМЛАНИШИ. СОЦИАЛИЗМ ДУНЁСИНИНГ ТАРИХИЙ ЮТУҚЛАРИ, УНИНГ ҚУДРАТИ ВА ТАЪСИРИ ЎСГАНЛИГИ

Ўртоқлар!

Партиямизнинг халқаро майдондаги фаолияти ҳозирги замон шароитида ниҳоят даражада кенг ва хилма-хил. Эндиликда биз ташқи сиёсатимизни шакллантиришда ер юзининг ҳар бир жойидаги аҳволни у ёки бу даражада ҳисобга олишимизга тўғри келади, десак бўлади. Лекин амалда рўёбга чиқарилаётган коммунистик идеаллар — эксплуатация ва зулмдан озод бўлиш, меҳнат аҳлларининг тўла ҳукмронлиги, социалистик демократияни ривожлантириш, кенг халқ оммасининг маданиятини гуллаб-яшнатиш ва фаровонлигини юксалтириш, барча халқлар ва миллатларнинг тенглиги ва қардошлигини таъминлаш идеаллари жаҳоннинг қайси қисмида амалда рўёбга чиқарилаётган бўлса, мана шу қисм биз коммунистларга, бизнинг ақл-идрокимизга ва қалбимизга биринчи галда яқинроқдир, албатта. Шу сабабли илгаригидек бу ҳисобот даврида ҳам партиямиз Марказий Комитети, Марказий Комитет Сиёсий бюроси социалистик давлатлар билан ўзаро муносабатларга, табиийдирки, биринчи навбатда эътибор бериб келдилар. Сиёсий бюронинг биронта мажлиси йўқки, унда биз қардош мамлакатлар билан бирликни мустаҳкамлаш ва ҳамкорликни ривожлантириш, муштарак халқаро позицияларимизни мустаҳкамлашга алоқадор бўлган у ёки бу хил масалаларни кўриб чиқмаган бўлсак.

Бу позициялар йил сайин мустаҳкамланмоқда. **(Қарсаклар).** Жаҳон воқеаларининг боришига социализм мамлакатлари тобора кучли, тобора чуқур таъсир ўтказаётганлигини биронта ҳам ҳолис киши инкор қилолмайди. Бу эса, ўртоқлар, умуман инсоният учун, эркинлик, тенглик, мустақиллик, тинчлик ва тараққиётни истаганларнинг ҳаммаси учун буюк бахт-саодатдир.

Ўтган беш йил — социализм мамлакатлари тўхтовсиз юксалиб борган йиллар бўлди, улар ривожланган социалистик жамият томон, коммунизм томон шаҳдам қадам ташлаб, ишонч билан олға борган йиллар бўлди. Социалистик мамлакатларда сиёсий консолидация янада кучайиб борганлиги билан бир вақтда ижтимоий ишлаб чиқариш тез суръатлар билан ривожланиб борди, меҳнаткашларнинг моддий даражаси ва маданий савияси ошиб борди.

Ҳар бир социалистик миллатнинг равнақ топиши, социалистик давлатларнинг суверенитети мустаҳкамланиши билан бирга уларнинг бир-бири билан боғланиши ҳам тобора мустаҳкамлана беради, уларнинг сиёсатида, экономикасида, социал ҳаётида умумийлик элементлари тобора кўпаяверади, ривожланиш даражаси бир-бирига аста-секин тенглашиб бормоқда. Социализм мамлакатларининг бир-бирига аста-секин мана шундай яқинлашиш жараёни ҳозирги вақтда қонуният тариқасида аниқ ва муайян намоён бўлмоқда.

Бунда кўп нарса ҳукмрон партияларнинг сиёсатига, уларнинг бирликни асраш, маҳдудликка ва миллий айримликка қарши курашиш, муштарак интернационал вазифаларни ҳисобга ола билиш, шу вазифаларни биргаликда ҳал этишни кўзлаб ҳаракат қила билиш қобилиятларига боғлиқ, албатта.

Социализм мамлакатлари бирлик, бирдамлик, бир-бирларини қўллаб-қувватлашлари туфайли ўтган беш йил ичида жуда катта вазифаларни ҳал этишга, узоқ вақтлар давомида курашиб амалга оширмоқчи бўлган жуда катта вазифаларни ҳал қилиб олишга муваффақ бўлдилар.

Аввало Вьетнам халқи эришган ғалабани айтиб ўтиш керак. Империализм ўзининг куролланган қўли билан социалистик давлатни бўғиб ва миллий озодлик революциясини янчиб ташлашга уриниб кўрди. Иккинчи жаҳон урушидан кейин қилинган мана шу жуда катта уриниш барбод бўлди. Вьетнам халқининг қаҳрамонлиги ва фидокорлиги социализм мамлакатларининг ва бутун дунёдаги прогрессив жамоатчиликнинг бериб турган қатъий мадади билан қўшилиб интервенциячиларнинг ва кўмакчиларининг армияларидан кучлироқ бўлиб чиқди. **(Қарсаклар).** Эркинлик ва мустақиллик иши ғалаба қилди. **(Давомли қарсаклар).**

Совет кишилари Вьетнамнинг империалистик босқинчиларга қарши курашига талайгина ёрдам берганликлари билан фахрланадилар. Мустақиллик ва миллий бирликни кўп қурбонлар бериб қўлга киритган Вьетнам халқи ҳозир мамлакатни қайта тиклашдан иборат бўлган қийин вазифани ҳал этмоқда, ўзининг социалистик келажагини бунёд этмоқда. Вьетнамнинг ғалабаси бутун Жануби-Шарқий Осиёга янги уфқлар очди. Бу—шонли ғалаба бўлди. **(Қарсаклар).** Бу ғалаба халқларнинг озодлик ва социализм учун кураши тарихидан абадий жой олади. **(Давомли қарсаклар).**

Вьетнамдан сўнг Лаос ва Камбоджа озодликни қўлга киритдилар. Биз, совет кишилари, шу мамлакатларнинг коммунистларига, ватанпарварларига, барча меҳнаткашларига алангали қардошлик саломини йўллаймиз ва уларга тинчлик, демократия ва социал тараққиёт учун курашда янги муваффақиятлар тилаймиз. **(Давомли қарсаклар).**

Германия Демократик Республикасининг суверенитетини ҳамма тан олганлиги, у Бирлашган Миллатлар Ташкилотига аъзо бўлиб кирганлиги, Германия Демократик Республикасининг, Польшанинг, Чехословакиянинг ғарбий чегаралари бузилмас чегаралар эканлиги халқаро миқёсда таъкидланганлиги социалистик давлатлар биргаликда сарфлаган куч ва ғайратларининг жуда катта натижаси бўлди. Мюнхен диктати эндиликда юридик жиҳатдан ҳам тамомила пучга чиқарилди. Иккинчи жаҳон уруши йилларида ва ундан кейин ҳам Европа халқлари олиб борган озодлик курашининг жуда муҳим якунлари мустаҳкамланди. Европада ҳам, унинг ташқарисида ҳам барқарор тинчлик ва яхши қўшничилик билан қилинадиган ҳамкорлик учун шарт-шароит вужудга келтирилди. **(Қарсаклар).**

Куба диёрида социализм мустаҳкам қарор топди. **(Қарсаклар).** Дипломатик ва иқтисодий жиҳатдан қамал қилиш сиёсатига ҳануз ёпишиб турган Америка империализми ҳар қанча зўр берса ҳам мақсадига ета олмади. Аксинча, Кубанинг халқаро аҳволи ва обрўйи мустаҳкамланди. Куба коммунистларининг съезди, партиянинг программ платформаси ва мамлакатнинг янги Конституцияси Ғарбий ярим шардаги биринчи социалистик давлат ишонч билан олға бораётганлигини кўрсатиб турибди. **(Қарсаклар).** Кубалик ўртоқларимизнинг ютуқларини кўриб қардошларча қувонмоқдамиз ва уларнинг социалистик Куба Республикасининг равнақи учун олиб бораётган курашига чин кўнгилдан тўла муваффақият тилаймиз. **(Давомли қарсаклар).**

Социализм мамлакатлари билан олиб борилаётган муносабатларда КПСС синалган қоидага: ишларни чинакам тенг ҳуқуқлилик ва бир-биримизнинг ютуқларимиздан манфаатдор бўлиш руҳида олиб бориш, фақат миллий манфаатларнигина эмас, шу билан бирга интернационал манфаатларни ҳам эсда тутиб, тегишли қарорларни ишлаб чиқиш керак, деган қоидага қатъият билан амал қилмоқда. Қандай проблема туғилмасин, бизнинг қатъий фикримиз шуки, бу проблемаларни дўстлик, бирлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлаш руҳида ҳал қилиш лозим. Биз қардош социалистик давлатлар билан — Болгария, Венгрия, Вьетнам, Германия Демократик Республикаси, Корея Халқ Демократик Республикаси, Куба, Монголия, Польша, Руминия, Чехословакия, Югославия билан муносабатларимизни шу асосда олиб бормоқдамиз. **(Қарсаклар).**

Мустаҳкам ҳамкорлигимиз асосларининг асоси, шу ҳамкорликнинг жонли руҳи, унинг йўлловчи, уюштирувчи кучи — у ҳам бўлса **социализм мамлакатлари коммунистик партияларининг бузилмас жанговар иттифоқидир,** шу партиялар дунёқарашининг бирлигидир, мақсадларининг бирлигидир, ирodaларининг бирлигидир, албатта. **(Қарсаклар).** Мана шу йиллар давомида Марказий Комитет, унинг Сиёсий бюроси шу партиялар билан қардошларча дўстликни чуқурлаштиришга, дадил айтиш мумкинки, муттасил диққат ва эътибор бериб келдилар. Зўр мамнуният билан айтиш мумкинки, қардош партиялар ҳам бизга нисбатан шундай қилмоқдалар.

Қардош партияларнинг алоқалари муштарак иш учун курашаётган минг-минглаб курашчиларнинг, социализм ва коммунизм қурувчиларнинг — партияларнинг раҳбарларидан тортиб маҳаллий партия органларининг ходимларигача, заводлар ва колхозларнинг партия ташкилотларигача, барча коммунистларнинг ҳар томонлама, систематик равишда бир-бирлари билан қилаётган алоқаларидан иборат бўлмоқдаки, бу ҳол ҳозирги кунда ғоят ажойиб манзарани ташкил этмоқда. Бу алоқалар қимматли тажриба алмашинишдан иборат бўлмоқда. Бу алоқалар ишонч билан олға боришимизга ёрдам бермоқда, муштарак кучларимизни кўпайтирмоқда. Марказий Комитет шу алоқаларни бундан буён ҳам ҳар томонлама ривожлантириш партиямизнинг энг муҳим вазифаларидан бири бўлиб қолади, деб ҳисоблайди.

Чуқур ички мамнуният ҳислари билан съездда шуни айтишим мумкинки, социалистик ҳамдўстлик компартияларининг раҳбарлари бир-бирлари билан ҳар доим алоқа қилиб турибдилар. Кейинги йилларда партиялар Марказий Комитетлари Бош секретарлари ва Биринчи секретарларининг кўп томонлама дўстона учрашувлари бир неча марта ўтказилди. Қримда учта учрашув бўлиб ўтди. Бу учрашувлар партияларнинг съездлари вақтида ҳам, жумладан, бултур Будапештда ва Варшавада ўтказилди. Ҳам кўп томонлама, ҳам икки томонлама учрашувлар мунтазам равишда ўтказилаётганлиги пайдо бўлаётган барча катта проблемалар тўғрисида маслаҳатлашиб олишимизга, қувончимизни ҳам, ташвишимизни ҳам дегандек бир-биримизга айтиб, гаплашиб олишимизга, бундан буён олға қандай йўллар билан боришимизни биргаликда белгилаб олишимизга имкон берди.

Тўла бирлик ва самарали ҳамкорлик социалистик мамлакатлар партияларининг кўпчилиги билан муносабатларимиз учун умуман характерлидир. Маълумки, айрим партияларнинг бир қанча масалаларга доир ўзларига хос қарашлари бор, лекин социализм мамлакатларининг жипслиги ўсиб бораётганлиги, ҳеч шубҳасиз, муштарак тенденциядир. Биз бундай тенденцияни юксак даражада қадрлаймиз ва уни ривожлантиришга аввалгидек бундан буён ҳам ҳар томонлама ёрдамлашаверамиз. **(Қарсаклар).** Марксизм-ленинизмнинг, социалистик интернационализмнинг синалган принциплари, тенг ҳуқуқлилик ва ўртоқларча ҳамкорлик асосида қардош партияларнинг биргаликда куч ва ғайрат сарфлаши мана шунга олиб борувчи йўлдир.

Варшава шартномасининг Сиёсий маслаҳат комитети партияларимиз ва мамлакатларимиз раҳбарлари ҳамкорлигининг муҳим формаларидан биридир. Бу шартнома тинчлик ва социализм манфаатлари учун мустаҳкам хизмат қилиб турибди. Сиёсий маслаҳат комитетининг кейинги йилларда бошлаб берган ташаббусларининг аҳамияти ҳамма учун очиқ ва равшандир. Зеро, шу ташаббусларнинг кўплари катта-катта халқаро анжуманларнинг қарорларига асос қилиб олинди ёки бир қанча муҳим икки томонлама давлатлараро актларда ўз ифодасини топди.

Биз жаҳонни бир-бирига қарама-қарши турган ҳарбий блокларга бўлиб қўйишга ҳам, қуролланиш пойгаларига ҳам қатъиян қаршимиз. Бизнинг бу борадаги позициямиз яхши маълум. Бироқ, очиқ ва равшан қилиб шуни айтиш зарурки, модомики НАТО блоки сақланиб қолар экан, модомики милитарист доиралар қуролланиш пойгасини ўтказаверар эканлар, бизнинг мамлакатимиз Варшава шартномасининг бошқа қатнашчилари билан бирга бу ҳарбий сиёсий иттифоқни мустаҳкамлайверади. **(Қарсаклар).**

Ўртоқлар! Социализм мамлакатлари жаҳон экономикасида ҳам тобора катта роль ўйнамоқдалар. Социалистик ҳамдўстлик эндиликда жаҳондаги энг муттасил ривожланиб бораётган иқтисодий куч бўлиб қолди. Бу ҳамдўстлик таркибидаги мамлакатларнинг индустрияси ўтган беш йил ичида ривожланган мамлакатлар саноатига нисбатан тўрт баравар тезроқ ривожланиб борди. 1975 йилда ҳамдўстлигимиз мамлакатлари «умумий бозор» мамлакатларига қараганда икки баравардан зиёдроқ кўп саноат маҳсулоти ишлаб чиқарди.

Партия Марказий Комитети социалистик давлатлар билан **иқтисодий ҳамкорлик** масалаларига, ўзаро манфаатдорлик ва социалистик интернационализм асосларида бу ҳамкорликни янада ривожлантиришга доимий диққат ва эътибор бериб келди. Бу соҳада ўтган беш йил бир талай янгилик келтирди.

1971 йилда Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашининг бошқа мамлакатлари билан биргаликда социалистик иқтисодий интеграциясининг узоқ вақтга мўлжалланган программасини қабул қилдик. Марказий Комитет Сиёсий бюроси бу программани айниқса муҳим деб ҳисоблайди. Бу программа, ўртоқлар, социалистик мамлакатлар ҳамкорлигини савдо-сотиқни шунчаки ривожлантиришга нисбатан тағин ҳам анча юқорироқ босқичга кўтаради. Бу программа, масалан, муштарак манфаатни кўзлаб, табиий ресурсларни биргаликда ўзлаштириш, программа иштирокчиларининг ҳаммасининг эҳтиёжларини қондиришни мўлжаллаб йирик-йирик саноат комплексларини биргаликда қуриш, мамлакатларимизнинг корхоналари ва бутун-бутун саноат тармоқлари ўртасида кооперацияни кўп йилларга мўлжаллаб планлаштириб ривожлантириш программасидир. Комплекс программани бажариш йўлида қилинган ишлар шунга олиб келдики, натижада ҳозир хўжалик соҳасидаги ўзаро алоқаларимиз анча чуқурлашди, мамлакатларимиз экономикасининг бир-бирини тўлдириши ва бунинг ҳар бир мамлакат учун бераётган талайгина нафи кўпайди.

Савдо ҳам яхши суръатлар билан ривожланмоқда. Беш йил ичида Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши мамлакатлари билан қилинаётган товар оборотимиз икки баравардан зиёдроқ кўпайди. Ҳозир бу товар обороти жуда катта маблағни: йилига 26 миллиард сўмни ташкил этади.

Эришилган натижаларга таяниб, эндиликда биз олға томон яна бир қадам қўйишимиз мумкин. Муайян мақсадларга мўлжалланган узоқ муддатли программаларни ишлаб чиқиш ва бажариш кун тартибига қўйилди. Шу программаларнинг мақсади энергияга, ёқилғига, хом ашёнинг асосий турларига тез ўсиб бораётган эҳтиёжларни биргаликда куч ва ғайрат сарфлаб таъминлашдан, озиқ-овқатларга ва халқ истеъмол қиладиган саноат молларига бўлган талабни тўлиқроқ қондиришдан, машинасозлик даражасини юксалтиришдан, транспортни тез ривожлантиришдан иборатдир. Булар бизнинг навбатдаги муштарак вазифаларимиздир.

Албатта, бундай катта ва янги ишда қийинчиликлар туғилмаслиги мумкин эмас. Биз Марказий Комитетнинг Пленумларида, Сиёсий бюрода бу масалаларни неча марталаб муҳокама қилдик. Бунда гап ўзаро катта иқтисодий манфаат тўғрисидагина эмас, шу билан бирга жуда зўр сиёсий аҳамиятга эга бўлган вазифа тўғрисида ҳам боряпти. Бунда гап ҳамдўстлигимизнинг моддий асосини мустаҳкамлаш тўғрисида боряпти. Марказий Комитет Сиёсий бюроси бу масалага худди мана шу жиҳатдан ёндошди. Биз қардош мамлакатлар коллектив бўлиб мўлжаллаб қўйган тадбирларни, улар олдида олган мажбуриятларимизни қатъият билан ва аниқ бажариш — Госпланнинг, министрликлар, идоралар, бирлашмалар ва корхоналарнинг, ишнинг шу участкаси билан алоқадор бўлган ҳамма кишиларнинг муқаддас бурчи, деб ҳисоблаймиз. Бизнинг ўртоқларимиз бу ишларга лозим бўлган даражада масъулият билан қарайдилар ҳамда бу ишлар социалистик ҳамдўстликнинг ҳаёти учун, жаҳон социализмининг муваффақиятлари учун ғоят катта аҳамиятга эга эканлигини тўла тушуниб ҳаракат қиладилар, деб ишонч билдиришга ижозат бергайсиз. **(Давомли қарсаклар).**

Кейинги йилларда қардош мамлакатларнинг партиялари билан **идеологик ҳамкорлигимиз** анча кенгайди. Партияларимизнинг идеологик ва халқаро фаолият билан шуғулланаётган раҳбар ходимлари онда-сонда эмас, балки мунтазам равишда учрашиб турибдилар. Фанларнинг кўпгина соҳалари эндиликда социалистик мамлакатлар олимларининг коллектив куч ва ғайрати билан ривожлантирилмоқда. Оммавий информация органлари — радио, телевидение, матбуот ҳам бир-бири билан фойдали ҳамкорлик қилмоқда. Мана шуларнинг ҳаммаси партияларимизнинг ҳар биридаги ғоявий-тарбиявий иш даражасини кўтаришга ҳамда икки социал системанинг идеологик курашида янада муваффақиятлироқ қатнашишга ёрдам бермоқда. Бу эса ҳозирги шароитда жуда муҳимдир, чунки идеологик кураш проблемалари тобора биринчи ўринга қўйилмоқда, социализм тўғрисидаги ҳақиқат эса бу курашдаги қудратли қуролдир. **(Қарсаклар).**

Ҳозирги вақтнинг ўзидаёқ социализм ер юзидаги юз миллионлаб кишиларнинг фикрига ва ҳис-туйғуларига жуда катта таъсир ўтказмоқда. У меҳнат аҳлига эркинликни, чинакам демократик ҳуқуқларни, фаровонликни таъминлаб бермоқда, билимлар эшигини кенг очмоқда, келажакка мустаҳкам ишонч бахш этмоқда. Социализм тинчлик келтирмоқда, барча мамлакатларнинг суверенитетини ва давлатлараро тенг ҳуқуқли ҳамкорликни эъзозламоқда, ўз эркинлиги ва мустақиллиги учун кураш олиб бораётган халқларга таянч бўлмоқда. Эртаги кун эса социализмнинг чексиз имкониятларини, капитализмга нисбатан тарихий устунлигини кўрсатувчи, ҳеч шубҳасиз, янги далиллар келтиради. КПСС бундан буён ҳам бошқа қардош партиялар билан бирга ғолиб социализм намунаси тобора ёрқинроқ нур сочиб туриши учун ҳамма чораларни кўраверади. **(Давомли, гулдурос қарсаклар).**

Хитой билан муносабатлар масаласи алоҳида ва махсус масала бўлиб турибди, албатта. Ҳозирги Хитой раҳбарларининг сиёсати кўпчилик социалистик давлатларга очиқдан-очиқ қарши қаратилган сиёсатдир. Яна бунинг устига бу сиёсат милитаристлардан ва кескинликни юмшатишга Ғарб мамлакатларида душманлик қилаётганлардан тортиб, Жанубий Африканинг ирқчиларигача ва Чилининг фашист ҳукмдорларигача бўлган бутун дунёдаги энг ашаддий реакция позициясига бевосита қўшилиб кетмоқда. Бу сиёсат социалистик принципларга ва идеалларга бутунлай ёт бўлибгина қолмасдан, шу билан бирга, аслини олганда империализмнинг социализмга қарши олиб бораётган курашидаги муҳим резерви ҳам бўлиб қолди.

Кескинликнинг юмшатилишини барбод қилиш, қуролсизланишга йўл қўймаслик, давлатлар ўртасида ишончсизлик ва душманлик туғдириш мақсадида Пекиннинг зўр бериб уринаётганлиги, жаҳон уруши чиқартиришга, ўзи эса мана шу урушдан фойдаланиб қолишга интилаётганлиги барча тинчликсевар халқлар учун катта хавфдир. Пекиннинг бундай сиёсати барча халқларнинг манфаатларига ниҳоят даражада зид сиёсатдир. Уруш оловини ёқувчи бундай сиёсатга биз бундан буён ҳам зарба бераверамиз. Совет давлатининг, социалистик ҳамдўстликнинг, жаҳон коммунистик ҳаракатининг манфаатларини ҳимоя қилаверамиз. **(Давомли қарсаклар).** Маочилар идеологияси ва сиёсати марксизм-ленинизм таълимотига тўғри келмайди, деб айтиш энди кифоя қилмай қолди. Маочилар идеологияси ва сиёсати марксизм-ленинизм таълимотига бутунлай душмандир. **(Залдан «тўғри!» деган овозлар).**

Хитой билан муносабатларда бизнинг партиямиз XXIV съезд белгилаб берган йўлга қатъий амал қилмоқда. Бу йўлнинг тўғрилигини ҳаёт исботлаб берди. Биз бундан буён ҳам маоизм билан курашаверамиз, принципиал кураш ва муросасиз кураш олиб бораверамиз.

Шу билан бирга, яна уқтириб ўтмоқчиманки, бошқа мамлакатлар билан бўлгани каби Хитойга нисбатан ҳам биз тенг ҳуқуқлилик, суверенитетни ва территориал бутунликни ҳурматлаш, бир-бирининг ички ишларига аралашмаслик, куч қўлланмаслик принципларига қатъий амал қилаверамиз. Хуллас, биз Хитой билан муносабатларни тинч-тотув яшаш принциплари асосида нормаллаштиришга тайёрмиз. Яна бунинг устига ишонч билан шуни айтиш мумкинки, агар Пекиндагилар ҳақиқатан марксизм-ленинизмга асосланган сиёсатга қайтсалар, социалистик мамлакатларга душманлик йўлидан воз кечсалар, социализм дунёси билан ҳамкорлик ва бирдамлик йўлига тушиб олсалар, биз ҳам шунга яраша иш қиламиз ва СССР билан Хитой Халқ Республикаси ўртасида социалистик интернационализм принципларига мос бўлиб тушадиган яхши муносабатларни ривожлантириш учун имконият очилади. Энди гап Хитойда қолди.

2. ОЗОДЛИККА ЭРИШГАН МАМЛАКАТЛАР БИЛАН ҲАМКОРЛИКНИ МУСТАҲКАМЛАШ. УЛАРНИНГ ЖАҲОН ТАРАҚҚИЁТИДАГИ РОЛИНИ ОШИРИШ

Ўртоқлар! Ҳисобот даврида Совет Иттифоқининг мустамлака қарамлигидан озод бўлган мамлакатлар билан, ёки, ривожланаётган мамлакатлар деб ҳам аталаётган мамлакатлар билан алоқалари кенгайди ва мустаҳкамланди. Айниқса муҳим нарса шу бўлдики, алоқаларимизнинг сиёсий мазмуни бойиди.

Ривожланаётган мамлакатларнинг ички ҳаётидаги ва халқаро сиёсатдаги жиддий силжишлар улар билан ҳамкорликни мустаҳкамлашга ҳеч шубҳасиз ёрдам берди.

Кейинги йилларда озодликка эришган мамлакатларнинг кўпларида рўй берган ўзгаришларнинг асосий йўналишлари нимадан иборат? Бу ўзгаришлар шуки, саноатнинг ривожланишида оғирлик маркази давлат секторига ўтказилмоқда, феодалларнинг ер эгалиги тугатилмоқда, ёш давлатлар ўз табиий ресурслари устидан самарали суверенитетни ўрнатиш, ўз кадрларини вужудга келтириш мақсадида ажнабийларнинг корхоналарини национализация қилмоқдалар. Хуллас, жаҳоннинг шу қисмида қийинчиликларга қарамай, чуқур прогрессив ўзгаришлар рўй бермоқда. Бу тарихий аҳамиятга эга жараёндир, албатта.

Озодликка эришган мамлакатларнинг кўпларида синфий кучларнинг чегараланишидан иборат мураккаб жараён содир бўлмоқда, синфий кураш кучаймоқда. Бу ҳол турлича намоён бўлмоқда. Социалистик йўл тутаётган араб, Африка ва Осиё мамлакатларининг экономикасида ва сиёсий ҳаётида янги прогрессив силжишлар рўй берди. Ривожланишнинг капиталистик йўлидан бораётган мамлакатлар ҳам бор.

Социалистик мақсадларни эълон қилган, прогрессив ўзгаришлар қилаётган баъзи режимлар ва сиёсий ташкилотлар ички ва ташқи реакциянинг кучли тазйиқига дуч келдилар. Ўнг доираларнинг яқинда Индира Ганди ҳукуматига қарши қилган ҳуружлари, Миср революциясининг социал ва сиёсий ғалабаларини қўпориш мақсадидаги уринишлар—воқеаларнинг мана шундай ривожланганлигининг намуналаридир.

Ёки Ангола Халқ Республикасини олиб кўринг. Бу прогрессив давлат дунёга келиши биланоқ унга қарши чет эл интервенцияси бошланди. Мустақил Африканинг ашаддий душманлари бўлган империализм ва Жанубий Африка ирқчилари, шунингдек уларнинг кўмакчилари бўлишдек қабиҳ ролни ўз зиммасига олганлар бу интервенцияни ташкил этдилар. Шу сабабли Анголанинг ўз мустақиллигини ҳимоя қилиш учун олиб бораётган курашини бутун дунёдаги прогрессив кучлар қўллаб-қувватлади, бу курашнинг муваффақияти эса халқларнинг озодликка интилишини ҳеч ким бука олмаслигини кўрсатувчи яна бир далил бўлиб қолди. **(Давомли қарсаклар).**

Совет Иттифоқининг ривожланаётган мамлакатлардаги мураккаб жараёнларга муносабати аниқ ва муайяндир. Совет Иттифоқи бошқа мамлакатлар ва халқларнинг ички ишларига аралашмайди. Ҳар бир халқнинг, ҳар бир мамлакатнинг ўз тараққиёт йўлини танлаб олишдан иборат муқаддас ҳуқуқини ҳурматлаш ленинча ташқи сиёсатнинг бузилмас принципидир. Лекин биз ўз қарашларимизни яширмаймиз. Ҳамма жойда бўлгани каби, ривожланаётган мамлакатларда ҳам биз тараққиёт, демократия ва миллий мустақиллик кучларининг томонини оламиз ва уларни ўз дўстларимиз ва кураш дош ўртоқларимиз деб билиб, шунга яраша муомала қиламиз. **(Қарсаклар).**

Партиямиз ўз озодлиги учун курашаётган халқларни қўллаб-қувватламоқда ва бундан буён ҳам қўллаб-қувватлайверади. Бу борада Совет Иттифоқи ўзи учун ҳеч қандай манфаат кўзламайди, концессиялар олишга интилмайди, сиёсий ҳукмронлик ўрнатишга ҳаракат қилмайди, ҳарбий базалар берилишини талаб қилмайди. Биз революцион виждонимизнинг, коммунистик эътиқодларимизнинг амри билан иш қиламиз. **(Давомли қарсаклар).**

Ҳозирги дунё манзарасига кўз ташлар эканмиз, яқинйақингача мустамлака ёки ярим мустамлака бўлиб келган давлатларнинг таъсири жиддий кучайганлигини кўрсатувчи муҳим бир ҳолатга эътибор бермасдан ўтиб бўлмайди.

Мазкур давлатларнинг кўпчилиги тўғрисида муайян равишда шуни айтиш мумкинки, улар империализмга қарши олиб бораётган курашларида ўз мустақилликларини мустаҳкамлаб қолишга, ўз халқларининг социал, иқтисодий ва маданий ривожланиш даражасини кўтаришга интилиб, ўзларининг сиёсий ва иқтисодий ҳуқуқларини тобора кўпроқ куч-ғайрат билан ҳимоя қилмоқдалар.

Ривожланаётган мамлакатларнинг ташқи сиёсати сезиларли равишда активлашди. Бу нарса кўпгина соҳаларда — қўшилмаслик ҳаракатининг сиёсий йўлида, Африка бирлиги ташкилотининг фаолиятида, ривожланаётган мамлакатлар тузган турли иқтисодий бирлашмаларнинг фаолиятида намоён бўлмоқда. Жаҳондаги синфий кучларнинг ҳозирги нисбатида озодликка эришган мамлакатлар империалистлар таҳдидига бемалол қаршилик кўрсата олишлари одилона, яъни тенг ҳуқуқли иқтисодий муносабатлар боғлашга эриша олишлари мумкинлиги эндиликда равшан бўлиб қолди. Равшан кўриниб турган бошқа яна бир нарса ҳам бор: тинчлик ва халқлар хавфсизлиги учун олиб борилаётган муштарак курашга шу мамлакатларнинг қўшаётган ҳиссаси ҳозирнинг ўзида ҳам анча каттадир. Бу ҳисса бундан кўра ҳам салмоқлироқ бўлиб қолиши мумкинлиги очиқ кўриниб турибди.

Биз шу съезд минбаридан туриб яна бир марта уқтириб айтамизки, Совет Иттифоқи ёш давлатларнинг қонуний интилишларини, уларнинг империалистик эксплуатациядан тамомила қутилишга, ўз миллий бойликларини ўзлари тасарруф қилишига қатъий бел боғлаганликларини тўла равишда қўллаб-қувватлайди. **(Қарсаклар).**

(Давоми учинчи бетда).

ЎРТОҚ Л. И. БРЕЖНЕВ ДОКЛАДИ

(Давоми)

Бу гапларни фундаментал фанга қизиқишни камайтириш деган маънода тушуниш ярамайди, албатта. Яхши назариядан кўра ҳам зўрроқ амалиёт йўқ дегани — ҳақ гап. Фундаментал тадқиқотлар чашмаси доимо қулф уриб турмаса, фан-техника тараққиётининг жўшқин оқими қуриб қолишини биз жуда яхши биламиз.

Партиянинг йўли катта фанни ривожлантириш тўғрисида, унинг бош штаби — Фанлар академияси ҳақида бундан буён ҳам доимий ғамхўрлик қилишдан иборат. Ўтган кузакда 250 йиллик юбилейи кенг нишонланган академияда фан аҳилларининг дурдонаси — битмас-туганмас тажриба орттирган илмий мактаблар ва йўналишларнинг асосчилари, илм-фан чўққилари сари янги йўл очаётган энг талантли ёш олимлар тўпланган. Партия академиянинг фаолиятини юксак қадрлайди ва назарий тадқиқотлар маркази, мамлакатдаги жамики илмий ишларнинг координатори бўлган академиянинг ролини янада баланд кўтаради. (Қарсаклар).

Партия Марказий Комитети билан ҳукуматнинг топшируви га биноан, академия институтлари министрликлар ва идоралар билан биргаликда 1976—1990 йилларга мўлжалланган фан-техника тараққиёти ва унинг социал-иқтисодий оқибатлари комплекс программаси лойиҳасини тайёрлаб бердилар. Программа устидаги ишни давом эттириш — бу программа жорий ва узоқ муддатли планлаштиришнинг таркибий узвий қисмини ташкил этиб, шундай йўл-йўриқларни ўз ичига оладики, бу йўл-йўриқларни билмай туриб экономикага муваффақиятли раҳбарлик қилиб бўлмайди.

Биз тармоқ тадқиқот институтларида, конструкторлик ва лойиҳа ташкилотларида меҳнат қилаётган, фан билан ишлаб чиқаришни бирлаштиришни бевосита таъминлаётган олимлар ва мутахассисларнинг ишига катта аҳамият бераяпмиз.

Фан-техника революциясининг муваффақияти, унинг экономикага, жамият турмушининг ҳамма соҳаларига самарали таъсири фақат илмий ходимларнинг куч-ғайратлари билангина таъминланиши мумкин эмас. Тарихий аҳамиятга молик бўлган бу жараёнга ижтимоий ишлаб чиқаришдаги, хўжалик механизми ҳамма бўғинларидаги барча ходимларни жалб этиш тобора катта аҳамият касб қилмоқда.

Фан ва техникадаги революция хўжалик фаолияти услуби ва методларини тубдан ўзгартиришни, қолоқлик ва мутаассибликка қарши кескин кураш олиб боришни, фанга чинакам ҳурмат билан қарашни, фан аҳиллари билан маслаҳатлашиш, ҳисоблашиш маҳорати ва истагини талаб қилади. Фан ва техникадаги революция янги ғояларнинг ихтиро этилишидан тортиб оммавий равишда ишлаб чиқарилганича бўлган бутун занжир бўйлаб тезроқ амалга оширилишига тўлатўкис имкон берадиган, эскирган маҳсулот чиқарилишига мустаҳкам иқтисодий тўсиқ қўядиган шарт-шароитлар вужудга келтирилиши учун планлаштириш ва иқтисодий рағбатлантиришни такомиллаштиришни талаб қилади.

Шуларнинг ҳаммаси — жуда муҳим партиявий вазифалардир. Бинобарин, бутун хўжалик қурилишимизда ҳозир бундан ҳам актуалроқ ва бундан ҳам масъулиятлироқ вазифа йўқ, деса бўлади.

Қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш — умумхалқ вазифаси

...р! Қишлоқ хўжалиги соҳасида катта иш қилини... Бу соҳада партия бир-бири билан боғлиқ бўлган ...садни ўртага қўймоқда. Биринчиси: мамлакатни ...т ва қишлоқ хўжалик хом ашёси билан узлуксиз ...ашга эришиш, бунинг учун ҳамиша етарли резерв... ...ҳайё қилиб қўйиш бўлса, иккинчиси: шаҳар билан ...турмушининг моддий ва маданий-маиший шароитла... ...-бирига тобора яқинлаштириш йўлидан янада олға ...р, бу эса бизнинг программамизга ёзиб қўйилган ...

...қсадларнинг ҳар иккаласи иқтисодий ва сиёсий жи... ...ринципиал аҳамиятга эгадир. Уларнинг иккаласи ...инча аграр сиёсатнинг ижодий ривожланишидан иборат бўлган партия йўл-йўриқларининг мазмунини белгилаб беради. Бу — колхозчи деҳқонлар билан ишчилар синфи...нинг туб манфаатларига батамом мос келадиган замон синовидан ўтиб, умумхалқ томонидан маъқулланган йўл-йўриқлардир. Демак, улар тўғри йўл-йўриқлардир. **(Қарсаклар). Демак, партия бундан буён ҳам шу йўл-йўриқларга амал қилаверади. (Давомли қарсаклар).**

Биз — реалистлармиз. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини сифат жиҳатидан ўзгартириш вақт, меҳнат, жуда катта маблағ талаб қилишини яхши биламиз. Шу боисдан ҳам биз асосан объектив-тарихий характердаги бир қанча сабабларга кўра кейинги вақтлардагина бу тармоққа кўпроқ маблағ ажрата бошладик. Қишлоқ хўжалиги Совет ҳокимиятининг ҳамма йиллари давомида олган уч юз йигирма миллиард сўм капитал маблағдан 213 миллиард сўми кейинги иккита беш йилликка тўғри келади. **(Қарсаклар).**

Қишлоқ хўжалигига сарфланган капитал маблағлар учта асосий йўналишга мужассамлаштирилди:

Механизация. Колхоз ва совхозлар кейинги ўн йил ичида уч миллионтадан кўпроқ трактор ва 900 мингта дон комбайни, бир миллион саккиз юз мингта юк ва ихтисослаштирилган автомобиль, кўп миллиард сўмлик бошқа қишлоқ хўжалик техникаси олдилар; қишлоқ хўжалигидаги меҳнатнинг энергия таъминоти икки баравар кўпайди.

Мелиорация. Суғориладиган 6,4 миллион гектар ва захи кетказилган 8 миллион гектардан кўпроқ ер экинзорга айлантирилди. Ерларнинг ҳолатини яхшилаш соҳасида бошқа катта ишлар ўтказилди.

Химиялаш. 1966 йилдан 1975 йилгача ўғитлардан фойдаланиш 2,8 баравар, ўсимликларни ҳимоя қилишнинг химиявий воситаларидан фойдаланиш икки баравардан зиёд кўпайди.

Шуларнинг ҳаммаси пухта замин яратиш имконини берди — бу замин қишлоқ хўжалигини экономиканинг юксак даражада ривожланган секторига айлантириш учун мустаҳкам, салмоқли заминдир. Ҳозирнинг ўзидаёқ биз бунинг сезиларли натижаларини олиб турибмиз. Икки беш йиллик мобайнида дон экинларининг ҳосилдорлиги 1,4 баравар кўпайди. Жамоат хўжалигидаги меҳнат унумдорлиги 58 процент ошди. Умуман бир кишига тўғри келадиган қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштириш деярли чорак баравар кўпайди, мамлакат аҳолиси 23 миллион киши кўпайган бир шароитда шундай натижага эришилди.

Ўртоқлар! Эришилган натижаларни муносиб баҳолаш билан бирга биз қишлоқ хўжалигини техника, ўғит, энергия билан қуроллантиришнинг ҳозирги замон шароитлари даражасини таъминлаш учун ҳали жуда кўп иш қилиниши лозимлигини равшан кўриб турибмиз. Шу сабабли вазифа партия ишлаб чиққан йўлни келгусида ҳам шу қадар қатъият билан амалга ошира боришдан иборат. Биз худди шундай иш тутаяпмиз. **(Қарсаклар).** Янги беш йилликда қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга 172 миллиард сўм, яъни ўтган беш йилликка нисбатан 41 миллиард сўм кўп пул сарфлаш мўлжалланмоқда. Съезд делегатлари, бутун Марказий Комитетнинг шу йўлини қўллаб-қувватлашларига аминман. **(Давомли гулдурос қарсаклар).**

Ўнинчи беш йилликда колхоз ва совхозлар тўққизинчи беш йилликдаги 307 миллион тонна ўрнига 467 миллион тонна ўғит олади. Техника етказиб бериш 1,5 баравар кўпаяди, бу техника янада замонавий, серунум ва хилма-хил машина-механизмлардан иборат бўлади. Бу эса дон хўжалигини комплекс механизациялашни асосан тугаллашга, деҳқончиликнинг бошқа тармоқларидаги, шунингдек чорвачиликдаги механизация даражасини анча оширишга яқинлашиш имконини беради.

Мелиорация ишлари ҳажми кенгаяди. Шу дамгача қилинган ишларга, мамлакатдаги мавжуд 25 миллион гектардан кўпроқ суғориладиган ва захи кетказилган ерларга беш йил ичида яна 9 миллион гектар ер қўшиш мўлжалланмоқда. Қора тупроқли бўлмаган зонадаги мелиорация ишлари кенг ривожланади. Мамлакат Европа қисмининг жанубида ва жануби-шарқида, Ўрта Осиё ва Қозоғистонда янги катта суғориш системалари барпо этилади. Бу — жуда катта иш дир. Илғор хўжаликлар суғориладиган ерларда лалмикор ерлардагига қараганда уч-тўрт баравар кўп ҳосил етиштирмоқдалар. Уларнинг тажрибасидан фойдаланиб, кадрларни тайёрлаб, ҳамма жойда ҳам шундай натижаларга эришиш лозим.

Сизларга маълумки, қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштиришнинг ўртача йиллик ҳажмини илгариги беш йилликка нисбатан 14-17 процент кўпайтириш мўлжалланмоқда. Дон етиштиришни кўпайтириш энг актуал вазифадир. Бу — қишлоқ коммунистлари, ҳамма колхозчилар ва совхоз ходимларининг зарбдор иш участкасидир. Ўртача йиллик ялпи дон ҳосилини камида 35-40 миллион тонна кўпайтириш зарур. Биз бу вазифани бемалол уддалай оламиз. Ўтган беш йилликнинг айрим йилларида биз шунча ҳосил етиштириб олганлигимиз маълум. Ҳамма резервлар ишга солинса, бундан ҳам каттароқ натижаларга эришиш мумкин.

Биз дон етиштиришни кўпайтириш вазифасини алоҳида таъкидлар эканмиз, айни вақтда бошқа қишлоқ хўжалик экинларига ҳам эътиборни бўшаштира олмаймиз. Қанд лавлаги, пахта, сабзавот, мева етиштиришда катта ўсишга эришиш керак. Бу ўринда «майда иш» йўқ — картошка пиёзнинг ўрнини, помидор шарбати эса ўсимлик ёғининг ўрнини босмайди. Совет кишисининг дастурхонида ҳамма нарса муҳайё бўлиши лозим. Буни таъминлаш эса қишлоқ хўжалик ходимларининг бевосита бурчидир.

Чорвачилик соҳасида кўп иш қилиниши керак. Интенсив методларни жорий қилишни жадаллаштириш, чорва ва парранда маҳсулдорлигини ҳамда уларнинг сонини кўпайтириш даркор. Ем-хашак — чорвачиликни юксалтиришнинг асоси эканлигини яна бир карра таъкидлаб ўтмоқчиман. Шу сабабли озуқа экинлари ҳосилдорлигини ошириш, ўтлоқ ва яйловларнинг ҳолатини яхшилаш соҳасида катта тадбирлар амалга оширилиши керак. Ем-хашак тайёрлаш, қайта ишлаш ва ундан фойдаланишнинг замонавий технологияларига ўтишни тезлаштириш, омихта ем саноатини активроқ ривожлантириш лозим.

Ўртоқлар! Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини тубдан юксалтириш соҳасида партия бошлаган йўл доирасида, ишнинг асосий йўналишлари давомийлигини бутун чоралар билан таъминлаш билан бирга ҳар бир беш йилликнинг ўзига хос хусусиятлари бўлади. Энди, қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базаси мустаҳкамлана борган сайин, унинг самарадорлигини ошириш ҳамда сифат кўрсаткичларини яхшилаш вазифаси кўндаланг бўлиб қолмоқда.

Бу вазифа аввало, кадрларнинг масъулиятини, уларнинг ташаббускорлигини кучайтиришни, давлат томонидан ажратиб берилаётган маблағлар ва моддий ресурслар энг кўп самара берадиган бўлиши тўғрисида, колхоз ва совхозларнинг ички резервларидан яхшироқ фойдаланиш ҳақида ғамхўрлик қилишни талаб этади. Бундай ички резервлар эса бор.

Минг-минглаб илғорларимизнинг иши бундан яққол далолат бериб турибди. Уларнинг кўплари шу залда ўтиришибди. Съезд делегатлари орасида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг бутун мамлакатда машҳур миришкорлари, чунончи: Терентий Семенович Мальцев, Александр Васильевич Гиталов, Турсуной Охунова, Михаил Иванович Клепиков, Лейда Пейпс, Николай Васильевич Бочкаров ва бошқалар бор. Бундай кишилар тобора кўпайиб бораётганлиги жуда соз. **(Қарсаклар).** Улар об-ҳаво ёмон бўлган шароитда ҳам яхши ва омилкор меҳнат билан юксак натижаларга эришиш мумкинлигини амалда кўрсатмоқдалар.

Аммо биз ерга ҳурматсизлик билан қараш, техника ва ўғитдан яхши фойдаланмаслик ҳолларига ҳамон дуч келиб турганлигимиздан кўз юммаслигимиз лозим, бундан кўз юмишга ҳаққимиз йўқ. Қишлоқ хўжалиги ҳамма ходимларининг масъулият туйғусини ошириш учун шу ҳақда съезд минбаридан гапириш керак.

Хўжаликлараро кооперациялаш ва агро-саноат интеграцияси негизида ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш ва концентрациялаш замирида маҳсулот етиштириш ҳажмини тез кўпайтириш, меҳнат унумдорлигини анча ошириш ва маҳсулот таннархини камайтиришнинг катта имкониятлари яшириниб ётганлигини Молдавия, Россия Федерацияси, Украина, Белоруссиядаги бир қанча областлар ҳамда бошқа айрим республикаларнинг тажрибаси кўрсатиб турибди. Бинобарин, бу йўлни активроқ ўтказиш лозим. Бизнинг ташкилотчилик ишимиз, планлаштириш, иқтисодий омиллардан фойдаланиш бу илғор жараёнга ҳар тарафлама кўмаклашиши керак.

Қишлоқ хўжалигининг самарадорлигини ошириш кўпдан-кўп конкрет вазифалар билан шуғулланиш билан бир вақтда энг тез ва катта самара олинишини таъминлайдиган вазифаларни ҳал этишга бутун эътибор ва воситаларни жамлашимизни ҳам талаб қилади. Бу ўринда тузукроқ ўйлаб кўришга тўғри келади. Шу муносабат билан ҳаётнинг ўзи, Ватанимиз ва жаҳон практикаси кўндаланг қилиб қўяётган баъзи бир етилган масалаларга тўхталиб ўтмоқчиман.

Селекция ва уруғчиликни ривожлантириш — шу масалаларнинг биридир. Мутахассисларнинг фикрича, замонавий асосда яхши ташкил этилган уруғчилик ҳосилдорликни камида 20 процент ошириши мумкин. Бу эса қўшимча равишда неча ўн миллион тонналаб дон ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулоти олиш мумкин, деган маънони билдиради. Сут ва гўшт чорвачилигининг, паррандаларнинг янги зотларини етиштириш ҳақида ҳам шу гапни айтиш мумкин. Яхши зотдор чорва мол чорвачилик маҳсулотини кўпайтирибгина қолмай, шу билан бирга ем-хашакнинг катта қисмини тежаб ҳам қолади, қишлоқ хўжалигидаги меҳнат ва материал сарфини реал равишда қисқартиради.

Биз минерал ўғит ишлаб чиқаришни юксак суръатлар билан кўпайтираётган ҳозирги кунда шу ўғитдан рационал фойдаланиш муҳимдир. Бунинг учун ўғитни ташиш ва асраш вақтида исрофгарчиликни қисқартиришни ва ўғит сифатининг яхшиланишини таъминлаш лозим бўлган тадбирлар системаси билан бир қаторда агрохимия хизматини, ҳар бир хўжаликнинг хусусиятларини ҳисобга олиб, ҳосилни энг кўп кўпайтириш имконини берадиган ана шундай хизматни тўғри ва пухта йўлга қўйиш ҳам талаб этилади.

Қишлоқлар машиналар, мураккаб ускуналар билан тобора кўп таъминланмоқда. Бунинг маъноси шуки, қишлоқ хўжалигидаги инженерлик-техника хизматини яхшилаш вазифаси ҳам актуал бўлиб қолмоқда.

Кейинги йилларда қишлоқ хўжалигини малакали кадрлар билан мустаҳкамлаш соҳасида кўпгина иш қилинди. Аммо ўрта ва қуйи бўғинларда бу проблема ҳамон жиддий бўлиб турибди. Бўлимлар, бригадалар, фермаларнинг раҳбарларини тайёрлаш савиясини ошириш керак. Бир қанча республика ва областларда механизаторлар, бошқа оммавий касбдаги ходимлар етишмаяпти, бу эса давлатга қимматга тушаяпти. Ишнинг бу муҳим участкасига жуда синчиклаб эътибор бериш зарур.

Қишлоқ хўжалиги ҳозиргача эришган ва айниқса келгуси йилларда эришадиган даража қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ташкил этиш ва бошқаришни яхшилашни талаб қилади. Бу — мураккаб иш, бу соҳада тайёр йўл-йўриқлар йўқ. Аммо, бу иш билан шуғулланиш лозим, чунки биз сарфлаётган куч-ғайратларнинг муваффақияти кўп жиҳатдан ишлаб чиқариш ва бошқаришни тўғри ташкил этишга боғлиқ бўлади.

Бу гап қишлоқ хўжалигининг ўз тармоқларига тааллуқлидир. Бу гап унинг ривожини қишлоққа техника, ўғит, омихта ем етказиб бераётган, қурилиш ишларини олиб бораётган, қишлоқ хўжалик маҳсулотини тайёрлаш, қабул қилиш, сақлаш ва қайта ишлаш билан шуғулланаётган тармоқлар билан боғлаб олиб боришга ҳам тааллуқлидир. Бу соҳада биз идоравий тарқоқликка, планлаштиришдаги нуқсонларга ҳамон тез-тез дуч келиб турибмиз, бу эса катта исрофгарчиликка сабаб бўлмоқда.

Чамаси, қишлоқ хўжалигининг у билан бевосита боғлиқ бўлган саноат тармоқлари билан ишлаб чиқариш-иқтисодий ҳамкорлигини яхшилаш — жиддий равишда яхшилаш, бутун агро-саноат комплексини ривожлантиришга бир хил, умумдавлат манфаатларини кўзлаб ёндошишни таъминлаш вақти келди.

Ўртоқлар! Биз, коммунизм бинокорлари қишлоқ хўжалигига яна бир нуқтаи назардан — атроф муҳитни муҳофаза қилиш нуқтаи назаридан ҳам ёндошмоғимиз даркор. Бу — саноат олдидагина турган проблема эмас, чунки деҳқон билан чорвадорнинг меҳнати — аслида табиатдан, атрофимиздаги табиий муҳитдан инсон эҳтиёжларини қондириш учун фойдаланишнинг ўзидир.

Аммо табиатдан ҳар хил фойдаланиш мумкин. Табиатни унумсиз, ҳаётсиз, инсонга зарар етказадиган бўшлиққа айлантириб қўйиш ҳам мумкин, инсоният тарихида бундай мисоллар кўп учрайди. Бироқ, ўртоқлар, табиатнинг саховатини ошириш, табиатнинг ҳаётий кучларини тўлароқ намоён этишга ёрдам бериш мумкин ва лозим. «Яшнаб турган ўлка» деган ҳаммага маълум оддий ибора бор. Одамларнинг билими, тажрибаси, уларнинг табиатга ихлоси, меҳр-муҳаббати чинакам мўъжизалар яратаётган ерларни шундай деб атайдилар. Бу — бизнинг социалистик йўлимиздир. **(Давомли қарсаклар).** Бинобарин, биз қишлоқ хўжалигини табиатни муҳофаза қилишнинг, жонли табиий бойликларни кўпайтиришнинг доимий ҳаракатланиб турадиган жуда катта механизми деб билишимиз керак. Табиат ҳам бизга юз карра ортиқ саховат кўрсатади.

Қишлоқ хўжалигини янада юксалтиришни партия жуда муҳим умумдавлат, умумхалқ вазифаси деб билмоқда. Экономиканинг ҳамма тармоқлари бу вазифани ҳал этишга муносиб ҳисса қўшиши даркор.

Партия аграр сиёсатини амалга ошириш йўлидаги курашда дала ва фермаларнинг ходимлари доимо олдинги марраларда туриб келдилар ва ҳозир ҳам олдинги марраларда турибдилар. Уларнинг меҳнати енгил эмас, улар тонг отгандан кун ботгунча ишлайдилар. Шу боисдан ҳам қишлоқ меҳнаткашларига кўпдан-кўп раҳмат айтиш учун ҳаммамизнинг, партия билан халқнинг жуда катта асоси бор. **(Давомли қарсаклар).** Келгусидаги чинакам улуғвор вазифаларни ҳал этишда съезд номидан уларга муваффақиятлар тилашга ижозат бергайсизлар. **(Давомли қарсаклар).**

Халқ истеъмоли молларини ишлаб чиқаришни кўпайтирайлик, савдо ва аҳолига маиший хизматни яхшилайлик

Ўртоқлар! Меҳнаткашларнинг фаровонлигини ошириш аҳолининг хилма-хил моллар ва кўрсатиладиган хизматга эҳтиёжини тўлароқ қондириш билан чамбарчас боғланган. Дарҳақиқат, пул даромадларининг ўсиши халқ турмуш даражасининг реал юксалишидан далолат бермайди. Бунинг устига баъзи молларнинг етишмаётганлиги, хизмат ҳажмининг чекланганлиги меҳнатни моддий жиҳатдан рағбатлантириш имкониятларини қисқартиради. Шу сабабли партия қишлоқ хўжалигини тез юксалтириш билан бир қаторда «Б» группаси деб аталган саноат тармоқларини ривожлантиришга катта аҳамият беради.

Биз ўтмишда қабул қилинган анъанавий мезонга қараб бу тармоқларнинг ривожланишига баҳо берар эканмиз, анча катта муваффақиятларга эришилди, деб тўла ҳуқуқ билан айта оламиз. Беш йил мобайнида енгил саноат ва озиқ-овқат саноатининг бир мингга яқин янги корхоналари қурилди. Аҳолига сотилган озиқ-овқат маҳсулотлари ва хусусан саноат молларининг миқдори кўп даражада ортди. Маданий-маиший буюмлар ва узоқ вақт фойдаланиладиган моллар билан таъминлаш анча ошди.

Лекин шунга қарамай, Марказий Комитет «Б» группаси тармоқларидаги аҳвол бизни қаноатлантира олмайди, деб ҳисоблайди. Бунда гап ҳосил кам бўлганлиги орқасида қишлоқ хўжалик хом ашёси етишмай қолганлиги сабабли енгил саноат ва озиқ-овқат саноатидаги бир қанча корхоналарда планлаштирилган кўрсаткичларга эришиш иложи бўлмаганлиги тўғрисидагина бормаётир. Биз масалани кенгроқ ва кескинроқ қилиб қўйишимиз керак. XXIV съездда инсоннинг кундалик эҳтиёжларини қондириш билан боғлиқ бўлган ҳамма нарсага муносабатимизни кескин суръатда ўзгартириш, ишлаб чиқариладиган моллар ва кўрсатиладиган хизматнинг миқдори, шунингдек уларнинг сифати жиҳатидан туб силжишларга эришишни таъминлаш зарур эканлиги тўғрисида гап борганлигини биласиз. Бу вазифани тўла ҳажмда бажара олмаганлигимизни эътироф қилишга тўғри келади. Биз оғир саноатнинг юксак суръатлар билан ривожланишини таъминлаганимиз ҳолда «Б» группасини ва хизмат кўрсатиш соҳасини жадал ривожлантиришни ҳали ўрганиб олганимизча йўқ.

Бунинг учун кўп ташкилотлар жавобгардир. Бизнинг марказий план ва хўжалик органларимиз енгил саноат, озиқ-овқат саноати ва хизмат кўрсатиш соҳаси тўғрисида етарли даражада ғамхўрлик қилмаётганликларини очиқ айтиб ўтиш керак. Биз ана шу тармоқларга раҳбарлик қилиш ишониб топширилган министрлардан, шунингдек янги қувватларни ўз вақтида ишга тушириш юзасидан олган мажбуриятларини бажармаган, бу тармоқларни юқори сифатли асбоб-ускуналар ва хом ашё билан таъминламаган кишилардан талаб қилишга ҳақлимиз. Хуллас, халқ истеъмол молларини ишлаб чиқаришга иккинчи даражали, қўшимча — ёрдамчи иш деган қарашларга тамомила хотима берилди, деб бўлмайди. Бу — партиянинг программ йўл-йўриқларини бажариш билан бевосита боғлиқ бўлган жуда катта сиёсий ва иқтисодий аҳамиятга молик иш эканлигини ҳануз тушуниб олмаган кишилар бор.

Бинобарин, биз шундай хулоса чиқаришимиз керак: «Б» группасидаги тармоқларга ва уларга хизмат кўрсатувчи корхоналарга, савдо ва хизмат кўрсатиш соҳасига ажратиладиган капитал маблағларни кўпайтириб борган ҳолда экономиканинг ана шу соҳасини ривожлантиришни планлаштирадиган ва бунга раҳбарлик қиладиган кишиларга бўлган талабчанликни оширишимиз зарур.

Партия ўзи қабул қилган йўлдан орқага чекинмайди. Биз «Б» группасидаги тармоқлар бўйича белгиланган ҳозирги план топшириқларини минимал топшириқлар, деб ҳисоблаймиз. Йиллик планлар устида иш олиб борганда бу соҳаларнинг тез ўсишини таъминлаш зарур. Халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришда катта резервлар бор; бунда республикалар, ўлка ва областларнинг, корхоналар ва министрликларнинг ташаббус кўрсатиб ишлашлари учун жуда кенг имкониятлар мавжуддир.

Маҳсулотнинг сифати ва ассортиментини яхшилаш соҳасида жуда катта резервлар бор. Масалан, ўтган йили 700 миллион жуфтга яқин чарм-пойафзал ишлаб чиқарилди. Ҳар бир кишига қарийб уч жуфтдан пойафзал тўғри келди. Пойафзалга бўлган талаб ҳали қондирилмаётган экан, бунда гап уларнинг миқдорида эмас, балки юқори сифатли, модали пойафзал етишмаётганлиги тўғрисида бораётир. Газлама, кийим-кечак ва галантерея буюмлари, уй-рўзғор техникаси, мебель ва бошқа маҳсулотларнинг кўп турлари соҳасида ҳам тахминан шундай аҳволни кўрамиз. Савдо, умумий овқатланиш, маиший хизмат кўрсатиш соҳасида ишнинг сифатини яхшилаш, истеъмолчига ва унинг талаб-эҳтиёжларига эътиборни кучайтириш проблемаси тағин ҳам кескин тарзда қўйилмоқда.

Бу соҳалардаги ишларнинг аҳволи, ишлаб чиқаришни планлаштириш ва ташкил этишнинг сифати, кадрларни тайёрлаш методлари ва уларнинг меҳнат шароитлари доим партия, совет ва хўжалик органларининг диққат марказида туриши лозим. Биз замонавий фан ютуқлари ва конструкторлик фикри самараларини «Б» группаси соҳасига жорий қилмай туриб, енгил саноат ва озиқ-овқат саноатининг, савдо ва маиший хизматнинг техникавий базасини мустаҳкамламай туриб, «Б» группасини барқарор юксалтириш ва молларнинг ҳамда хизмат кўрсатишнинг сифатини яхшилашга умид боғлаб бўладими? Албатта бўлмайди. Оғир саноат корхоналарида халқ истеъмол қиладиган молларни ишлаб чиқариш аввалгидек бундан буён ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлади. Партия ана шундай молларни ишлаб чиқариш юзасидан ўзлари учун белгиланган планларни турли баҳоналар билан бажармаётган раҳбарлар олдига қаттиқ талаб қўяди.

Халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқараётган саноат тармоқларида, савдо, умумий овқатланиш, хизмат кўрсатиш соҳасида бир ярим миллиондан зиёд коммунист ва уч миллион комсомол аъзоси меҳнат қилмоқда, бу соҳаларда жами 40 миллионга яқин киши ишлаб турибди. Мен уларга мурожаат қилиб, шу гапларни айтишни истайман: ўртоқлар, совет кишиларининг фаровонлиги ҳам, кайфияти ҳам сизларга, сизларнинг меҳнатингизга кўп жиҳатдан боғлиқдир. Буни эсдан чиқарманг. Ташаббус кўрсатиб, яхши ишлангиз, илғорларга тенглашингиз. Партия сизларни шунга даъват этмоқда, сизлардан шуни кутмоқда. **(Давомли қарсаклар).**

Ташқи иқтисодий алоқаларнинг ривожланиши

Асосий хўжалик проблемалари орасида ташқи иқтисодий алоқаларни ривожлантириш тобора катта аҳамият касб этади. Бу — халқ хўжалигимизни тез ўстириш ва жаҳонда содир бўлаётган буюк ўзгаришлар, тинчлик ҳамда кескинликни юмшатиш сиёсати эришган муваффақиятларнинг бевосита натижасидир.

Биз ташқи иқтисодий алоқаларни сиёсий вазифаларни ҳам, иқтисодий вазифаларни ҳал этишга ёрдам берадиган самарали восита, деб биламиз. Социализм мамлакатлари ҳамдўстлигининг куч-қудрати ва жипслиги иқтисодий интеграция йўлида мустаҳкамланиб бормоқда. Ривожланаётган мамлакатлар билан ҳамкорлик уларнинг экономикаси ва ижтимоий ҳаётини прогрессив асосларда қайта қуришни енгиллаштирмоқда. Ниҳоят, капиталистик давлатлар билан иқтисодий ва илмий-техникавий алоқалар тинч-тотув яшаш сиёсатининг моддий негизини мустаҳкамламоқда ва кенгайтирмоқда.

Ҳар бир мамлакатнинг, ундаги бойликлар ва эришилган иқтисодий даражадан қатъий назар, ривожланиши учун халқаро меҳнат тақсимотидан фойдаланиш ўсиб бораётганлиги — замонамизнинг хусусиятларидан биридир. Бошқа давлатлар каби биз ҳам хўжалик вазифаларини муваффақиятли ҳал этиш ва фурсатдан ютиш учун, ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш, фан ва техника тараққиётини жадаллаштириш учун қўшимча имкониятларни сафарбар қилиш мақсадида ташқи иқтисодий алоқалар берадиган афзалликлардан фойдаланишга интилмоқдамиз.

Ташқи иқтисодий фаолиятнинг бошқа, янада кенг жиҳатлари ҳам бор. Хом ашё ёки энергетика проблемаси, энг кўп тарқалган ва ғоят хатарли бўлган касалликларни тугатиш ҳамда атроф-теваракдаги муҳитни муҳофаза қилиш, космосни ўзлаштириш ва жаҳон океани ресурсларидан фойдаланиш каби жаҳон проблемалари ҳозирги куннинг ўзидаёқ ғоят муҳим ва актуал проблемалар бўлиб қолмоқда. Бу проблемалар келгусида ҳар бир халқнинг ҳаётига, халқаро муносабатларнинг бутун системасига тобора кўпроқ таъсир ўтказади. Социализмнинг бошқа мамлакатлари каби бизнинг мамлакатимиз ҳам бутун инсониятнинг манфаатларига тааллуқли бўлган ана шу проблемаларни ҳал этишдан четда тура олмайди.

Партиянинг ташқи иқтисодий алоқаларни ривожлантириш ва чуқурлаштириш йўлини белгилайдиган асосий сиёсий ва иқтисодий мотивлар ана шундай, ўртоқлар!

Тўққизинчи беш йилликда бу соҳада мўлжаллангандан анча кўпроқ натижаларга эришилди. Ташқи савдо ҳажми 1970 йилдаги 22 миллиард сўмдан 1975 йилда 51 миллиард сўмгача ортди. Саноатнинг турли соҳаларида, хусусан химия, автомобилсозлик, енгил ва озиқ-овқат саноати соҳасида қарийб икки минг объект учун комплект машина-ускуналар олинди. Бутун импортнинг бешдан икки қисми халқ истеъмоли моллари ва уларни ишлаб чиқариш учун керакли хом ашёдан иборат бўлди.

Бизнинг экспортимиз ҳам тез ривожланди. Шу билан бирга хом ашё товарларини эмас, балки машина ва ускуналарнинг кўп турлари, шу жумладан атом реакторлари, электрогенераторлар, самолётлар, станокларни ҳам экспорт қилиш тез ортаборди. Совет Иттифоқи чет элларда неча юзлаб саноат объектларини қуришда қатнашди.

Ўнинчи беш йилликда ташқи савдо оборотини анча кўпайтириш мўлжалланади. Мен ташқи иқтисодий алоқаларимизнинг энг муҳим йўналиши ҳақида — социализм мамлакатлари билан ташқи иқтисодий алоқалар тўғрисида гапириб ўтдим. Энди капитализм дунёси билан иқтисодий муносабатларни ривожлантиришнинг баъзи умумий масалаларига тўхталиб ўтаман.

Бу масалаларнинг биринчиси — ташқи савдонинг самарадорлигини ошириш, унинг структураси ва балансини яхшилашдан иборатдир. Ҳисоб-китоблар хом ашёнинг хилма-хил турлари бундан буён ҳам экспортимизнинг талайгина қисмини ташкил этажагини кўрсатиб турибди. Энг фойдали хом ашё молларининг салмоғини ошириш, сотиладиган хом ашёнинг кенг кўламда қайта ишланишини таъминлаш тағин ҳам муҳимдир. Шу билан бирга экспортда ишлаб берувчи саноат маҳсулоти ҳиссасини жиддий равишда ошириш зарур. Бунинг учун ташқи бозорларда кўп талаб этилаётган моллар ишлаб чиқаришни кенгайтириш, уларнинг рақобатга бардош бериш қобилиятини ошириш керак. Импорт соҳасидаги сиёсатга келганда шуни айтиш кераккки, бу сиёсат экономика олдига қўйилган асосий вазифаларни ҳал этишга, унинг самарадорлигини оширишга янада кўпроқ қаратилиши лозим.

Иккинчи муҳим масала — бу одатдаги савдо доирасидан ташқари чиқадиган ташқи иқтисодий алоқаларнинг янги формаларини ривожлантиришдир. Ана шу янги формалар бизнинг имкониятларимизни кўп даража кенгайтиради ва одатда энг кўп самара беради. Мен бунда, жумладан компенсация битимларини назарда тутаман. Тамомила давлатимиз ихтиёрида бўлган янги корхоналар ана шу битимларга мувофиқ, чет эл фирмалари билан ҳамкорликда вужудга келтирилади. Бизга кредит, машина-ускуна, лицензия берилмоқда, биз эса, унга тўланадиган ҳақнинг бир қисмини ана шу корхоналарда ёки бошқа корхоналарда ишлаб чиқариладиган маҳсулот билан қопламоқдамиз. Шу хилдаги битимлар ҳозирча асосан хом ашё ва ярим фабрикатлар ишлаб чиқарадиган соҳаларга тааллуқлидир. Лекин, бу битимларнинг таъсир доирасини кенгайтириш, ишлаб берувчи саноатни ҳам шу доирага қўшиш, ишлаб чиқариш соҳасидаги ҳамкорликка янгича ёндошиш йўлларини қидириб топиш пайти келди.

Компенсация битимларини кенг ривожлантириш бу битимларни амалга оширишга қатнашувчи ҳамма ташкилотларнинг масъулиятини — ташқи савдо ташкилотларинингина эмас, саноат министрликлари ва корхоналарнинг, хусусан қурувчиларнинг ҳам масъулиятини оширишни талаб этади. Белгиланган муддатда қуриб бериш ва лойиҳаларда кўрсатилган қувватларни ўзлаштириш, юқори сифатли маҳсулот тайёрлаб бериш керак. Акс ҳолда ишлаб чиқариш соҳасидаги ҳамкорликнинг наф келтириши тўғрисида сўз ҳам бўлиши мумкин эмас.

Биз ўзимизнинг ташқи иқтисодий сиёсатимизни қардош мамлакатлар сиёсати билан боғлаб олиб борамиз. Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши Европада хавфсизлик ва ҳамкорликка бағишланган кенгашнинг Якунловчи акти руҳида ҳаракат қилиб, Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатларнинг ҳукуматлари номидан Европа иқтисодий ҳамжамиятига расмий муносабатлар ўрнатишни таклиф қилди. Ўзаро муносабатларнинг асослари тўғрисидаги битим лойиҳаси Европа иқтисодий ҳамжамияти министрлар кенгашига тақдим этилди. Бу лойиҳа ҳар икки ташкилотнинг ва уларга аъзо бўлган мамлакатларнинг ҳуқуқий жиҳатдан тенг ҳамкорлик қилиши учун қулай шарт-шароитларни вужудга келтиришни кўзда тутади. Биз бунга тайёрмиз.

Ташқи иқтисодий алоқаларда сиёсат билан экономика, дипломатия билан коммерция, саноат ишлаб чиқариши билан савдо бирга қўшилиб кетади. Бинобарин, уларга ёндошиш ҳам, уларни бошқариш ҳам барча идораларнинг куч-ғайратларини бир жойга тўплайдиган, сиёсий ва хўжалик манфаатларимизни ифода этадиган тарзда комплекс равишда уюштирилиши лозим. Партия Марказий Комитети ана шу муҳим масалани шу тарзда қўяди. **(Қарсаклар).**

Экономикани бошқаришни, хўжалик механизмини янги талаблар даражасига кўтарайлик

Ўртоқлар! В. И. Ленин тўғри сиёсат, тўғри йўл ишлаб чиқилганидан кейин ишнинг муваффақияти аввало уни ташкил этишга боғлиқ, деб кўрсатган эди. Бизнинг сиёсатимиз, бизнинг йўлимиз худди шундай. Бинобарин, ишни ташкил этиш, яъни экономикани бошқаришни кенг маънода янада такомиллаштириш ҳал қилувчи звено бўлиб қолади.

Партия Марказий Комитети ва ҳукумат кейинги йилларда бу масалани кўп марта муҳокама қилдилар. Бир қанча қарорлар қабул қилинди, муайян амалий натижаларга эришилди. Жумладан, саноатдаги бир қанча тармоқларни бошқаришнинг бош схемалари ишлаб чиқилди ва тасдиқланди, ишлаб чиқариш ва саноат бирлашмалари тобора кўп ташкил этилмоқда. Эндиликда катта тажриба тўпланган ва олға ҳаракат қилиб боришимизни кўрсатган йўналишлар аниқ белгиланган бир пайтда биз хўжалик механизмини қайта қуришни тезлата оламиз ва тезлатишимиз керак. Умумий вазифа ана шундай. Бу вазифани бажариш учун хўжаликка раҳбарликнинг асосий томонларини қамраб оладиган тадбирларнинг ягона системасини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш лозим.

Аввало, **планлаштиришни** жиддий суръатда **такомиллаштиришни** таъминлаш зарур. Бизнинг мамлакатимиз биринчи бўлиб экономикага планли раҳбарлик қилиш йўлига ўтди. Неча ўнлаб бошқа давлатлар ана шу мураккаб санъатни биздан ўргандилар ва ўрганмоқдалар. Аммо бизнинг олдимизда ҳам планлаштириш ишларини юксак даражага кўтариш, бу ишни хўжалигимизнинг қиёфаси ва янги миқёсларига, замоннинг янги талабларига мувофиқлаштириб олиб бориш вазифаси турибди.

Бу соҳада турган вазифалар аниқ-равшандир. Бу вазифалар — куч ва ресурсларни энг муҳим умумдавлат программаларини бажаришга сафарбар қилишдан, тармоқ ва территориал ривожланишни, перспектив ва ҳозирги проблемаларни моҳирлик билан бирга қўшиб олиб боришдан, экономикани балансклаштиришни таъминлашдан иборат. Бу вазифаларни ҳал этмоқ учун план ва хўжалик органлари кўп иш қилишлари керак. Бу соҳада иқтисодий фан куч-ғайратини сарфлаш учун, замонавий илмий методларни, шу жумладан иқтисод — математика методларини жорий қилиш учун, бошқаришнинг автоматлаштирилган системаларидан фойдаланиш учун кенг имкониятлар бор.

Бошқарув фаолияти ва аввало планлаштириш соҳасидаги фаолият **халқ хўжалигининг пировард натижаларига** эришишни кўзда тутиши лозим. Экономика ўсиб, мураккаблашиб борган сари, ана шу пировард натижалар оралиқдаги кўп звеноларга, тармоқларнинг ичидаги алоқалар ва тармоқлараро алоқаларнинг мураккаб системасига тобора боғлиқ бўлиб қолаётган бир пайтда бундай ёндошиш жуда актуал аҳамият касб этади. Бундай шароитда ишнинг оралиқ натижалари кетидан қувиб, асосий нарсани — пировард натижаларни эътибордан четда қолдириш ҳеч гап эмас. Ва, аксинча, оралиқ звеноларининг бирортасига тегишинча эътибор берилмай қолса, сарф қилинадиган кўп куч-ғайрат ва маблағларнинг жамики, пировард самарасига путур етиши мумкин. Афсуски, биз бундай ҳолатларга ҳали кўп дуч келмоқдамиз.

Масалан, хушбичим ва тўкис кийимга талабни қондириш учун давлат кўп маблағ сарф қилмоқда, пахта, жун, синтетик тола етиштиришни кўпайтирмоқда. Аммо пардоз берувчи машиналар ва бўёқларнинг сифати пастлиги, тўқимачилик ва тикувчилик саноатининг қолоқлиги орқасида пировард натижа кўп жиҳатдан пасайиб кетмоқда. Мамлакатда пўлат эритиш йил сайин кўпайиб бормоқда, аммо пировард натижада истеъмолчига пўлат эмас, ундан ясаладиган конкрет буюмлар керак. Прокатнинг хиллари кўпайтирилган, металлнинг сифати кўнгилдагидек бўлган, машинасозлик юксак даражага кўтарилган тақдирдагина истеъмолчи ана шу буюмларни олади. Ёнилғининг қимматли турларини, нефть химиясининг маҳсулотларини олиш учун, экспорт ресурсларини кўпайтириш учун хом нефтдан тўла фойдаланиш ўрнига унинг талайгина қисми қора мой ҳолида ёқиб юборилса, хом нефть ишлаб чиқаришни кўпайтиришдан ҳам натижа кам бўлади.

(Давоми еттинчи бетда).

ЎРТОҚ Л. И. БРЕЖНЕВ ДОКЛАДИ

(Давоми).

Саноат ишлаб чиқариши ҳажми беш йиллик мобайнида КПСС XXIV съезди Директиваларида кўзда тутилганидек 43 процент кўпайди. Бу — ишчилар синфимизнинг, фан-техника соҳасидаги зиёлилар, ишлаб чиқариш командирларининг буюк муваффақиятидир. **(Қарсаклар).**

Капитал қурилиш кўламини алоҳида кўрсатиб ўтмоқчиман. Хўжаликнинг ҳамма тармоқларига 500 миллиард сўмдан кўпроқ маблағ сарфланди, бу эса асосий ишлаб чиқариш фондларини бир ярим баравар ошириш имконини берди. Атиги беш йил ичида ана шундай ютуққа эришилди. Агар бу кўрсаткични 1965 йилги даражага таққосласак, асосий ишлаб чиқариш фондлари амалда икки бараварадан зиёдроқ кўпайди. Салкам ярим аср мобайнида барпо этилган иқтисодий потенциал ёнига атиги ўн йил ичида яна шунча иқтисодий потенциал қўшишга муваффақ бўлдик. **(Қарсаклар).** Ривожланган социалистик жамиятнинг қудратли одимлари ана шундай, зафарларимизнинг кўлами ана шундай. **(Қарсаклар).**

Беш йиллик якунларини баҳолашга яна бир нуқтаи назардан: партия ўртага қўйган энг катта вазифалар қандай ҳал этилганлиги нуқтаи назаридан қараш муҳимдир.

Бу ўринда айтиш лозим бўлган биринчи гап — КПСС XXIV съезди белгилаб берган бош вазифани ҳал этишдаги — **халқнинг турмуш даражасини оширишдаги** муваффақиятлардир. Ҳисобот даври мобайнида бажарилган нисбатан бу қадар кенг социал программа мамлакат тарихида ҳеч қачон бўлмаган эди. **(Қарсаклар).**

Шуни эслатиб ўтиш кифоя қиладики, янги социал тадбирларни ўтказишга шундан аввалги иккита беш йиллик мобайнида сарфланган маблағга тенг келадиган маблағ ажратилди. **(Қарсаклар).** Аҳоли жон бошига тўғри келадиган реал даромадлар қарийб чорак баравар ортди. Содир бўлаётган ўзгаришларни тасаввур қилиш учун фақат битта фактни айтиб ўтаман: 1975 йилда 1965 йилга нисбатан ҳар бир оила аъзоси ҳисобига ойига юз сўм ва ундан кўпроқ даромад кўраётган аҳоли сони саккиз ярим баравар кўпайди. Бу рақам ўн миллионлаб кишиларнинг турмуш даражаси ва ҳаёт тарзида туб силжиш бўлганлигини билдиради. **(Қарсаклар).**

Беш йиллик мобайнида 56 миллион кишининг уй-жой шароитлари яхшиланди. Ижтимоий истеъмол фондларидан бериладиган тўловлар ва имтиёзлар қирқ процент ошди. Ишчилар, хизматчилар, колхозчиларнинг пенсия ва нафақалари, студентларнинг стипендиялари кўпайтирилди. Қишлоқ меҳнатчиларининг турмуш шароитида катта ижобий ўзгаришлар содир бўлди. Шундай қилиб, тўққизинчи беш йиллик мобайнида халқ турмушини анча яхшилашга эришишга муваффақ бўлинди.

Бошқа бир туб проблема — **қишлоқ хўжалигини ривожлантириш, уни техника билан қайта қуроллантириш, колхоз ва совхозларнинг экономикасини мустаҳкамлаш** проблемасини ҳал этишда ҳам олға силжидик.

Партия, унинг Марказий Комитети ва Сиёсий бюроси қишлоқ хўжалигига доимо катта эътибор бериб келдилар. КПСС Марказий Комитетининг 1965 йил март Пленуми бошлаган йўлнинг жуда катта аҳамиятини ҳаёт тасдиқлади. Қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базаси мустаҳкамланганлиги, қишлоқда ўтказилган катта ташкилотчилик ва сиёсий ишлар деҳқончилик ва чорвачиликни юксалтиришга имкон берди.

Съезд делегатлари ўтган беш йилликда қишлоқ хўжалиги табиат офатларига қарши машаққатли кураш шароитида ривожлантирилганлигини биладилар. Беш йилдан фақат биргина 1973 йил яхши келди, икки йил — 1972 ва 1975 йилларда эса мислсиз қурғоқчилик бўлди. Биронта беш йилликда ҳам қишлоқларимиз бундай ноқулай табиий шароитларга дуч келмаган эди.

Партиянинг қатъият билан кўрган тадбирлари, колхоз ва совхозларда Марказий Комитетнинг даъватига жавобан зўр ғайрат билан қилинган ҳеч бир муболағасиз қаҳрамонона меҳнат вазиятни анча енгиллаштирди. Умуман қишлоқ хўжалиги маҳсулот етиштиришни кўпайтира берди. Саккизинчи беш йилликка нисбатан ҳамма маҳсулотларнинг ўртача йиллик ҳажми 13 процент кўп бўлди. Ўртача йиллик дон ҳосили 14 миллион тонна кўпайди. Гўшт, сут ва бошқа чорвачилик маҳсулотлари етиштириш кўпайди. Пахтакорларимиз билан шоликорларимиз тўғрисида илиқ сўз айтмай бўлмайди. Беш йилликнинг ҳар йили пахта ва шоли етиштиришда катта муваффақиятлар билан нишонланди. **(Қарсаклар).**

Тўққизинчи беш йилликда **ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишдек** туб проблемани ҳал этишда ҳам кўпгина муваффақиятлар қўлга киритилди. Меҳнат унумдорлиги жадал ўсганлиги — бунинг энг умумлашма кўрсаткичидир. Саноатда маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтиришнинг 84 процентига, қурилиш ишларини ривожлантиришнинг 78 процентига, қишлоқ хўжалигида маҳсулот етиштиришни кўпайтиришнинг ҳаммасига меҳнат унумдорлигини ошириш йўли билан эришилди. Бу — ишловчилар малакаси ошганлигининг ва ишлаб чиқаришнинг техникавий таъминоти ўсганлигининг натижасидир. Ҳунар-техника билим юртларини битириб чиққан 9,3 миллион йигит-қиз ҳамда олий ва ўрта махсус маълумотли 9 миллиондан кўпроқ мутахассис халқ хўжалигида ишлай бошлади. Шу вақт ичида саноатдаги асосий ишлаб чиқариш фондларининг 40 процентга яқини ва қишлоқ хўжалигидаги асосий ишлаб чиқариш фондларининг 56 проценти янгиланди. **(Давомли қарсаклар).**

Энергетика, нефть ва газ қазиб олиш, химия, электроника, машинасозлик ва автоматлаш воситалари илдам ривожланганлиги самарадорликни оширишга ёрдам берди. Шу тармоқларнинг маҳсулоти бутун экономикани энг янги техника ва технология базасига ўтказишни жадаллаштираётган ўзига хос тезлатгич бўлиб хизмат қилмоқда.

Мамлакатнинг ёқилғи, энергия, металл ва хом ашёга бўлган эҳтиёжларини таъминлаш — тўққизинчи беш йиллик мобайнида биз кенг кўламда ҳал этган яна бир муҳим проблемадир. Табиий ресурслар етишмаётганлиги учун эмас, балки саноат марказларига яқин обод районларда шу ресурсларнинг запаслари чекланганлиги учун бу проблема олдимизда кўндаланг бўлиб қолган эди. Энди биз нефть, газ, кўмир, руда қазиб чиқаришда тобора Шарқ ва Шимолга силжимоқдамиз. Ғарбий Сибирнинг ўзидагина нефть қазиб олиш 1975 йилда қарийб 150 миллион тоннага ва газ қазиб олиш салкам 38 миллиард куб метрга етди. Табиий шароитлари оғир бўлган бу ўлкада қилинган ва қилинаётган ишларни чинакам жасорат деса бўлади. Шундай жасорат кўрсатаётган юз минглаб кишиларга Ватан офарин айтиб, зўр ҳурмат бажо келтирмоқда.

Шундай қилиб, иқтисодий ривожланишимизнинг йўналиши ва характери КПСС XXIV съездининг принципиал йўл-йўриқларига ва Директиваларига тўла-тўкис мувофиқ бўлди. **Тўққизинчи беш йилликда Коммунистик партия раҳбарлигида коммунизмнинг моддий-техника базасини барпо этишда, халқнинг турмуш даражасини оширишда, мамлакат хавфсизлигини таъминлашда янги катта қадам қўйилди. XXIV ва XXV съездлар ўртасидаги даврда партия иқтисодий фаолиятининг сиёсий якуни ана шундайдир. Совет кишилари қаҳрамонона меҳнатининг бош натижаси ана шундайдир. (Давомли қарсаклар).**

Съездимиз тўла асос билан ҳаммага — коммунистлар ва партиясизларга, эркаклар ва аёлларга, меҳнат ветеранларига ва ёшларга — ўз меҳнати билан Ватанимизни янада кўркам, янада қудратлироқ қилган барча кишиларга астойдил миннатдорчилик изҳор этади. **(Давомли, гулдурос қарсаклар).**

Кетма-кет ўтиб турган бир-бирига ўхшаш кунлар, ҳаммамизни банд қилаётган одатдаги кундалик ишлар билан овора бўлиб, атрофимизда содир бўлаётган ўзгаришларнинг аҳамияти ва кўламини кўпинча тўла-тўкис тасаввур қилмаётганлигимиз кўпданоқ маълум. Ҳатто космосга қилинаётган парвозлар ҳам қандайдир одатий ва оддий воқеа бўлиб қолди. Янги заводларни ишга тушириш ёки, айтайлик, янги уй-жой кварталларига одамларнинг кўчиб кириши тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади. Ҳамма нарса худди шундай бўлиши муқаррардек туйилади. Ҳақиқатан ҳам, шундай бўлиши лозим, ўртоқлар. Бунинг сабаби шуки, ҳар куни эрталаб ўн миллионларча кишилар ўзларининг навбатдаги, энг оддий иш кунини бошлайдилар: станокларни юргизадилар, шахталарга тушадилар, далага чиқадилар, микроскопларга тикиладилар, ҳисоб-китоблар ва графиклар тузишга киришадилар. Эҳтимолки, улар ўз ишларининг улуғлигини ўйламаслар. Аммо улар, айни шу кишилар партия режаларини бажариб, Совет мамлакатини тараққиётнинг янги-янги чўққиларига кўтармоқдалар. **(Давомли қарсаклар).** Бинобарин, биз ўз замонамизни буюк зафарлар даври деб атар эканмиз, замонамизни шундай даражага етказган кишиларга офарин айтамиз,— биз меҳнат аҳлига таҳсин ўқиймиз. **(Давомли қарсаклар).**

Биз ўтган йилларга назар ташлар эканмиз, муваффақиятларнигина эмас, шу билан бирга қийинчиликлар, камчиликлар, ҳал этилмаган проблемаларни ҳам кўрамиз, албатта. Булар Марказий Комитетнинг Пленумларида, партия йиғилишлари ва конференцияларида, республикалар Компартияларининг съездларида коммунистларга хос ўз-ўзини танқид асосида батафсил анализ қилинди.

Объектив тарздаги қийинчиликларни юқорида эслатиб ўтдим. Кам ҳосил йиллар қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштиришга ва халқ истеъмол қиладиган айрим молларни ишлаб чиқаришга, миллий даромадни ўстириш суръатларига таъсир қилмаслиги мумкин эмас эди.

Аммо гап объектив сабаблар устидагина бораётгани йўқ, зотан бу ҳақда ошкора гапирмоқ керак. Ҳамиша ва ҳар ишда ҳам биз ўзимиз чиқарган қарорлар талабларига яраша ишладик, дея олмаймиз. Планлаштиришни такомиллаштириш, хўжалик механизмини қайта қуриш, ишлаб чиқаришни интенсивлаш йўли белгиланганидан кўра сустроқ амалга оширилди. Ишлаб чиқариш қувватларининг бир қисми муддатида ишга туширилмади ёки ўзлаштирилмади. Фан ва техника ютуқларини ишлаб чиқаришга жорий этиш масаласи бир неча марта ўртага қўйилган ва қатъият билан таъкидланган бўлишига қарамай, кўп тармоқларда бу масала ҳозир ҳам танг аҳволда турибди. План, технология ва меҳнат интизомини бузиш ҳолларидан ҳали ҳам халос бўла олганимиз йўқ.

Буларнинг ҳаммаси ўтган беш йилликдаги катта-катта ижобий натижаларга рахна солиши мумкин эмас, албатта. Аммо, бу камчиликларни кўриш, уларга қарши янада қатъият билан курашиш учун кўриш муҳимдир, ўртоқлар.

Ҳозир биз партия билан мамлакат ҳаётидаги янги катта босқич бўсағасида турибмиз. Ўнинчи, таъбир жоиз бўлса,— юбилей беш йиллиги бошланди. Хўжалик фаолияти якунларини партиявий талабчанлик руҳида чуқур анализ қилиш эса, янги тажриба, янги ижодий изланишлар, янги куч-ғайрат манбаи бўлиб хизмат қилиши керак. **(Қарсаклар).**

2. ПАРТИЯНИНГ ИҚТИСОДИЙ СТРАТЕГИЯСИ ВА ЎНИНЧИ БЕШ ЙИЛЛИКНИНГ АСОСИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ

Ўртоқлар! Юқорида айтилганидек, XXIV съезд ривожланган социалистик жамият шароитида иқтисодий сиёсатнинг туб масалалари юзасидан принципиал йўл-йўриқлар берди. XXV съезд шу йўл-йўриқларни янги беш йилликка ва анча олис истиқболга тадбиқан конкретлаштириши лозим. Ўзининг бош вазифалари, хўжалик фаолиятининг асосий йўналишлари жиҳатидан тўққизинчи ва ўнинчи беш йиллик планлар яхлит бир пландан иборат. Бунда гап партия иқтисодий сиёсатининг узоқ муддатли йўналиши тўғрисида бораётир, бу йўналишни биз, В. И. Ленин таъбири билан айтганда, «ишимиз, сиёсатимиз, тактикамиз, стратегиямизнинг умумий плани» (В. И. Ленин. Асарлар, 33-том, 525 бет). деб биламиз.

Ҳар қандай стратегия каби партиянинг иқтисодий стратегияси ҳам вазифаларни ўртага қўйишдан, фундаментал, узоқ муддатга мўлжалланган мақсадларни белгилашдан бошланади. Халқ турмушининг моддий ва маданий даражасини муттасил юксалтириш шу мақсадлар орасида олий мақсад бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Иқтисодий стратегия ўртага қўйилган мақсадларга эришиш воситаларини, йўлларини аниқ белгилашни ҳам ўз ичига олади. Бу восита ва йўллар—ижтимоий ишлаб чиқаришни узлуксиз ва пропорционал ривожлантиришдан, унинг самарадорлигини оширишдан, фан-техника тараққиётини жадаллаштиришдан, меҳнат унумдорлигини ўстиришдан, халқ хўжалигининг ҳамма бўғинларида иш сифатини ҳар тарафлама яхшилашдан иборат. Ўнинчи беш йилликнинг бош вазифаси ҳам ана шулардан таркиб топади, бу вазифа партия Марказий Комитетининг халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари тўғрисидаги ҳужжатида таърифлаб берилган.

Аввалги съезд қарорларига мувофиқ ўнинчи беш йиллик план мамлакат экономикасини 1990 йилгача бўлган истиқболда ривожлантиришнинг асосий йўл-йўриқларини ишлаб чиқиш билан айни бир вақтда тайёрланди. Ўн беш йилга мўлжалланган йўл-йўриқлар беш йиллик планлар сингари Директива характерига эга бўлмаслиги ва бундай бўлиши лозим ҳам эмаслиги ҳамда бу қадар батафсил ишлаб чиқилиши мумкин эмаслиги равшан. Уларнинг вазифаси бошқа— олдимизда турган вазифаларнинг характери ва кўламини барвақт аниқлаш ҳамда бутун кучни шу вазифаларни ҳал этишга жамлашдан, эҳтимол тутилган проблемалар ва қийинчиликларни равшанроқ кўришдан, беш йиллик доирасидан ташқари чиқадиган программалар ва лойиҳаларни ишлаб чиқиш ва бажаришни осонлаштиришдан иборат.

Истиқболдаги конкрет рақамлар, вазифалар устида ҳали катта иш қилиниши лозим. Аммо, ҳозирнинг ўзидаёқ тайёрлаб қўйилган ҳисоб-китобларга қараб, шуни айтиш мумкин: 1976—1990 йилларда мамлакат бундан аввалги ўн беш йилдагига қараганда тахминан икки баравар кўп моддий ва молиявий ресурсларга эга бўлади. **(Қарсаклар).** Шу тариқа партия Программасида, сўнгги съездларда ўртага қўйилган асосий социал-иқтисодий вазифаларни ҳал этиш учун янги имкониятлар вужудга келади. Бу гап, аввало, **совет кишиларининг фаровонлигини янада оширишга, уларнинг меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилашга, соғлиқни сақлаш, маориф, маданиятни анча тараққий эттиришга, —хуллас янги инсонни камол топтиришга, шахсни ҳар тарафлама voяга етказишга, социалистик турмуш тарзини такомиллаштиришга кўмаклашадиган ҳамма соҳаларга тааллуқлидир. (Қарсаклар).**

Ўтган ўн беш йил мобайнида аҳоли жон бошига тўғри келадиган реал даромадлар мамлакатда тахминан икки баравар, моддий неъматлар ва хизматларнинг жами ҳажми эса тахминан 2,4 баравар кўпайди. Бу нарса келгуси ўн беш йилда ўртага қўйилиши мумкин бўлган вазифаларнинг кўлами тўғрисида тасаввур беради. Ҳар бир беш йилликда совет кишиларининг сифатли озиқ-овқат маҳсулотлари ва кенг истеъмол моллари билан таъминланиши ўсиб боради. Бошқа катта социал проблемаларни, аввало уй-жой проблемасини ҳал этишда ҳам кўп иш қилинади.

Бу соҳаларда ўнинчи беш йилликдаёқ анчагина олға силжиш планлаштирилмоқда. Баъзи бир конкрет кўрсаткичларни эслатиб ўтаман.

Ишчи ва хизматчиларнинг ўртача иш ҳақини беш йил ичида 16—18 процент, колхозчиларнинг жамоат хўжалигидан оладиган даромадларини эса 24—27 процент кўпайтириш мўлжалланмоқда. Аҳолига ижтимоий истеъмол фондларидан бериладиган тўловлар ва имтиёзлар 28—30 процент ортади. Енгил саноат ва озиқ-овқат саноатини, шунингдек маиший хизмат соҳасини ривожлантиришга ўнинчи беш йилликда аввалги беш йилликдагига нисбатан 6 миллиард кўп—жами 31 миллиард сўмдан кўпроқ маблағ сарф қилинади.

Чакана товар обороти ҳажмини 60 миллиард сўмлик миқдорда кўпайтириш белгиланмоқда. Партия бундан буён ҳам асосий молларнинг стабил давлат чакана нархларини таъминлаш йўлини ўтказа беради ҳамда зарур шарт-шароитлар вужудга келишига ва ресурслар тўпланишига қараб айрим турдаги молларнинг нархларини камайтира беради.

Марказий Комитет асосий йўналишлар лойиҳасини ишлаб чиқаётганида уй-жой қурилишига алоҳида эътибор берди. Беш йиллик учун белгиланган контроль рақамга мувофиқ 550 миллион квадрат метр уй-жой қурилади. Биз лойиҳачилар ва қурувчилардан квартираларнинг тузилишини яхшилашни, шинам, сифатли, кўркам бинолар қуришни қаттиқ талаб қилаверамиз. Айни вақтда мебель, рўзғор техникаси, идиш-товоқ ишлаб чиқаришни анча кўпайтириш кўзда тутилмоқда. Янги квартирадаги ҳамма нарса одамларга қувонч бахш этиши керак. Биз уй-жой проблемасини айни шу тарзда—комплекс, ҳар тарафлама ҳал этишга интиламиз.

Социал вазифалар орасида совет кишиларининг сиҳат-саломатлиги тўғрисида ғамхўрлик қилишдан ҳам муҳимроқ вазифа йўқ. Бизнинг бу соҳадаги муваффақиятларимиз ҳаммага маълум. Бироқ, бу соҳадаги проблемаларни ҳам пайқаш лозим. Бу проблемалар соғлиқни сақлашни ташкил этишни яхшилаш, касалхоналар ва поликлиникалар тармоғини кенгайтириш, медицина асбоб-ускуналари ва ғоят самарали дори-дармонлар ишлаб чиқаришни кўпайтириш билан боғлиқдир. Бу проблемалар шунингдек, медицина фанини янада ривожлантириш билан, энг хатарли касалликларни тугатиш йўлида кенг кўламдаги курашни кучайтириш билан ҳам боғлиқдир. Оналар ва болаларнинг сиҳат-саломатлигини муҳофаза этишни яхшилаш, курортлар, дам олиш уйлари, пансионатлар тармоғини кенгайтириш учун кўп иш қилиниши лозим.

Афсуски, айрим медицина муассасаларининг иш савияси хусусида меҳнаткашлар ҳали ҳам ҳақли эътироз билдираётганликлари маълум. Соғлиқни сақлаш министрлиги бундан зарур хулосалар чиқариб олиши керак. Ўнинчи беш йилликда соғлиқни сақлашни ривожлантиришга катта маблағ ажратилади. Бу маблағлардан ўринли ва тўла-тўкис фойдаланиш лозим. Бу масалаларга доимо эътибор бериб туриш —иттифоқдош республикалар Компартиялари Марказий Комитетларининг, ўлка ва область партия комитетларининг, маҳаллий Советларнинг бевосита вазифасидир.

Партиянинг меҳнаткашлар тўғрисидаги ғамхўрлиги маориф ва маданиятни янада ривожлантиришга доир тадбирларда ҳам ўз ифодасини топади, бу масалалар ҳақида ҳали яна гапираман.

Партия кенг социал программани ўртага қўяр экан, бу программанинг бажарилиши ишчилар, колхозчилар ва зиёлиларнинг меҳнат ғайратини оширишга кўмак беришига, ҳар бир кишининг яхшироқ ишлашига янги омил бўлиб хизмат қилишига асосланади, бунинг аҳамияти қандайлигини изоҳлаб ўтиришга ҳожат йўқ. Зеро, ишлаб чиқаришни ўстириш, маҳсулот чиқаришни кўпайтириш ва унинг сифатини яхшилашгина халқ фаровонлигини оширишнинг ҳал қилувчи ва энг асосий шартидир.

Мамлакат иқтисодий қудратини янада ошириш, ишлаб чиқариш фондларини кенгайтириш ва тубдан янгилаш, экономика пойдевори бўлган оғир саноатни муттасил балансли ўстиришни таъминлаш — партия иқтисодий стратегиясининг ўнинчи беш йилликни ҳам, узоқ муддатли истиқболни ҳам қамраб олган ўзагидир.

Бу нарса мамлакатнинг металл, ёқилғи, энергия, химия маҳсулотлари, ёғоч ва қурилиш материалларига ўсиб бораётган эҳтиёжларини қондириши лозим бўлган тармоқлар олдига жуда катта вазифалар қўяди.

Халқ хўжалигининг ҳамма соҳаларини замонавий машиналар ва асбоб-ускуналар билан таъминлаши лозим бўлган тармоқлар зиммасига, машинасозлик зиммасига алоҳида масъулият юкланади. Ўнинчи беш йилликнинг ўзидаёқ машинасозлик маҳсулотининг умумий ҳажмини бир ярим баравардан зиёд кўпайтириш белгиланган. Айни вақтда унинг структураси яхшиланиши, янада эпчил ва техника янгиликларига сезгир бўлиши лозим. Бу эса станоксозлик, приборсозлик, электр-техника ва электроника саноатини ривожлантиришга кўпроқ эътибор берилишини талаб қилади.

Халқ хўжалигининг бошқа тармоқлари каби оғир саноатни ривожлантириш учун ҳам икки-уч беш йилликка мўлжалланган катта комплекс программаларни —ёқилғи-энергетика комплексини, металлургияни, машинасозликнинг етакчи тармоқларини ривожлантириш программаси сингари программаларни ишлаб чиқиш тобора каттароқ аҳамият касб эта беради. Бундай программаларни узоқ муддатли асосдагина ишлаб чиқиш, уларни ўзаро узвий равишда боғлаш, уларни ресурслар билан таъминлаш, вақт жиҳатидан мувофиқлаштириш мумкин бўлади. Бу программаларда Ватанимиз ва жаҳон фани ҳамда техникасининг узлуксиз тараққиёти, бошқа давлатлар билан иқтисодий ҳамкорлик қилиш имкониятлари ҳисобга олиниши кераклиги табиийдир. Бу программаларда мамлакат ичкарисидаги ишлаб чиқарувчи кучларни янада мақсадга мувофиқ равишда жойлаштириш, айниқса хом ашё ва ёқилғига бой бўлган янги районларни ўзлаштириш эҳтиёжлари назарда тутилиши ҳам лозим.

Жумладан, Ғарбий Сибирь комплекси янада ривож топади, келгусида бу комплекс умумиттифоқ балансига нефть ва табиий газнинг ярмига яқинини, синтетик каучук ва пластмассанинг анчагина қисмини етказиб бериши мумкин.

Шарқий Сибирнинг ишлаб чиқарувчи кучларини ўзлаштиришда принципиал жиҳатдан янги босқич белгиланмоқда. Саян комплексининг ўзи металлургия ва машинасозликка ихтисослашадиган бир қанча саноат узелларини ўз таркибига олади, дунёдаги энг кучли Саян-Шушенск ГЭСи унга энергия берадиган бўлади.

Байкал—Амур темир йўл магистралининг қурилиши катта аҳамиятга эга бўлади. Чамаси, яқиндагина дастлабки қурувчилар овлоқ чакалакзорларнинг абадий жимлигини бузган эдилар. Энди ишлар қизғин тус олиб кетди. БАМ—Тинда трассасида поездларнинг иш ҳаракати муддатидан илгари бошланди, 70 та кўприк қурилди, салкам 1200 километр автомобиль йўли очилди, қурувчилар иш суръатини тобора кучайтирмоқдалар.

Қаҳрамон кашшофлар коллективларини партия XXV съезди номидан қизғин табриклашга ижозат бергайсизлар. Уларнинг меҳнати битмас-туганмас табиий бойликларни Ватанга хизмат қилдиради, Сибирь, Шимол, Ўрта Осиё ва Узоқ Шарқнинг бепоён районларига янги ҳаёт бахш этади. Уларнинг машаққатли, аммо мамлакат учун жуда зарур ишларига муваффақиятлар тилаймиз, ўртоқлар. **(Давомли қарсаклар).**

Ўртоқлар! Мамлакат олдида турган хилма-хил иқтисодий ва социал вазифаларни муваффақиятли ҳал этиш учун **меҳнат унумдорлигини тез ўстириш, бутун ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини кескин ошириш**дан бошқа йўл йўқ. Самарадорликка зўр бериш—бутун иқтисодий стратегиямизнинг жуда муҳим таркибий қисми эканлиги ҳақида қайта-қайта гапиришга тўғри келади.

80-йилларда бу вазифанинг ҳал этилиши айниқса зарур бўлиб қолади. Бу нарса, аввало, меҳнат ресурслари проблемаси кескинлашиши билан боғлиқдир. Биз қўшимча ишчи кучи жалб этишга эмас, балки фақат меҳнат унумдорлигини оширишга умид боғлашимиз лозим. Қўл меҳнати салмоғини кескин камайтириш, ишлаб чиқаришни комплекс механизациялаш ва автоматлаштириш иқтисодий юксалишнинг зарур шарти бўлиб қолмоқда.

Шуни ҳам айтиш керакки, мамлакатнинг энергия ва хом ашёга бўлган эҳтиёжлари тобора ўсмоқда, уларни ишлаб чиқариш эса тобора қимматга тушмоқда. Бинобарин, капитал маблағларни ҳаддан ташқари кўпайтириш йўлини тутмасдан, ресурслардан янада рационалроқ фойдаланишга, шу жумладан, маҳсулот тайёрлашга ишлатиладиган металлни камайтириш, арзонроқ ва самаралироқ материалларни қўлланиш, шунингдек уларни тежаб-тергаб сарфлаш ҳисобига ресурслардан янада рационалроқ фойдаланишга эришиш керак.

Ниҳоят, халқ хўжалиги ривожлана борган, шаҳарлар ва саноат марказлари ўса борган сари атроф муҳитни сақлашга тобора кўп маблағ талаб қилинадиган бўлади,— шу беш йилликнинг ўзида бу мақсадларга 11 миллиард сўм ажратилмоқда. Иқтисодий потенциал ва меҳнаткашларнинг фаровонлиги юксак суръатлар билан ривожланган шароитда бу маблағ кўпая беради. Атроф муҳитни муҳофаза қилиш учун зарур бўлган маблағ ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш йўли билангина олиниши мумкин.

Келгуси даврда биз транспорт, алоқа, моддий таъминот системасини—инфраструктура деб аталган ҳамма соҳаларни жадал ривожлантиришга кўпроқ ресурслар ажратишимиз лозимлигини ҳам эътиборга олмасдан бўлмайди. Ўтмишда шу соҳаларнинг кўпларига, жумладан, йўл қурилишига, омбор хўжалигига биз унчалик эътибор бера олмаган эдик. Энди бу иш билан шуғулланишга ва жиддий равишда шуғулланишга тўғри келади.

Шуларнинг ҳаммаси кўпгина масалаларни келтириб чиқаради. Жуда катта иш қилиниши лозим. Аслини олганда, халқ хўжалигининг структураси ва техникавий даражасида чуқур сифат силжишлар қилинишига эришиш, унинг ўз қиёфасини ҳам тубдан ўзгартириш керак. Партиянинг самарадорликни ошириш тўғрисидаги йўл-йўриқлари амалда ана шундай маънони билдиради.

Янги беш йиллик бу соҳада ҳам катта роль ўйнаши лозим— уни **самарадорлик ва сифат беш йиллиги** деб атаганликлари бежиз эмас. Бу унинг энг асосий хусусиятларидан биридир.

Биз миқдорни ҳам унутмаймиз, албатта. Ўнинчи беш йиллик давридаги совет экономикаси—чинакам улкан кўламдаги экономика бўлади. Чунончи, миллий даромадни 1980 йилда 457,5 миллиард сўмга етказиш, яъни 96 миллиард сўм миқдорда кўпайтириш планлаштирилмоқда. Саноат маҳсулоти деярли 197 миллиард сўмлик миқдорда ортиб, 720 миллиард сўмликдан ошиб кетади.

Шу билан бирга, бир қанча позициялар соҳасида ўсиш суръатлари тўққизинчи беш йилликдагидан бирмунча камроқ қилиб белгиланди. Бунинг сабаби нима? Бу ўринда ўтган йиллардаги қийинчиликлар бирмунча ўз аксини топди. Аммо, бу асло биринчи даражали бўлмаган вақтинчалик омилдир. Асосий нарса шундан иборатки, биз бу беш йилликда халқ хўжалигининг янада балансли ва пропорционал ривожланишини таъминлашга, ишнинг сифат кўрсаткичларини ошириш учун яхшироқ шароит яратишга интилдик. Экономиканинг ҳамма тармоқларини, ҳар бир министрлик ва корхона ишини самарадорлик ва сифатни қатъият билан оширишга қаратиш—бу эндиликда энг муҳим вазифадир, ўртоқлар.

Биз сифат проблемасини жуда кенг маънода тушунамиз. Бу проблема хўжалик фаолиятининг ҳамма соҳаларини ўз ичига олади. Юқори сифат деганда меҳнатни ва моддий ресурсларни тежаш, экспорт имкониятларини кўпайтириш, пировард натижада эса жамият эҳтиёжларини яхшироқ, янада тўлароқ қондириш маъносини тушунмоқ керак. Шу боисдан ҳам планлаштириш ва бошқаришнинг бутун механизми, моддий ва маънавий рағбатлантиришнинг бутун системаси, инженерлар ва конструкторларнинг куч-ғайратлари, ишчиларнинг маҳорати маҳсулот сифатини оширишга қаратилиши зарур. Партия ташкилотлари, касаба союзлари ва комсомол бу масалага доимо зўр диққат-эътибор беришлари керак.

Самарадорлик йўли ўнинчи беш йилликда саноат маҳсулотини кўпайтиришнинг тахминан 90 проценти, қишлоқ хўжалиги ва қурилишдаги маҳсулотни кўпайтиришнинг ҳаммаси меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобига таъминланиши лозимлигида ўз ифодасини топади. Умуман, мамлакат миллий даромадини кўпайтиришнинг 85—90 проценти меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобига ҳосил қилинади. Ўтган беш йилликда миллий даромадни кўпайтиришнинг 80 проценти меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобига ҳосил қилинган эди.

Шу жиҳатдан олганда иш вақтининг зое ўтиши ва бекор туриш, бир маромда ишламаслик, меҳнат ва технология интизомининг бўшлиги, бир қанча корхоналарда кадрлар қўнимсизлигининг кўплиги сингари камчиликларга айниқса тоқат қилиб бўлмайди. Моддий ва молиявий ресурслардан янада тежаб-тергаб, ўринли фойдаланиш зарур. Бу масалалар КПСС Марказий Комитетининг ўтган йилги декабрь Пленумида кескин қилиб қўйилди. Жамиятимизнинг бойлиги нақадар кўпаймасин, қаттиқ иқтисод қилиш ва тежамкорлик халқ хўжалигини ривожлантиришнинг, халқимиз фаровонлигини оширишнинг энг муҳим шарти бўлиб қола беради. **(Қарсаклар).**

Ҳар бир сўмни, ҳар бир меҳнат соатини, маҳсулотнинг ҳар бир тоннасини аниқ ҳисоблаш ва ундан самарали фойдаланиш, хўжасизлик ва тартибсизликни мутлақо тугатиш— бизнинг юксак партиявий бурчимиздир. Зеро, биз ўзимиз учун энг азиз бўлган Ватан бойлиги ва қудрати йўлида, халқ фаровонлиги ва равнақи йўлида тежаймиз.

Халқ хўжалигини ривожлантиришнинг ўнинчи беш йилликда лойиҳалаштириб қўйилган кўрсаткичларига капитал маблағни кўпайтиришнинг аввалги беш йилликдагига қараганда камроқ суръатлари ёрдамида эришиш мўлжалланмоқда. Капитал маблағларнинг жами ҳажми анча салмоқли, тахминан 630 миллиард сўм бўлади. Аммо, унинг ҳажми тўққизинчи беш йилликдаги 42 процент ўрнига 24—26 процент кўпаяди. Биз шундай қилишни мақсадга мувофиқ деб ўйлаймиз, чунки ҳозир ишлаб турган асбоб-ускуналардан, барпо этиб қўйилган қувватлардан янада тўла-тўкис фойдаланишга кўпроқ зўр беришни муҳим деб ҳисоблаймиз. Шунинг ўзи халқ хўжалигини интенсивлаш йўлидир.

Ишлаб чиқариш қувватларидан тўла-тўкис фойдаланилмаётганлиги орқасида биз йил сайин кўп миллиардлаб сўмлик маҳсулотни кам оляпмиз. Бу — бевосита исрофгарчилик деб аталган нарсадир. Аммо, кўпгина министрликлар ва идоралар ихтисослаштиришни актив ривожлантириш, маблағларни тармоқлараро ишлаб чиқаришлар фойдасини кўзлаб қайта тақсимлаш, инструмент ва мосламалар; унификация қилинган узеллар ва деталлар ишлаб чиқарадиган махсус заводлар барпо этиш йўлини тутмаётганлиги оқибатида эҳтимолки бундан ҳам кўпроқ исрофгарчилик бўлаётгандир. Ремонт базаси ҳаддан ташқари тарқоқ тус олиб кетган. Бу тенденциялар ресурсларнинг ҳамма турларини кўплаб исроф қилишга олиб боради.

Шундай бўлмоқдаки, кўпгина хўжалик раҳбарлари ўзларини ҳамма нарса билан ўзлари таъминлашга интиладилар —шундай қилса иш пухтароқ бўлади, чунки «бегона» таъминотчилар панд бериб қўйишлари мумкин, деб ўйлайдилар. Бизда план ва шартнома интизоми кўп бўғинларда ҳали ҳам бузилиб турганлиги шундай психологияни юзага келтирмоқда. Аммо, натурал хўжалик ва идоравий маҳдудлик [illegible]денцияларини рағбатлантириш йўли билан эмас, бали[illegible] зомни кучайтириш йўли билан бу нуқсонга қарши [illegible] керак. Партия, Марказий Комитет бу зарарл[illegible] те[illegible] тугата олишларига, бунинг учун зарур бўлга[illegible] ҳа[illegible] қилишларига аминман.

Капитал қурилишга келганда, ҳозирги [illegible]кун ва[illegible] тўғрисида гапириладиган бўлса, бутун ку[illegible]вва[illegible] йилда ишга тушириладиган объектларга тў[illegible]лаш ва[illegible] ектларни йил охирида эмас, балки планда б[illegible]гилан[illegible] муддатларда ишга тушириш муҳимдир. Янги[illegible]шга туш[illegible] ган корхоналарда лойиҳада белгиланган [illegible]ўрсаткич[illegible] эришиш муддатлари хусусида ҳам шу гапн[illegible]айтиш кер[illegible]

Эртанги кун янада қатъий чоралар кўри[illegible] тал[illegible]ди. Капитал маблағларни планлаштириш ва шу[illegible] дан фойдаланишга ёндошишнинг ўзини ўз[illegible]артир[illegible] турган корхоналар билан янги қурилаётга[illegible] ко[illegible] бир бутун комплекс сифатида планлаштиришни [illegible] лозим. Капитал маблағларни министрликлар билан [illegible] умуман, янги объектлар учун эмас, балки планд[illegible] ланган маҳсулотни кўпайтириш учун ажратишла[illegible] Моддий ва молиявий ресурсларни аввало ишлаб ту[illegible] хоналарни техника билан қайта қуроллантириш [illegible] струкция қилиш учун, — янги объектлар қурм[illegible] ёки озроқ капитал чиқим қилиб, ишлаб чиқариш [illegible] рини кенгайтириш мумкин бўлган соҳаларга сарфла[illegible]

Тез, тежамли ва замонавий техника асосида қу[illegible] питал қурилишда юксак самарадорликка эришишн[illegible] ларидир. Бинобарин, биз кўп миллионли қурувчила[illegible] си айни шундай ишлашига аминмиз. **(Қарсаклар).**

Ўртоқлар! Ҳамма беш йиллик планлар каби ўнинчи беш йиллик план ҳам улуғ социалистик Ватанимизни ташк[illegible] этувчи ҳамма республикалар, миллатлар ва элатларни [illegible] вожлантириш программаси бўлади. Совет жамиятининг [illegible] тисодий ва социал тараққиёти — Россия Федерацияси, [illegible] раина ва Қозоғистон, Белоруссия ва Молдавиянинг, Ўрта Осиё, Болтиқ бўйи, Закавказье республикаларининг тараққиёти демакдир. Бутун мамлакат миқёсида таркиб то[illegible] ган яхлит хўжалик организми — халқлар дўстлиги ва ҳа[illegible]корлигининг мустаҳкам моддий негизидир. **(Қарсаклар).**

КПСС Марказий Комитети шуни мамнуният билан т[illegible]кидлайдики, «1976—1980 йилларда СССР халқ хўжалиг[illegible] ривожлантиришнинг асосий йўналишлари» тўғрисидаги [illegible] йиҳанинг муҳокамаси ҳамма жойда, барча областлар, [illegible] лар ва республикаларда сиёсий активлик вазиятида, и[illegible] лик характерида ўтди. Бу муҳокама меҳнаткашларнинг [illegible] тия томонидан ўртага қўйилган вазифаларни ҳал эт[illegible] ғоят манфаатдорлигини яна бир карра намойиш қилди. [illegible] йиҳани муҳокама қилишда 7,6 миллион киши сўзга чиқди. Бир миллиондан ортиқ таклиф ва истаклар айтилди. Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси тузган махсус комиссия меҳнаткашлар айтган таклифларни беш йиллик план устидаги ишда ҳисобга олиш учун кўриб чиқади.

Коммунистлар, бутун совет халқи партиянинг иқтисодий сиёсатини якдиллик билан қўллаб-қувватлаганлиги, янги беш йиллик биринчи йилининг дастлабки ойларидан бошлабоқ зарбдор меҳнат қилинаётганлиги —навбатдаги беш йиллик план муваффақиятли бажарилишининг муҳим шартидир. Ҳар бир коммунист, муштарак ишимиз учун жон куйдираётган ҳар бир киши партия Директиваларини оғишмай амалга ошириши, жамият, давлат, халқ манфаатларини биринчи ўринга қўйиши, шундай ва фақат ана шундай ишлаши лозим. **(Давомли қарсаклар).**

3. ҲОЗИРГИ БОСҚИЧДА ЭКОНОМИКАНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ПРОБЛЕМАЛАРИ

Ўртоқлар! Мен айтиб ўтган иқтисодий сиёсатнинг асосий йўналишлари ва хусусиятлари орасида съездда махсус равишда кўриб чиқишга арзийдиган бир қанча конкрет асосий проблемаларни алоҳида ажратиб олиш мумкин. Шу масалалар ҳақида батафсилроқ тўхталиб ўтаман.

Фан — техника тараққиётини жадаллаштириш

Фан-техника тараққиётини жадаллаштириш биринчи галдаги вазифа бўлиб қолмоқда. Бу вазифанинг аҳамиятини КПСС XXIV съезди зўр куч билан таъкидлаганлиги ёдингизда бўлса керак. Биз, коммунистлар социализм шароитидагина фан-техника революцияси инсон ва жамият манфаатларига мос келадиган тўғри йўналиш касб этади, деб ҳисоблаймиз. Ўз навбатида фан ва техникани жадал ривожлантириш асосидагина социал революциянинг туб вазифалари ҳал этилиши — коммунистик жамият қурилиши мумкин.

Биз съезд қарорларини бажариб, фан-техника потенциалини сезиларли равишда юксалтиришга эришдик. Илмий тадқиқотлар жабҳаси янада кенгайди. Юз минглаб ихтирочилар ва рационализаторларнинг ижоди янада кўпроқ кенгайиб бормоқда. Биртағай илмий-ишлаб чиқариш бирлашмалари, бутун-бутун тармоқлар техника соҳасида илғор марраларга чиқиб олди. Мамлакатда ишлаб чиқарилаётган асбоб-ускуналарнинг кўпгина турлари, машиналарнинг айрим типлари, бир қанча технология жараёнлари дунёдаги энг яхши ютуқлар даражасига етди.

Айни вақтда ҳамма соҳадаги ишларни ҳам кўнгилдагидек деб бўлмайди. Ҳисоботларда «янги» маҳсулотлар қаторига қўшилган бўлса ҳам аслида техникавий савияси жиҳатдан эмас, балки ишлаб чиқарилган куни жиҳатидангина янги бўлган маҳсулот турлари ҳам учраб турибди. Бу гап, жумладан, қурилиш ва йўл машиналарини, енгил саноат ва озиқ-овқат саноати учун керакли асбоб-ускуналарни, бинокорлик материалларини, қуюв машиналарини ва бошқа айрим турдаги буюмларни тайёрлаб бераётган бир қанча корхоналарнинг маҳсулотига тааллуқлидир. Фан ютуқлари айрим экспериментларда (бу экспериментлар ғоят порлоқ бўлса ҳам) ва кўргазмага қўйилган нусхалардагина эмас, шу билан бирга ноёб машиналардан тортиб, одамларнинг меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилаш билан боғлиқ бўлган буюмларгача бўлган маҳсулотларнинг минг-минглаб янги турларида ҳам тезроқ ўз ифодасини топиши учун ҳали кўп иш қилиниши даркор. Янги илмий ғояларни амалда татбиқ этиш — ҳозир уларни ишлаб чиқиш каби жуда муҳим вазифадир.

(Давоми олтинчи бетда).

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладининг охири

(Давоми)

Масалан, **касаба союзлари** сингари энг оммавий жамоат ташкилотини олиб кўринг. Касаба союзларининг 107 миллион нафардан кўпроқ аъзоси бор. Касаба союзларининг иши инсон ижодий кучлари сарфланаётган асосий соҳа — ишлаб чиқариш соҳасида демократияни амалга оширишга бевосита жуда кенг йўл очиб бермоқда.

Касаба союзлари, аввало, меҳнаткашларнинг ҳуқуқларини ва манфаатларини ҳимоя қилишлари, турмуш масалалари, социал масалалар билан актив шуғулланишлари лозим. Лекин ишлаб чиқариш ривожланавермаса, меҳнат интизоми мустаҳкамланавермаса, меҳнат унумдорлиги ўсавермаса бу соҳада улар қилаётган ишнинг баракаси бўлмай қолади. Касаба союзлари ҳар бир меҳнаткашнинг манфаатларини ўз фаолиятларининг марказий вазифаси қилиб қўйганликлари учун ҳам ишлаб чиқаришни юксалтириш тўғрисида ғамхўрлик қилиш уларнинг бурчидир.

Бизнинг жамиятимиз ҳаётида касаба союзларига катта ўрин берилган. Бу эса улар зиммасига кўпгина вазифалар юклайди. Касаба союзларининг иши шундай ташкил этилиши керакки, бу иш уларнинг ҳуқуқларига ва масъулият даражаларига тўлиқроқ жавоб берадиган бўлсин. Шундай бир масалани олиб кўрайлик. Маълумки, саноатни тармоқларга бўлиб бошқаришни қайта тиклаганимизга ва бундай бошқариш такомиллаштирилаётганлигига бир неча йил бўлди. Ишлаб чиқаришни концентрациялаш ўсиб бормоқда, ишлаб чиқариш бирлашмалари ташкил этилмоқда. Бироқ, мана шуларнинг ҳаммаси касаба союзлар ишида ҳозирча лозим бўлган даражада акс этгани йўқ. Ишлаб чиқариш касаба союзларининг структурасини саноатни бошқариш структурасига тўлиқроқ мувофиқлаштирмоқ учун бу тўғридаги масалани, шунингдек ишлаб чиқариш бирлашмаларидаги касаба союзлар ишининг формалари ва методлари тўғрисидаги, тармоқ касаба союзлари раҳбар органларининг ҳуқуқлари тўғрисидаги масалани тартибга солиб олишимиз керак.

Кейинги вақтларда колхозлардаги касаба союз ташкилотларининг роли тобора ошиб бормоқда. Уларнинг оммавийлигини кенгайтиришга ёрдам бериш зарур, бу эса қишлоқ хўжалигини юксалтириш ҳамда колхозчиларнинг меҳнат ва турмуш шароитини яхшилаш вазифаларини ҳал этмоқ учун анчагина аҳамиятга эга бўлади. Буларнинг ҳаммаси муҳим масалалардир. Уларни ҳал этиш зарурдир. **(Қарсаклар).**

Ленинчи комсомолимиз шаънига кўпгина илиқ сўзлар айтилди ва айтилмоқда. Бунинг учун ҳамма асослар бор, ўртоқлар. 35 миллионли комсомоллар армияси партиянинг ишончли ёрдамчисидир, унинг бевосита жанговар резервидир. Партия комсомол олдига қандай вазифалар қўймасин, комсомол бу вазифаларни ҳал этиш учун ёшлик шижоати билан курашиб келмоқда. **(Қарсаклар).**

Ўтган беш йиллик давомида комсомол қанчадан-қанча яхши ташаббусларни бошлаб бермади, қанчадан-қанча шавкатли ишларни амалга оширмади! Байкал-Амур магистрали қурилишини, зарбдор комсомол қурилишларини айтмайсизми, беш йилликда бундай зарбдор комсомол қурилишлари 670 та эди, бу қурилишларда йигит ва қизлардан ярим миллиондан кўпроқ киши ишлади. Комсомол Россия Федерациясининг ери қора тупроқ бўлмаган зонасидаги мелиорация ва қишлоқ қурилишининг 1200 та объектини қуришни ўз оталигига олди. Студентларнинг қурилиш отрядларини айтмайсизми! Ёшлар бу отрядларга нечоғлик интилаётганлигини ҳаммамиз биламиз. Зеро, бу отрядлар жуда катта иш қилмоқдалар. Тўққизинчи беш йилликда бу отрядлар тахминан 5 миллиард сўмлик иш бажардилар. Бу отрядларнинг меҳнат тарбияси мактаби сифатидаги аҳамиятини ҳар қанча таъкидласак оз.

Комсомолнинг меҳнат шуҳрати унинг курашиб қўлга киритган мустаҳкам позициясидир. Лекин, ўртоқлар, турмушнинг ўзи комсомол олдига тобора катта ва юксак талаблар қўймоқдаки, буни тушуниш керак. Зеро, комсомол сафида ёшлар коммунистик қурилишда онгли равишда қатнашишга актив қўшилмоқдалар. Айниқса, ёшлар билан, ҳали характери қарор топмаган ёшлар билан иш олиб борилаётганлигини назарда тутсак, бу борада онглиликни тарбиялаш унчалик осон иш эмас. Ёшлар ҳар қандай яхши ташаббусга сидқидилдан, қизғин равишда қўшилишга тайёрдирлар. Лекин расмиятчилик билан тўқнашиш, тарбиявий ишга бюрократларча ёндашишга дуч келиш қалблар ўтини сўндириб қўяди. Ваҳолонки, бизнинг вазифамиз бу ўтни сақлаб қолиш билангина кифояланмай уни аланга олдиришдан ҳам иборатдир. Жўшқинлик, ўткир зеҳн, ёшлик ғайрати бизнинг кишиларимизда бир умрга сақланиб қолишини истаймиз. Бунга комсомол ёрдам бериши лозим, бу иш комсомолнинг муҳим вазифаси бўлиши лозим. **(Қарсаклар).**

Ёшлар, комсомоллар коммунистик қурилиш йилномасига янги шонли саҳифалар ёзадилар, бунга партия қатъий ишонади! **(Қарсаклар).**

Халқимизнинг катта ишлари тўғрисида гапирар эканмиз, бу ишларда совет хотин-қизлари қандай роль ўйнаётганлигини айтмасдан ўтиб бўлмайди **(Қарсаклар).** Ватанимиз ўз муваффақиятлари ва ғалабаларига кўп жиҳатдан хотин-қизларнинг фидокорлиги ва таланти туфайли эришди. Съездимиз ижтимоий ҳаётнинг ҳамма соҳаларида келажак учун белгилаб берадиган муҳим вазифаларни ҳал қилишга ҳам шонли хотин-қизларимиз, ҳеч шубҳасиз, катта ҳисса қўшадилар. Хотин-қизларга доимий ғамхўрлик қилинишни, **(Қарсаклар)**, меҳнат жараёнининг қатнашчиси, болаларнинг онаси ва тарбиячиси ҳамда уй бекаси бўлган хотин-қизларнинг аҳволини яхшилаш ҳақида қайғуришни партия ўзининг бурчи деб ҳисоблайди.

Ўртоқлар! Қонунчиликни ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш мақсадида Совет давлати кўраётган чораларнинг моҳиятини чет эллардаги танқидчилар кўпинча бузиб кўрсатмоқдалар. Улар интизомни ва гражданларнинг жамият олдидаги масъулиятини мустаҳкамлаш тўғрисида бўлаётган ҳар қандай гапни демократиянинг бузилиши деб тасвирламоқдалар. Бу хусусда нима деб бўлади?

Ҳа, биз инсон шахсини, гражданлик ҳуқуқларини бутун чоралар билан ривожлантириш ғамини ейиш билан бирга, жамоат интизомини мустаҳкамлаш проблемаларига, барча гражданларнинг жамият олдидаги ўз бурчларига риоя қилишларига лозим бўлган даражада диққат-эътибор бермоқдамиз. Чунки интизом ва мустаҳкам жамоат тартиби бўлмаса демократияни амалга ошириб бўлмайди. Ҳар бир гражданнинг ўз бурчларига, халқ манфаатларига масъулият билан ёндашувигина социалистик демократизм принципларини тўлиқ равишда амалга оширмоқ, инсон шахсининг чин эркинлигини таъминламоқ учун бирдан-бир мустаҳкам негиз яратиб беради. **(Қарсаклар).**

Бизнинг жамиятимизда коммунизм қуриш манфаатларига хизмат қилаётган нарсаларнинг ҳаммаси ахлоқ ва одобга мос бўлиб тушаверади, деб Ленин айтган сўзларни эслатиб ўтиш мумкин. Худди шунингдек биз ҳам халқ манфаатларига, коммунистик қурилиш манфаатларига хизмат қилаётган нарсалар бизнинг назаримизда демократик моҳиятга эгадир деб айтишимиз мумкин. **(Қарсаклар).** Шу манфаатларга зид бўлган нарсаларни рад қилаверамиз, бу билан ҳеч ким бизни, нотўғри қиляпсиз деб ишонтира олмайди. Биз сиёсий системамизни такомиллаштира бориб, қандай йўлдан бораётганлигимизни жуда аниқ биламиз. Биз танлаб олган йўлимиз тўғри йўл эканлигига тўла равишда аминмиз. **(Давомли қарсаклар).**

Эндиликда биз фақат назария туфайлигина эмас, шу билан бирга кўп йиллик тажрибамиздан ҳам шуни билиб олдикки, социализм бўлмаса чинакам демократия бўлиши мумкин бўлмаганидек, демократия доимий ривожланиб бормаса социализм ҳам бўлиши мумкин эмас. **(Қарсаклар).** Социалистик демократиямизни такомиллаштиришни биз, аввало, жамиятнинг ҳамма ишларини бошқаришда меҳнаткашларнинг тобора кенг қатнашувини оғишмай таъминлаш деб тушунамиз, давлатчилигимизнинг демократик асосларини янада ривожлантираверишдеб, инсон шахсининг ҳар томонлама равнақ топиши учун шарт-шароит яратиб бериш деб тушунамиз. Партия шу йўлда ишлаб келди ва бундан буён ҳам шу йўлда ишлайверади.

Ўртоқлар! Социализм муттасил ривожланиб бораётган жамиятдир. Биз бир кун ҳам бир жойда туриб қолмаймиз, биз ҳамма вақт олға бораверамиз. Шу сабабли жамиятимизнинг сиёсий системасини такомиллаштириш мақсадида қилинган ишлар чуқур социал моҳиятга ва аҳамиятга эга.

Такрор айтаманки, кўпгина ишлар қилинди. Мана энди қилинган ишларни умумлаштириб бериш вақти ҳам келди. **СССРнинг янги конституцияси** лойиҳасини тайёрлашда биз ана шунга асосланиб иш олиб бормоқдамиз. Пайдо бўлаётган ҳар бир проблемани мумкин қадар аниқроқ салмоқлаб кўриб, сўнгра лойиҳани умумхалқ муҳокамасига ҳавола қилмоқ учун бу иш шошма-шошарлик қилинмасдан, жуда синчиклаб олиб борилмоқда. Лекин бу ишда биз асос қилиб олган баъзи бир энг муҳим жиҳатларни бу ерда, съездда айтиб ўтмоқчиман.

Чамаси, конституциянинг янги лойиҳасида социализмнинг буюк ғалабаларини акс эттириш, социалистик тузумнинг давлатимизнинг синфий моҳиятини ифодаловчи умумий принципларинигина қайд қилиб қолмасдан, шу билан бирга ривожланган социалистик жамиятнинг асосий белгиларини, бу жамиятнинг сиёсий тузилишини ҳам қайд қилиш керак. **(Қарсаклар).**

Коммунизмнинг моддий-техника базасини қуриш билан боғлиқ бўлган вазифаларнинг характери халқ хўжалигига раҳбарлик қилиш принциплари тўғрисида конституцияда муфассалроқ айтиб ўтиш зарурлигини тақозо қилади. Шу билан бирга, жамиятнинг маънавий ҳаётида, фан, халқ маорифи, маданиятни ривожлантирмоқ учун шарт-шароит таъминлаб беришда давлатнинг ролини ҳам акс эттириш мақсадга мувофиқдир. Бу билан биз социалистик давлатнинг меҳнат аҳлининг манфаатларини, бутун халқнинг манфаатларини кўзлаб коммунизм қуришни ўз олдига мақсад қилиб қўйган давлат сифатидаги инсонпарварлик характерини уқтириб ўтган бўламиз.

Социалистик демократияни янада мустаҳкамлаш ва ривожлантириш янги конституция лойиҳасининг асосий хусусиятларидан бири бўлади.

Барча ижроия органларининг сайлаб қўйилган ҳокимият органлари олдида ҳисобот беришининг қаттиқроқ системасини ўрнатиш мўлжалланмоқда. Бундан буён умумиттифоқ қонунларининг лойиҳаларини умумхалқ муҳокамасига қўйиш кўзда тутилади. Ҳозирги кунда шундай қилинаётган бўлса ҳам, аммо бу ҳали қонун тариқасида мустаҳкамланган эмас.

Бу ерда фақат айрим асосий жиҳатларгина бирма-бир айтиб ўтилди, албатта. Лекин шу айтилганларнинг ўзи бу иш қай йўлда бораётганлиги тўғрисида тасаввур беради, деб ўйлаймиз.

Янги конституция давлатимизнинг олий мақсадини мустаҳкам қайд қилиб аниқ белгилаб бериши лозимлигини назарда тутамиз ва тутмоқдамиз. Бу олий мақсад эса коммунистик жамият қуришдан иборатдир. **(Давомли қарсаклар).**

* * *

Ўртоқлар! Беш йил ичида қилинган қизғин меҳнат натижаларини съездимизда якунлаб оламиз. Ишларимизнинг якунлари яхши. Эндиги беш йилликка мўлжалланган планларимизни муҳокама қиламиз. Бу планлар тиғиз, лекин пухта ўйланган, реал планлардир.

Қани энди қилинган ишларнинг ҳаммасини, қилмоқчи бўлган ишларимизнинг ҳаммасини тағин ҳам кенгроқ тарихий мезон билан ўлчаб кўрайлик.

Яқин орада, бир ярим йилдан кейин Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 60 йиллиги нишонланади. Олтмиш йил одамнинг ўртача умридан камроқдир. Лекин, шу вақт ичида мамлакатимиз асрларга тенг келадиган йўлни босиб ўтди. **(Давомли қарсаклар).**

Биз янги жамият, инсоният тарихида шу дамгача мисли кўрилмаган жамият барпо қилдик. Бу жамият кризислар бўлмайдиган, экономикаси муттасил ўсиб борадиган, етук социалистик муносабатларга, чинакам эркинликка эга бўлган жамиятдир. Бу жамият илмий-материалистик дунёқараш ҳукмронлик қилаётган жамиятдир. Бу жамият келажак, порлоқ коммунистик истиқболларга ишончи мустаҳкам жамиятдир. Унинг олдида яна ҳар томонлама тараққий этиш учун чексиз уфқлар очиқ.

Босиб ўтилган йўлнинг яна бир бош якуни, у ҳам бўлса совет турмуши тарзининг вужудга келганлигидир. Чинакам коллективизм ва ўртоқлик, мамлакатдаги барча миллатлар ва халқларнинг кундан-кунга мустаҳкамланиб бораётган жипслиги, дўстлиги, бизни кучли, бардам қилаётган маънавий соғломлик — буларнинг ҳаммаси турмуш тарзимизнинг ёрқин қирраларидир, воқелигимизнинг жон-танига сингиб кетган социализмнинг буюк ғалабаларидир. **(Давомли қарсаклар).**

Ниҳоят, ўтган олтмиш йилнинг энг муҳим якуни, у ҳам бўлса — совет кишисидир. Совет кишиси эркинликни курашларда қўлга киритиб, уни энг оғир жангларда сақлаб қола олди. У кучини аямай ва ҳар қандай қурбонлардан қайтмай келажакни қурди. У ҳамма синовлардан ўтиб ўзи таниб бўлмайдиган даражада ўзгарди, ғоявий эътиқодни ва жуда катта ҳаётий ғайратни, маданиятни, билимларни ва бу билимларни тадбиқ қила билишни ўзида мужассамлаштирди. У ўзи оташин ватанпарвар бўлиш билан бирга изчил интернационалист ҳам бўлди ва ҳамиша шундай бўлиб қолади. **(Давомли қарсаклар).**

Советлар мамлакати бутун ер юзидаги халқларнинг кўз олдида ҳақли равишда тинчлик таянчи ва тинчликнинг байроқдори бўлиб турибди. Тинчликни сақлаб қолиш ва мустаҳкамлаш, инсониятни янги қирғин урушлардан халос қилиш учун мумкин бўлган ҳамма чораларни кўрмоқдамиз ва кўраверамиз.

Ҳа, биз ҳамма проблемалар ҳали ҳал этилмаганлигини биламиз. Биз ўзимизнинг камчиликларимизни бизни танқид қилаётганларнинг ҳаммасидан кўра яхшироқ биламиз, қийинчиликларимизни кўриб турибмиз. Шунинг учун ҳам биз буларни муваффақиятли равишда бартараф қилмоқдамиз. Жамиятимизни янада ривожлантиришга ва такомиллаштиришга олиб бораётган йўлни кўриб ва билиб турибмиз. **(Қарсаклар).**

Биз коммунизмга ҳали етганимиз йўқ, лекин партиямизнинг фаолияти, унинг интилишлари инсоннинг бахт-саодати учун, инсон учун зарур бўлган ҳамма нарсаларни қилишга қаратилганлигини бутун дунё кўриб турибди. Партиянинг мана шу жуда юксак, инсонпарварлик мақсади уни халқ билан қондош қилиб қўймоқда, уни маҳкам, узилмас ришталар орқали барча совет кишилари билан боғламоқда. **(Қарсаклар).**

Совет кишилари шуни яхши биладиларки, қаерда қийинчиликлар бўлса, шу ерда коммунистлар олдинги сафда бўладилар. Совет кишилари шуни биладиларки, қандай кор-ҳол рўй бермасин, коммунистлар уларни доғда қолдирмайдилар. Совет кишилари шуни биладиларки, партия бўлган жойда муваффақият бор, ғалаба бор! **(Давомли, гулдурос қарсаклар).** Халқ партияга ишонади. Халқ партиянинг ички ва ташқи сиёсатини тўла-тўкис қувватламоқда. Бу эса партиянинг бир кучига ўн куч қўшмоқда. Партия учун битмас-туганмас куч-ғайрат манбаи бўлмоқда. **(Қарсаклар).**

Лекин коммунистлар ҳам шуни яхши биладиларки, мамлакатга раҳбарлик қилишни коммунистларга ишониб топшириб қўйган халқ ғоят меҳнатсевар, мардонавор, чидамли, саховатли, истеъдодли ва доно халқдир. **(Давомли, гулдурос қарсаклар).** Бу халқ — бошига балойи-офатлар тушган йилларда ҳам букилмайдиган халқдир. Бу халқ ўзининг жуда катта ишидаги ҳар бир нуқсонни кўрганида жон куйдираётган халқдир. Бу халқ ўз муваффақиятлари билан мақтанмайди, лекин бу муваффақиятларни камситмайди ҳам. У бошқа халқларнинг шодлигини кўриб қувонадиган ва дардига дардкаш халқдир, уларнинг адолат, эркинлик, социал тараққиёт йўлидаги курашига ёрдам беришга тайёр. Совет халқи — ҳақиқатан буюк, қаҳрамон халқ! **(Давомли, гулдурос қарсаклар).**

Ўртоқлар! Совет мамлакати, халқимиз машаққатли, лекин шонли йўлни босиб ўтдилар. Агар ҳар биримизга, коммунистларга, бошқача йўлни танлаб олишни истармидингиз, деган савол берилса, йўқ, деб жавоб беради, деб ўйлаймиз. Бизнинг йўлимиз ҳақиқат йўли, эркинлик йўлидир, халқ бахт-саодати йўлидир. **(Давомли қарсаклар).**

Съездимиз қабул қиладиган қарорлар янги ишларга рағбатлантирувчи қудратли восита бўлади. Бу қарорларни бажариш ҳар бир коммунистнинг, ҳар бир партия ташкилотининг ва бутун партиямизнинг шон-шараф ишидир.

Бас шундай экан, ўзимиз интилаётган юксак мақсадлар сари олға бораверайлик ўртоқлар! **(Гулдурос қарсаклар).**

Яшасин ленинчи коммунистик партиямиз — илмий коммунизм партияси! **(Гулдурос қарсаклар).**

Яшасин инсон тарихида биринчи коммунистик жамият қураётган халқимиз! **(Гулдурос қарсаклар).**

Социализм мамлакатлари халқларининг дўстлиги, коммунистларнинг, барча социал ва миллий озодлик кучларининг интернационал жипслиги мустаҳкамланаверсин ва ривожланаверсин! **(Гулдурос қарсаклар).**

Яшасин мустаҳкам, адолатли тинчлик! **(Гулдурос қарсаклар).**

Яшасин коммунизм! **(Гулдурос қарсаклар).**

Ўртоқ Л. И. Брежневнинг охирги сўзларини съездда ҳозир бўлганлар давомли, гулдурос қарсаклар билан кутиб оладилар. Съезд делегатлари ва меҳмонлар ўринларидан турадилар. Зал бўйлаб Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, унинг ленинчи Марказий Комитети шарафига табрик садолари янграйди, қудратли «ура!» садолари, «КПССга шон-шарафлар!», «Яшасин ленинчи партиямиз!», «Яшасин улуғ совет халқи!» деган табрик сўзлари зал гумбазлари остида янграйди.

КРЕМЛНИНГ СЪЕЗДЛАР САРОЙИ, 24 ФЕВРАЛЬ

(Боши биринчи бетда).

Колумбия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ Виейра бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Коста-Рика Халқ авангарди партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ Мора бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Лаос Халқ-революцион партияси Марказий Комитетининг бош секретари, бош министр ўртоқ Кейсон Фомвихан бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Ливан Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ Шауи бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Люксембург Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ Урбани бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Мальта Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ Вассало бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Марокаш тараққиёт ва социализм партиясининг бош секретари ўртоқ Али Ята бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Мартиника Коммунистик партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси ўртоқ Мениль бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Мексика Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ Мартинес Вердуго бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Никарагуа Социалистик партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Санчес бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Янги Зеландия Социалистик бирлик партиясининг миллий секретари ўртоқ Жексон бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Норвегия Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ Кнутсен бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Панама Халқ партиясининг бош секретари ўртоқ Соуса бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Перу Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ Дель Прадо бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Португалия Коммунистик партиясининг бош секретари ўртоқ Куньял бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Пуэрто-Рико Коммунистик партияси бош секретарининг ўринбосари ўртоқ Иризарри бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Сальвадор Коммунистик партияси Марказий Комитети бош секретарининг ўринбосари ўртоқ Кастельянос бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Сан-Марино Коммунистик партиясининг бош секретари ўртоқ Барулли бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Сурия Коммунистик партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси ўртоқ Шейхо бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

АҚШ Коммунистик партиясининг бош секретари ўртоқ Холл бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Уругвай Коммунистик партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Арисменди бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Москва. Кремлнинг Съездлар саройида. ТАСС фотохроникаси.

Финляндия Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ Сааринен бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Франция Коммунистик партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Марказий Комитет секретари ўртоқ Плиссонье бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Чили Коммунистик партияси Марказий Комитети Сиёсий комиссиясининг ва секретариатининг аъзоси ўртоқ Соррлья бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Швейцария Меҳнат партиясининг раиси ўртоқ Венсан бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Швеция коммунистлари сўл партияси раиси ўртоқ Вернер бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Шри Ланка Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ Кейнеман бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Эквадор Коммунистик партиясининг бош секретари ўртоқ Саад бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)**,

Жанубий Африка Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ Даду бошчилигидаги партия делегациясини **(қарсаклар)** ҳам қардошларча табриклаймиз.

Биз Гаити, Гватемала, Индонезия, Парагвай, Сенегал, Судан, Туркия, Филиппин Коммунистик ва ишчи партияларининг делегацияларини, шунингдек «Проблемы мира и социализма» журнали редакцион коллегиясининг вакилларини ҳам табриклаймиз. **(Қарсаклар).**

Ўртоқлар! Бизнинг съездимизда биз билан дўстона алоқалар боғлаб турган Миллий-демократик партиялар ва ташкилотларнинг делегациялари ҳозир бўлдилар. Биз:

Жазоир ҳукуматининг министри ўртоқ Биняхё бошчилигидаги миллий озодлик фронтининг **(қарсаклар)**,

Ангола озодлиги халқ ҳаракати Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, министр ўртоқ Батишта бошчилигидаги шу ҳаракатнинг **(қарсаклар)**,

Жанубий Вьетнам миллий озодлик фронти Марказий Комитетининг аъзоси, министр ўртоқ Нгуен Тхи Бинь бошчилигидаги шу фронтнинг **(қарсаклар)**,

Гвинея Демократик партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, министр ўртоқ Кейта бошчилигидаги партиянинг **(қарсаклар)**,

Гвинея ва Яшил Бурун ороллари мустақиллиги африкаликлар партияси ижроия комитети доимий секретариатининг аъзоси, республика ҳукуматининг бошлиғи ўртоқ Мендес бошчилигидаги шу партиянинг **(қарсаклар)**,

Ироқ араб социалистик уйғониш партияси раҳбарлигининг аъзоси ўртоқ Ҳайдар бошчилигидаги шу партиянинг **(қарсаклар)**,

Яман Халқ Демократик Республикаси миллий фронти — Бирлашган сиёсий ташкилоти Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ Исмоил бошчилигидаги шу ташкилотнинг **(қарсаклар)**,

Конго Меҳнат партияси Марказий Комитети махсус революцион штабининг аъзоси ўртоқ Чистер-Чикайя бошчилигидаги шу партиянинг **(қарсаклар)**,

Ливан Прогрессив-социалистик партияси раҳбарлик кенгашининг аъзоси ўртоқ Сальман бошчилигидаги шу партиянинг **(қарсаклар)**,

Мадагаскар Мустақиллик конгресси партиясининг бош секретари ўртоқ Рабесахала бошчилигидаги шу партиянинг **(қарсаклар)**,

Мозамбик Озодлик фронти Марказий Комитетининг ва фронт ижроия комитетининг аъзоси, министр ўртоқ Ребело бошчилигидаги шу фронтнинг **(қарсаклар)**,

Жануби-Ғарбий Африка (Намибия) халқ ташкилоти миллий ижроия комитетининг аъзоси, ташкилот маъмурий секретари ўртоқ Гароиб бошчилигидаги шу ташкилотнинг **(қарсаклар)**,

Фаластин озодлик ташкилоти ижроия комитетининг аъзоси ўртоқ Каддуми бошчилигидаги шу ташкилотнинг **(қарсаклар)**,

Зимбабве африкаликлар миллий кенгаши ташқи маъмуриятининг раиси ўртоқ Мойо бошчилигидаги шу кенгашнинг **(қарсаклар)**,

Сурия Араб Социалистик уйғониш партияси бош секретарининг ўринбосари ўртоқ Аҳмар бошчилигидаги шу партиянинг **(қарсаклар)**,

Сомали Демократик Республикаси Олий революцион кенгашининг президенти ўртоқ Саид Барре бошчилигидаги шу кенгашнинг **(қарсаклар)**,

Танганьика африкаликлар миллий иттифоқи (Танзания Бирлашган Республикаси) миллий ижроия кенгашининг аъзоси ўртоқ Сулаймон бошчилигидаги Танганьика африкаликлар миллий иттифоқи ва Афро-Ширози партиясининг **(қарсаклар)**,

Жанубий Африка африкаликлар миллий конгресси президенти вазифасини бажарувчи ўртоқ Тамбо бошчилигидаги шу партиянинг **(қарсаклар)** вакилларини зўр мамнуният билан табриклаймиз.

Биз Чили Социалистик партиясининг бош секретари ўртоқ Альтамирано бошчилигидаги партия вакилларининг съездимиз ишида қатнашаётганлигини табриклаймиз **(қарсаклар).**

Биз шу ерда ҳозир бўлган бошқа партияларнинг вакилларини ҳам табриклаймиз. **(Қарсаклар).**

* * *

Ўртоқлар! КПСС XXIV съездидан кейин ўтган йиллар мобайнида биз ҳозирги Марказий Комитет составига кирган бир қанча таниқли партия ва давлат ходимларидан жудо бўлдик. Семён Михайлович Будённий, Иван Степанович Конев, Александр Евдокимович Корнейчук, Антанас Юозович Снечкус вафот этдилар.

Шу вақт ичида жаҳон коммунистик, ишчилар ва миллий озодлик ҳаракати Вальтер Ульбрихт, Жак Дюкло, Бенуа Фрашон, Золтан Комочин, Амилкар Кабрал, Ван Мин, Жамсарангийн Самбу, Тим Бак, Эдгар Воог, Сальвадор Альенде сингари таниқли арбоблардан, мард интернационалчи курашчилардан жудо бўлди.

Биз вафот этган ва ҳалок бўлган ўртоқлар ҳамда дўстларнинг номларини қалбимизда ардоқлаб асраймиз, уларнинг ҳаёти тинчлик, демократия, социализм учун, ер юзидаги кишиларнинг бахт-саодати учун кураш билан чамбарчас боғланган эди.

Ўртоқ М. А. Суслов уларнинг хотирасини бир дақиқа сукут ичра ҳурмат билан эсга олишни таклиф қилади. Ҳамма ўрнидан туради.

Шундан кейин съезд съезднинг кун тартиби ва иш тартибини кўриб чиқишга ўтади.

КПСС XXV съездининг қуйидаги кун тартиби бир овоздан тасдиқланади:

1. КПСС Марказий Комитетининг ҳисоботи ҳамда ички ва ташқи сиёсат соҳасида партиянинг навбатдаги вазифалари — докладчи КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев.
2. КПСС Марказий ревизия комиссиясининг ҳисоботи — докладчи ревизия комиссиясининг раиси ўртоқ Г. Ф. Сизов.
3. 1976—1980 йилларда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари — докладчи СССР Министрлар Советининг Раиси ўртоқ А. Н. Косигин.
4. Партиянинг Марказий органларини сайлаш.

Съезд ўз кун тартибидаги биринчи масалани кўриб чиқишга киришади.

«КПСС Марказий Комитетининг ҳисоботи ҳамда ички ва ташқи сиёсат соҳасида партиянинг навбатдаги вазифалари» тўғрисида доклад қилиш учун КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Леонид Ильич Брежневга сўз берилади.

Съезд делегатлари ва меҳмонлари Леонид Ильич Брежневни узоқ давом этган гулдурос қарсаклар билан кутиб оладилар. Ҳамма ўрнидан туради.

Ўртоқ Л. И. Брежневнинг доклади зўр эътибор бериб тингланди ва давомли қарсаклар билан кетма-кет бўлиниб турди.

Ўртоқ Л. И. Брежневнинг якунловчи сўзларини залда ҳозир бўлган кишилар гулдурос давомли қарсаклар билан кутиб олдилар. Съезд делегатлари ва меҳмонлари ўринларидан турадилар. Зал гумбазлари остида Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, унинг ленинчи Марказий Комитетини шарафловчи хитоблар, қудратли «Ура!», «КПССга шон-шарафлар!» деган сўзлар янграйди.

Раислик қилувчи ўртоқ М. А. Суслов мажлисни ёпиқ деб эълон қилади.

КПСС XXV съезди 25 февралда ўз ишини давом эттиради. (ТАСС).

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

ҲАР ЙИЛИ ЎТКАЗИЛАДИГАН «ДЕНГИЗ ВА ДАРЁ ФЛОТИ ХОДИМЛАРИ КУНИ» БАЙРАМИНИ БЕЛГИЛАШ ТЎҒРИСИДА

СССР Олий Совети Президиуми **қарор қилади:**

«Денгиз ва дарё флоти ходимлари куни» байрами белгилансин.

«Денгиз ва дарё флоти ходимлари куни» ҳар йили июль ойининг биринчи якшанбасида байрам қилинсин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. ПОДГОРНИЙ.

СССР Олий Совети Президиумининг Секретари М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль, 1976 йил 23 февраль.

КПСС XXV СЪЕЗДИ НОМИГА ТАБРИКЛАР

Ватанимизнинг партия, совет, касаба союз ва хўжалик органларидан, саноат корхоналари, қурилишлар, колхоз ва совхозларнинг коллективлари, Совет Армияси ва Флотининг жангчилари, илмий муассасалар ва ўқув юртлари, ижодий ва жамоат ташкилотларидан, коммунистлар, комсомоллар ва ёшлардан, меҳнаткашлардан КПСС XXV съезди номига кўплаб табрикномалар, қутловлар ва меҳнат рапортлари келиб турибди.

Съезд президиуми ана шу табрикномаларни ўз ичига олувчи махсус бюллетень нашр этишни зарур деб топди.

(ТАСС).

БУТУН ДУНЁ НИГОҲИ МОСКВАДА

24 февраль куни юз миллионлаб кишилар Совет мамлакати ҳаётидаги ғоят буюк воқеа — Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XXV съезди очилишининг шоҳиди бўлдилар. Шу куни Марказий телевидение Кремлнинг Съездлар Саройидан бевосита эшиттириш бера бошлади. Узоқ давом этган гулдурос қарсаклар билан кутиб олинган КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев «КПСС Марказий Комитетининг ҳисоботи ҳамда ички ва ташқи сиёсат соҳасида партиянинг навбатдаги вазифалари» тўғрисида доклад қилди.

Совет Иттифоқининг Сибирь, Ўрта Осиё, Шимолий ва Узоқ Шарқ районлари аҳолиси учун эшиттириш ва кўрсатувлар «Восток» программаси орқали ва «Орбита» космик системаси орқали ҳам олиб борилди. «Интервидение» системаси съезд очилиши ва ишини Болгария, Венгрия, ГДР, Куба, Монголия, Польша, Румыния, Чехословакия, Югославия аҳолисига кўриш имкониятини берди. Москвадан кўрсатувларни «Евровидение» системаси орқали Ғарбий Европа мамлакатларининг телевизион компаниялари қабул қилиб олди. Съезддан берилган эшиттиришни Совет Иттифоқидаги барча радиостанциялар олиб борди.

КПСС XXV съезди халқаро ҳаётда ғоят муҳим воқеа бўлди, бутун жаҳон жамоатчилигининг диққат-эътибори съездга қаратилгандир. Марказий телевидение кечқурун съезд ишининг биринчи куни тўғрисида репортаж эшиттирди.

(ТАСС).

КПССНИНГ АГРАР СИЁСАТИ АМАЛДА

КУБАНЬ ШОЛИСИ

Кубань шоликорлари ва мелиораторлари партиянинг XXV съездига меҳнат совғаси тайёрладилар. Улар асосий магистрал каналларни ва ариқларни лойдан тозалаб қўйдилар. Механизациялашган отрядлар 4 миллион куб метрдан зиёд — пландан анча кўп тупроқ қазидилар ва сурдилар. 5 мингта гидротехника иншооти ремонт қилиб қўйилди.

1975 йилда кубанлик деҳқонлар давлатга 500 минг тонна шоли сотдилар. Краснодар ўлкаси қўйган шу рекорди билан бутун Россия социалистик мусобақасининг ғолиби деб топилиб, РСФСР Министрлар Совети ва ВЦСПСнинг кўчма Қизил байроқлари билан мукофотланди.

Ўтган беш йилликда Кубань далалари мамлакатнинг катта шоликорлик районига айланди. Суғорма ерлар 160 минг гектар кўпайтирилиб, ҳозир 300 минг гектардан ошиб кетди. Собиқ ботқоқ ерларда 4 та янги суғориш системаси қурилди, 3 та сув омбори, шу жумладан шимолий Кавказда энг катта Краснодар сув омбори ишга туширилди. Тўққизинчи беш йилликнинг якунловчи йилида гектар бошига 50 центнердан дон олинди.

Кубанликлар шу йил гектар бошига 51-52 центнердан шоли олиб, ялпи ҳосилини 720 минг тоннагача етказишмоқчи.

Беш йиллик охиригача Краснодар ўлкасида йилига 1 миллион тоннадан шоли етиштириладиган бўлади.

(ТАСС мухбири).

ТИНЧЛИК ВА ТАРАҚҚИЁТ УЧУН КУРАШ КОМПАСИ

Жаҳон жамоатчилигининг диққат-эътибори Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXV съезди ўз ишини бошлаган Москвага қаратилган. Сиёсий арбоблар ва жамоат арбобларининг баёнотларида, матбуотнинг мақолалари ва шарҳларида КПСС XXIV съезди қарорларининг амалга оширилганлиги тарихий аҳамиятга эга эканлиги кўрсатилмоқда. СССРда коммунизм моддий-техника базасини яратишда, ер юзида тинчлик ва хавфсизликни таъминлашда совет халқи эришган катта-катта муваффақиятлар таъкидлаб ўтилмоқда. Шарҳловчилар, жамоат арбоблари Ленин партиясининг анжумани Советлар мамлакатининг коммунизм сари олға бориш янги-янги истиқболларини очиб бериб, халқаро хавфсизликни мустаҳкамлашга, ҳамкорлик ва социал тараққиётни ривожлантиришга ёрдам беради, деган фикр билдирмоқдалар.

БУДАПЕШТ. Венгрия Социалистик Ишчи партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Марказий Комитет секретари Миклош Оварий «Непсабадшаг» газетасида чиққан мақоласида КПССнинг XXV съезди ВСИП ва бутун венгер халқининг диққат марказида турибди деб ёзади. Бу диққат-эътибор халоскорлик хизматлари учун оғамизга бўлган ҳурмат-эҳтиром, ҳамиша ёрдам беришга тайёр, дўстга меҳр-муҳаббат билангина чекланиб қолмайди. Энг катта ва қудратли социалистик мамлакат партиясининг съездлари ҳамиша халқаро кўлам касб этиб келди.

Ленин партиясининг раҳбарлигида биринчи бўлиб социалистик ривожланиш йўлига кирган мамлакат — Совет Иттифоқи тажрибаларидан фойдаланиш олдимизда турган вазифаларни муваффақиятли ҳал этишнинг сўзсиз шарти ҳисобланади. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев ВСИПнинг XI съездида сўзлаган нутқида айтганидек, қардош партияларнинг коллектив куч-ғайратлари ва биргаликдаги тажриба асосида ривожланган социализмни барпо этиш йўлини ишлаб чиқишнинг аҳамияти ҳам оз эмас, деб ёзади М. Оварий.

• • •

УЛАН-БАТОР. КПСС съездларининг аҳамияти бир мамлакат доирасидан анча ташқарига чиқиб, оламшумул характер касб этади деб ёзади Монголиянинг «Унэн» газетаси. Ҳамма қитъаларда КПСС XXIV съезди олға сурган Тинчлик программасини амалга оширишнинг самарали якунлари чиқарилмоқда. КПССнинг XXV съезди шубҳасиз улуғвор сиёсий воқеа бўлиб, халқаро майдонда социализм кучларини янада мустаҳкамлашга, ижтимоий тараққиёт учун курашувчи барча революцион кучларни жипслаштиришга қудратли таъсир кўрсатади.

БОНН. Германия Коммунистик партиясининг Раиси Г. Мис «Уньзере Цайт» газетасида ёзадики, Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг Москвада очиладиган съезди бутун дунёнинг диққат-эътиборини ўзига жалб қилади, зеро КПСС ва Совет давлати фаолиятининг съезд чиқарадиган якунлари ва съезд қабул қиладиган қарорлар жуда катта аҳамиятга эга бўлиб, ҳамма қитъалардаги кишиларнинг ҳаётига жуда катта таъсир кўрсатади. КПССнинг XXV съездида совет коммунистлари ўтган беш йил ичида давлат қурилишида нақадар катта муваффақиятларга эришганликларини, ижтимоий ҳаётнинг ҳамма соҳаларида, меҳнаткашларнинг моддий ва маданий турмуш даражасини доимо яхшилаб бориш ишида нақадар катта ўсиш бўлганлигини кўрсатадилар.

Биз КПССнинг XXV съезди арафасида Совет Иттифоқидаги ўртоқларимизга янги-янги катта муваффақиятлар тилаймиз.

• • •

ПАРИЖ. «Франция — СССР» жамияти президентлик кенгашининг аъзоси Раймон Маркье Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXV съезди ҳозирги дунё тақдири ва халқаро муносабатларнинг ривожланиши учун нақадар катта аҳамиятга эга бўлишини барча тинчликсевар халқлар, шу жумладан француз халқи яхши билади, деди.

Совет Иттифоқи планетамизда тинчликнинг мустаҳкам таянчи эканлигига миллион-миллион оддий французлар каби менинг ҳам ишончим комил. Мен улуғ Ленин ишининг содиқ давомчиси Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXV съезди ялпи тинчлик, социал тараққиёт ва демократия учун, дунёдаги барча прогрессив кучларни бирлаштириш учун кураш йўлида тарихий бир босқич бўлиб қолишига ишонаман.

(ТАСС).

ПЛАНЕТАМИЗДА

ЖАҲОН ГАЗЕТАЛАРИ САҲИФАЛАРИДА

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXV съезди жаҳон матбуотининг диққат марказида турибди. Газеталар бу жуда муҳим сиёсий воқеага бағишланган бош мақолани ва бошқа материалларни эълон қилмоқдалар. «Съезд Коммунистик жамият қуришни давом эттириш учун ҳам, шунингдек халқларнинг тинчлиги ва хавфсизлиги йўлидаги кураш учун, халқаро Коммунистик ҳаракатни муваффақиятли ривожлантириш учун ҳам ғоят муҳим аҳамиятга эга бўлади», — деб таъкидлайди Прагадаги «Руде право» газетаси.

«КПСС съездининг аҳамияти бир мамлакат доираси билан чегараланиб қолмайди, унинг иши умумий, халқаро оҳанг касб этади,— деб ёзади Польшада чиқадиган «Трибуна люду» газетаси. — Биз Совет коммунистларининг анжумани ишини алоҳида мароқ билан кузатиб борамиз. Польша Бирлашган Ишчи партияси билан Совет Иттифоқи Коммунистик партияси мақсадлар ва вазифаларнинг тўла-тўкис ғоявий, сиёсий бирлиги туфайли бирлашгандирлар. ПБИП билан КПССнинг қардошлиги, Польша билан СССРнинг иттифоқи тобора мустаҳкамланмоқда. Улар ўртасидаги алоқалар тобора яқинлашиб, ҳамкорлик тобора чуқурлашиб бормоқда».

Берлиндаги «Юнге вельт» газетасининг ф и к р и ч а, «КПССнинг партиявий съездлари Совет Иттифоқидан бошқа мамлакатлар учун ҳам жуда катта аҳамиятга эгадир. КПССнинг тажрибаси замонамизнинг ҳамма уч асосий революцион оқими: социалистик дўстлик, коммунистик ва ишчилар ҳаракати, миллий озодлик курашини бойитмоқда. КПСС бўлмаса ҳозирги асрда рўй берган ўзгаришларни хаёлга ҳам келтириш мумкин эмас эди».

Югославиядаги «Вечерне новости» газетасининг таъкидлаб ёзишига қараганда, ер куррасининг ҳамма жойларида Кремлнинг Съездлар Саройидаги ишларни синчиклаб кузатиб туришибди. «Энг қудратли социалистик давлатни идора қилаётган партия съездининг иши ва қарорлари бутун жаҳон жамоатчилигини жуда қизиқтирмоқда», — деб ёзади яна газета.

Лондонда чиқадиган «Файнэншл таймс» газетаси КПССнинг XXV съездини «кейинги беш йил ичида Совет Иттифоқидаги энг катта сиёсий воқеа» деб атайди. КПССнинг XXIV съездидан кейин ўтган давр ичида кескинликни юмшатиш соҳасида олға томон катта қадам қўйилди, деб уқтиради газета. Европадаги кўпгина муаммолар ҳал этилди. Социализм дунёдаги ўз позицияларини янада кўпроқ мустаҳкамлаб олди, дейиш мумкин, деб ёзади газета.

Қардош социалистик мамлакатларнинг матбуоти Совет Армияси ва Ҳарбий-Денгиз Флотининг 58 йиллигини кенг нишонлади.

Чили Компартиясининг Бош секретари Луис Корваланни жисмоний жиҳатдан йўқотиш хавфи тобора кучайиб бормоқда, деб хабар қилади «Юманите» газетаси.

Газеталар АҚШдаги «Жузъий сайловларни», Ангола Халқ Республикаси Португалия томонидан танилганлигини, Аргентинадаги кескин вазиятни шарҳловчи материалларни эълон қилганлар.

(ТАСС, 24 февраль).

ПОРТУГАЛИЯ: СОВЕТЛАР МАМЛАКАТИГА БАҒИШЛАНГАН КЎРГАЗМА

ЛИССАБОН, 24 февраль. (ТАСС). Бугун Португалия пойтахтида КПСС XXV съездига бағишланган фотокўргазма очилди. «Португалия — СССР» дўстлик жамияти ташкил этган бу кўргазмада СССРнинг тинчликсевар ленинча сиёсати, коммунизм қураётган совет халқининг буюк муваффақиятлари асосий мавзу қилиб олинган.

Шу кунларда жамият бундан бошқа тадбирларни ҳам ўтказмоқда. Сетубал шаҳрида ҳам Совет Иттифоқига бағишланган фотокўргазма очилди. Жамият активлари бутун мамлакат бўйлаб йиғилишлар ўтказмоқдалар, совет кишиларининг ҳаёти ва меҳнатини ҳикоя қилувчи, Совет давлатининг халқлар ўртасида дўстлик, ҳамкорлик ва ҳамжиҳатлик муносабатлари ўрнатишга қаратилган ташқи сиёсатини тушунтирувчи лекция ва докладлар ўқимоқдалар.

ЯМАН ХАЛҚ ДЕМОКРАТИК РЕСПУБЛИКАСИ

Яман Халқ Демократик Республикаси — тараққиёт сари дадил интилаётган ёш араб давлатларидан бири. Яқинда бу ерда Чет эллар билан дўстлик ва маданий алоқалар совет жамиятлари Союзининг делегацияси меҳмон бўлди. Делегация аъзолари республика пойтахти — тоғ бағрига жойлашиб, денгизга туташган Аданнинг диққатга сазовор жойларини кўздан кечирдилар. Бир қанча вилоятларда бўлдилар. Турли муассасалар ходимлари билан учрашдилар. Суратларда: 1. Адан шаҳрининг кўриниши. 2. Автомобиль ҳайдовчилар. 3. Бинокорлар.

Ш. Туробов фотолари.

ПЕКИНГА КИМЛАРНИ ЧОРЛАШГАН

Яқинда Ғарбий Германия телевидениеси ўз томошабинларига ғоятда жангари бир программа кўрсатди. Унинг экранида Хитой танк дивизиясининг маневрлари намойиш қилинди. Бу маневрларда Ғарбий Германиялик икки ашаддий антисоветчи — оппозициядаги арбоблари А. Дреггер билан В. Маркс «фахрий меҳмон»лар сифатида ҳозир бўлдилар. «Сизлар Хитой ҳарбий мускулларининг намойишига таклиф этилган ғарблик дастлабки сиёсатчиларни кўриб турибсизлар», деб эълон қилди диктор.

Хўш, нима учун маочилар айнан Дреггер билан Марксни Пекинга, шу жумладан ҳарбий машқларга таклиф қилиб қолдилар? Бу саволга жавоб қайтариш қийин эмас: Дреггер ГФРда советларга қарши йиғинларнинг ташкилотчиси, Москва шартномасининг мухолифи сифатида ном чиқарган бўлса, В. Маркс Европада кескинлик юмшатилишига ва Шарқий Европа мамлакатлари билан амалий алоқалар боғланишига қарши чиқиб танилган кишидир. Хуллас, шу икки киши Пекинда «орзиқиб кутилган меҳмон» бўлиш учун маочиларнинг дидига тўғри келадиган одамлардир. Шу аснода бошқа мамлакатлардан ҳам худди шу принцип бўйича меҳмонлар танланаётганлигини ҳам айтиб ўтиш лозим. Ғарбдаги мамлакатларнинг соғлом фикр юритувчи доиралари қўллаб-қувватламаётган ташқи сиёсатининг «назариялари» билан яккаланиб қолган Пекин у ерда реакцион мазҳабдаги арбобларни танлаб-танлаб иш олиб бормоқда.

Дреггер билан Маркс Пекинга келиб қолишган экан «Совет Иттифоқининг агрессивлиги» тўғрисидаги, Хельсинки шартномаси «СССРгагина фойдали эканлиги» тўғрисидаги, Совет Иттифоқи «Европада тинчликнинг асосий хавф-хатари эканлиги» тўғрисидаги ҳамманинг меъдасига теккан сафсаталарни яна бир карра такрорлаб, қуролланиш пойгасини кучайтиришга, Европанинг урушдан кейинги чегараларини қайтадан кўриб чиқишга гиж-гижлатувчи чақириқларни бошқатдан ишга солмасдан туриб бўлармиди! Хитой ташқи ишлар министри Цяо Гуаньхуа ГФРдан изғиб келган икки киши шарафига ўтказилган қабул маросимида айни мана шу руҳда гапирди.

Пекинлик министр жаҳонда биринчи Германия социалистик давлати борлигидан, ГДР халқининг социалистик ғалабаларидан тамомила кўз юмиб антисоветчилик ва антисоциалистик платформадаги ҳамжиҳатлик борасида маочилар билан Бонндаги консерватив кучларнинг «муштарак манфаатлари» борлигини очиқдан-очиқ айтди. У ўзи айтмоқчи «Германия масаласини» ГФРнинг реакцион доиралари олға сураётган реваншчилик талабларига мувофиқ ГДРни ютиб юбориш асосида қайтадан кўриб чиқилишига даъват қилди ва бунда «бирлашган Германияга» Ғарбий Европада етакчи антисоветчи куч ролини бериб қўйди. Маочи ГФРдаги ашаддий реакцион ва реваншчи доираларни ўз ҳимоясига олди ва ҳаттоки уларни «Герман миллати» манфаатларининг ҳақиқий ифодачилари даражасигача чиқаришга уринди. У фашист жиноятчилар гуноҳини кечириб, Совет Иттифоқи гўё «Германиянинг бўлиниб турishини абадийлаштириш» мақсадида жўрттага уларни реваншизм ва фашизмда айбламоқда, деди.

Шу антикоммунистик ва антисоветчилик йўли ГФРда оппозицияда турган икки раҳбарга жуда ёқиб тушди. Дреггер ҳозирги дунёнинг воқеликларидан, БМТ аъзолари бўлмиш икки герман давлати мавжудлигидан кўз юмиб, маочилар билан бир ёқадан бош чиқарди. Бунинг устига Дреггер маочиларга жўр бўлиш билан бир маҳалда ҳам Хитой томонидан, ҳам Ғарбий Европа томонидан ҳаракат қилиб, аслида Совет Иттифоқини «исканжага олишга» даъват қилди. Шу мақсадда Ғарбий Европа Хитой билан «ҳарбий жиҳатдан бирлашиши» лозим, эмиш.

Маочининг Совет Иттифоқи ва ГДРга нисбатан бўҳтон гаплари Шпрингер матбуотида кенг кўламда ёритилаётганлиги эътиборга сазовордир. Шу матбуот вакили — «ди Вельт» газетасининг директори Г. Кремп Дреггер билан Марксга ҳамроҳ Ғарбий Германиялик журналистлар «сайланма группаси» составига кирган. Айни шу кунларда «ди Вельт» катта бир мақола бериб, унда Совет Иттифоқини «Хитой халқининг душмани» деб найрангбозлик қилди. Лекин бу ғирт ёлғон гап. Уни такрор-такрор гапирган билан ҳам барибир ҳақиқатга айланмайди. СССР Хитой билан муносабатларни нормаллаштириш учун, бундан ташқари Совет — Хитой дўстлигини тиклаш учун изчиллик билан доимо курашиб келаётганлиги яхши маълум. Бу сиёсат иккала халқнинг туб манфаатларига, тинчлик иши манфаатларига мос келган бўлур эди. Совет кишилари Хитой халқи билан Хитой халқининг манфаатларига хоинлик қилган Пекиндаги ҳозирги амалдорлар ўртасига ҳеч қачон тенглик ишорасини қўймаганликлари ва бундан кейин ҳам қўймасликлари маълум.

ХДС арбобларининг Пекинга қилган визити мақсади равшан: улар миллатчилик ва реваншчилик ғояларини Пекиндаги раҳбарлар оғзидан ҳам эшитиш, ўз ғоялари ҳеч бўлмаганда Пекинда қўллаб-қувватланаётганлигини кўриш, бундан реакцион матбуотда, сўнгра эса октябрь ойида бўладиган сайлов арафасида ГФРдаги ички сиёсий курашда фойдаланиб қолишдан иборат. Бу ерда Ғарбий Германия реакциясининг сайловга олиб келаётган программаси ГФРдан ташқарида ҳам тобора қаршиликка учраётганлигини айтиб ўтиш жоиз. ГФРнинг НАТО блокидаги бир қанча иттифоқчилари ҳам юмшоқ қилиб айтганда, бу программага тушинмаяптилар. Дреггер ва Маркс типидаги ўнг арбоблар ҳар ҳолда иттифоқчилари борлигини кўрсатишни мақсад қилиб қўйган кўринадилар.

Пекиндаги раҳбарларнинг яна антисоветчилик, антикоммунистик жазавалари тутганлиги тасодифий эмас. Пекиннинг Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатларга қарши кураш вазифаларига бўйсундирилиб, кескинлик юмшатилишини барбод этишга қаратилган ҳозирги сиёсати кетма-кет барбод бўлиб бораётган Хитойнинг ўзида эса ички кескинлик зўрайиб, Пекин юқори доираларида ҳокимият учун қаттиқ кураш кескинлашаётган ҳозирги вазиятда маочилар зўр бериб янги иттифоқчилар изламоқдалар. Улар ашаддий реакциянинг ҳар қандай намояндалари билан қўл олишишга, империализм олдида ҳар қандай таслимчиликка боришга тайёрдирлар.

А. ПЕТРОВ,
ТАСС обзорчиси.

СОЦИАЛИЗМ МАМЛАКАТЛАРИДА

ШОНЛИ САНАЛАР ШАРАФИГА

◆ **ГАВАНА.** На фақат Кубада, балки бутун Лотин Америкасида энг катта Гавана балиқчилар портида 10 минг тонна балиқ маҳсулотлари сақланадиган холодильник жадал реконструкция қилинмоқда. У бундан 10 йил аввал Совет Иттифоқининг техникавий ёрдами билан қурилганди. Холодильник реконструкция этилиб бўлгач, шу улкан рефрижераторга 15 минг тоннагача маҳсулот сиғадиган бўлади.

Порт ишчилари, инженерлари ва техниклари билан ёнма-ён ишлаётган совет мутахассислари ўртасида КПССнинг XXV съезди ва Куба Компартиясининг яқинда бўлиб ўтган I съезди шарафига социалистик мусобақа бошлаш тўғрисида бу ерда имзоланган шартномада иккала томон маҳсулот ишлаб чиқаришни янада кўпайтириш, унинг таннархини арзонлаштириш, материал ва маблағларни тежаш, техника янгиликларини ишлаб чиқаришга жорий этиш мажбуриятларини олдилар.

ГАЗ ҚУВУРИНИНГ ЯНГИ ТАРМОҒИ

◆ **ПРАГА.** Чехословакиялик қурувчилар СССР—Ғарбий Европа транзит газ қувури иккинчи тармоғини ёткизиб битказаяптилар. Биринчи тармоқдан Совет Иттифоқининг табиий гази ЧССР, ГДР, Австрия, ГФР, Италия ва Францияга юборилиб турибди.

400 километр узунликдаги трассани қуриш Чехословакияда олтинчи беш йилликнинг биринчи йили бўлмиш 1976 йилнинг энг муҳим қурилишларидан бири деб эълон қилинди.

БЎЗ ЕРГА ҲУЖУМ

◆ **УЛАН-БАТОР.** МХР қишлоқ хўжалигининг меҳнаткашлари бўз ерга ҳужум қилишга тайёргарлик кўрмоқдалар. Улар олтинчи беш йилликда 230 минг гектар бўз ерни ўзлаштириб, экин майдонини миллион гектаргача етказишлари керак.

Марказий, Селенга, Хэнтэй ва Булган аймоқларида 11 та янги юксак даражада механизациялаштирилган давлат хўжаликларини барпо этиш мўлжалланади. Шулардан бештаси Совет Иттифоқининг ёрдами билан қурилади.

ҲАМКОРЛИК ВА ИНТЕГРАЦИЯ ЙЎЛИДА

◆ **БУДАПЕШТ.** Ўтган беш йиллик ичида Венгрияда транспорт воситаларини ишлаб чиқариш икки ярим баравар кўпайди. Транспорт машинасозлигини ривожлантириш суръатлари бошқа соҳалардагидан бир неча баравар юқори бўлди.

ВХР транспорт машинасозлиги корхоналарининг маҳсулотлари Совет Иттифоқида айниқса яхши маълум. Совет Иттифоқининг ўнлаб шаҳарлари кўчаларида қатнаётган «Икарус» автобусларидан ташқари Венгрия ишлаб чиқариш кооперацияси доирасида СССРга автобусларнинг орт мостларини ҳам юбориб туради. Ликино ва Львов шаҳарларидаги заводларда тайёрланаётган автобусларга шу мостлар қўйилмоқда. Ўтган беш йилликда СССРда тайёрлаб чиқарилган кўпчилик автобуслар шу узеллар билан таъминланди. (ТАСС).

СОВЕТЛАР МАМЛАКАТИДА

◆ **УСТЬ-ИЛИМСК** (Иркутск области), 24. **ЛЕНИН КОМСОМОЛИ НОМИДАГИ УСТЬ-ИЛИМСК ГЭСИНИНГ САККИЗИНЧИ АГРЕГАТИ МУДДАТИДАН БИР ОЙ ИЛГАРИ САНОАТ УЧУН ТОК БЕРА БОШЛАДИ.** Бу агрегат ишга туширилгач, Ангарадаги учинчи гидростанциянинг қуввати 1920 минг киловаттга етди. Бутуниттифоқ зарбдор комсомол қурилишининг коллективи КПСС XXV съезди шарафига олган мажбуриятини бажарди. «БратскГЭСстрой» қурувчилари ва монтажчилари шу йил охиригача Усть-Илимск ГЭСида яна учта гидроагрегатни ишга туширишга қарор бердилар.

◆ **ШЕВЧЕНКО, 24. БУГУН МАНҒИШЛОҚ ОБЛАСТИДА ШУ ЙИЛНИНГ БИРИНЧИ КУЧЛИ ГАЗ ФОНТАНИ ОТИЛИБ ЧИҚДИ.** Бу фонтан Қаламқас деган жойдаги янги разведка майдонида салкам 600 метр чуқурликдан чиқди. Шу тариқа Қозоғистон геологларининг Бўзачи ярим ороли атрофида унчалик чуқур бўлмаган катта геологик структура замирида газ борлиги тўғрисидаги тахмини тасдиқланди.

◆ **ЖИТОМИР,** 24. **ЖИТОМИР АВТОМАТ СТАНОКЛАР ЗАВОДИНИНГ КОЛЛЕКТИВИ КПСС XXV СЪЕЗДИ ОЧИЛГАН КУННИ ДАСТЛАБКИ МАҲСУЛОТНИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИЛАН НИШОНЛАДИ.** Бугун бу ерда ғоят серунум токарлик автоматларининг биринчи саноат туркуми тайёрлаб бўлинди. КПСС XXIV съезди Директиваларига мувофиқ қурилган ёш корхона кўп шпинделли токарлик автоматларини ишлаб чиқаришга ихтисослаштирилади. Бу автоматлар автомобиль, трактор саноатида, подшипник ишлаб чиқарадиган заводларда жуда қўл келади.

◆ **ГОРЬКИЙ,** 24. **«КРАСНОЕ СОРМОВО» ЗАВОДИ БУГУН «ДАРЁ-ДЕНГИЗ» КЛАССИДАГИ ҚУРУҚ ЮК ТАШИЙДИГАН ТЕПЛОХОДНИ БУ ЙИЛ БИРИНЧИ МАРТА СУВГА ТУШИРДИ.** Капитан рубкасига беш қиррали давлат Сифат белгиси ўрнатилди. Бу кема алоҳида графикка мувофиқ ясалди: У КПСС XXV съезди шарафига бошланган зарбдор меҳнат вахтаси кунлари қурилди, бу ерда ҳамма ишлар жадал суръатлар билан олиб борилди. Янги теплоходга «Ўнинчи беш йиллик» номи берилди.

◆ **АШХОБОД,** 24. **ТУРКМАНИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК МЕҲНАТЧИЛАРИ БУГУН ЕРЛАРНИ БАҲОРГИ ЭКИНЛАР ВА ПАХТА ЭКИШГА ТАЙЁРЛАБ БЎЛДИЛАР.** Деярли 600 минг гектар ер ҳайдаб қўйилди. Қорақум чўлида ва республиканинг шимолида неча минг гектарлаб қўриқ ерлар қишлоқ хўжалик оборотига қўшилди. Бу ерларга Амударёдан ва Қорақум дарёсидан каналлар қазиб келтирилди. Чигит ташланадиган ерларга яхоб берила бошланди.

◆ **ТЮМЕНЬ,** 24. **ТЮМЕНЬ ГЕОЛОГЛАРИ ПАРТИЯ СЪЕЗДИ ИШ БОШЛАГАН БИРИНЧИ КУННИ ЯНГИ ГАЗ КОНИНИ ОЧИШ БИЛАН НИШОНЛАДИЛАР.** Бугун янги майдондаги 101- конқудуқни синаш вақтида 1070 метр чуқурликдан суткасига 1 миллион куб метр ёнилғи бера оладиган биринчи газ фонтани отила бошлади.

◆ **СЕВАН** (Арманистон ССР), 24. **БУГУН АРМАНИСТОННИНГ ЭНГ БАЛАНД ТОҒЛАРИДАГИ ИККИ РАЙОН АҲОЛИСИ МАРКАЗИЙ ТЕЛЕВИДЕНИЕНИНГ КРЕМЛЬ СЪЕЗДЛАР САРОЙИДАН БЕРГАН КЎРСАТУВИНИ ТОМОША ҚИЛИШГА МУВАФФАҚ БЎЛДИ.** Бу ерда учта янги радиореле станцияси муддатидан бир ой барвақт ишга туширилди.

◆ **ЙОШКАР-ОЛА,** 24. **БУГУН ЙОШКАР-ОЛА — ТАБАШИНО — ЯРАНСК ОРАЛИҒИДАГИ ЯНГИ ПЎЛАТ ЙЎЛДА МУНТАЗАМ ПОЕЗДЛАР ҲАРАКАТИ БОШЛАНДИ.** Энди Мари Автоном Республикаси ўзининг шимоли — шарқий қўшниси — Киров области билан автомобиль магистрали, «осмон кўприги» орқалигина эмас, темир йўл орқали ҳам алоқа боғлади.

(ТАСС).

Редактор М. ҚОРИЕВ.

Р. — 03220. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри. Индекс 64583. В. — 45.